

Załącznik
do uchwały Nr XXII/371/2020
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dnia 21 grudnia 2020 r.

**Wojewódzki Program
Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie na rok 2021
(kontynuacja WPPPwR na lata 2017-2020)**

SPIS TREŚCI:**STRONA:**

	Wstęp	4
1.	Diagnoza problematyki związanej ze zjawiskiem przemocy z uwzględnieniem specyfiki województwa lubelskiego	8
1.1.	Zasoby instytucjonalne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	8
1.2.	Zjawisko przemocy w rodzinie według danych Ośrodków Pomocy Społecznej	9
1.2.1.	Skala zjawiska przemocy w rodzinie	9
1.2.2.	Charakterystyka osób doświadczających przemocy w rodzinie	11
1.2.3.	Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie	13
1.2.4.	Formy udzielanej pomocy	14
1.3.	Zjawisko przemocy w rodzinie według danych Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie	26
1.3.1.	Skala zjawiska przemocy w rodzinie	26
1.3.2.	Charakterystyka osób doświadczających przemocy w rodzinie	27
1.3.3.	Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie	29
1.3.4.	Formy udzielanej pomocy	30
1.4.	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	40
1.4.1.	Skala zjawiska przemocy w rodzinie	41
1.4.2.	Formy udzielanej pomocy	41
1.5.	Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie	46
1.6.	Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle danych Prokuratury Okręgowej w Lublinie i Sądu Okręgowego w Lublinie	50
1.7.	Zjawisko przemocy w rodzinie na podstawie danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie	51
1.8.	Ocena potencjału województwa lubelskiego w zakresie realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	56
1.8.1.	Ocena potencjału gminy	56
1.8.2.	Ocena potencjału powiatu	59
1.8.3.	Ocena kampanii społecznych	65

1.8.4.	Korzyści i trudności współpracy międzyinstytucjonalnej - ocena potencjału i przyszłe kierunki działań	65
1.9.	Wnioski i rekomendacje	69
1.9.1.	Wnioski	69
1.9.2.	Rekomendacje	72
1.10.	Analiza SWOT dotycząca realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	77
1.11.	Realizacja celów Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2016 za lata 2014-2016 oraz realizacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017- 2020 za lata 2017-2019	79
2.	Cele, działania, realizatorzy oraz wskaźniki Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2020	84
2.1.	Realizacja działań ustawowych	84
2.2.	Obszary działania, cel strategiczny, kierunki i rodzaje działań, wskaźniki	84
2.3.	Zasady realizacji i finansowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020	88
Załącznik 1. Ramowy Program ochrony dla osób doświadczających przemocy w rodzinie - wytyczne		89
I. Cele i rezultaty Programów II. Założenia ogólne Programów III. Podstawowe wskazówki do tworzenia Programów IV. Reguły uczestnictwa, plan pomocy dla osób doznających przemocy		
Załącznik 2. Ramowy Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie – wytyczne		95
I. Cele i rezultaty Programów II. Założenia ogólne Programów III. Podstawowe wskazówki do tworzenia Programów IV. Reguły uczestnictwa w programie dla osób stosujących przemoc		
Spis tabel		100
Spis wykresów		103

Spis skrótów

JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KPPwR	Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
NGO	Sektor pozarządowy
NK	Procedura Niebieskie Karty
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
SOW	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia
WPPPwR	Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
ZI	Zespół Interdyscyplinarny
FGI	(ang. Focus Group Interview) zogniskowany wywiad grupowy, tj. dyskusja prowadzona przez specjalnie przeszkolonego moderatora. Metoda badawcza wykorzystywana w badaniach jakościowych
Diagnoza potrzeb podmiotów	Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk i trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na terenie województwa lubelskiego”, badanie na zlecenie ROPS w Lublinie przeprowadziła firma Realizacja sp. z o.o. ul. Kolbaczevska 6A, 02-879 Warszawa, 2015 r.
Diagnoza skali przemocy w rodzinie	Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz skuteczność i efektywność działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie w województwie lubelskim”, badanie na zlecenie ROPS w Lublinie przeprowadziła firma ASM Centrum Badań i Analiz Rynku sp. z o.o. ul. Grunwaldzka 5, 99-301 Kutno, 2016 r.
LUW	Lubelski Urząd Wojewódzki
OIK	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
PIK	Punkt Informacyjno-Konsultacyjny
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
PK-E	Program Korekcyjno-Edukacyjny
PP-T	Program Psychologiczno-Terapeutyczny

WSTĘP

Przemoc w rodzinie to zjawisko, które dotyka zwykle najsłabszych fizycznie: dzieci, kobiet, osób starszych lub niepełnosprawnych. Wraz z rozwojem pojęcia praw człowieka, zwiększeniem praw publicznych kobiet oraz wzrostem znaczenia psychologii i psychiatrii przekładającym się na wzrost świadomości roli dzieciństwa, zwiększa się nacisk na wyeliminowanie przemocy fizycznej z rodziny¹.

Dla oszacowania skali przemocy należy dokładnie sprecyzować czym jest przemoc, przyjąć stosowną terminologię. W zależności od tego, jak będziemy kwalifikować poszczególne zachowania, czy uznamy je za przemoc, czy też nie, powszechność zjawiska będzie zróżnicowana. Posługując się terminologią ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.) „[...] należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1², w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy. Poniżej zaproponowano ich klasyfikację³:

- Przemoc fizyczna – w swej czynnej postaci przybiera działania bezpośrednie z użyciem siły, których rezultatem jest nieprzypadkowe zranienie, np. popychanie, obezwładnienie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, bicie otwartą ręką, pięścią lub przedmiotami, duszenie, oblewanie wrzątkiem lub substancjami żrącymi, użycie broni. Forma bierna przemocy fizycznej przejawia się w zakazach mówienia, chodzenia, załatwiania potrzeb fizjologicznych lub zamknięciu osoby doznającej przemocy w areszcie domowym.
- Przemoc psychiczna – to działanie prowadzące do zniszczenia pozytywnego obrazu własnej osoby, wykorzystujące różnorodne mechanizmy psychologiczne, np. wyśmiewanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, narzucanie własnych poglądów, ciągła krytyka, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, stosowanie groźb, szantażowanie. Przemoc psychiczna może polegać również na niszczeniu przedmiotów mających wartość dla osoby poniżanej. Przemoc psychiczna nie pozostawia widocznych śladów.
- Przemoc seksualna – to zmuszenie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, bez pytania o jej zgodę, jak również w sytuacji gdy obawia się odmówić sprawcy. Przymus polega na bezpośrednim użyciu siły fizycznej przez sprawcę, na groźbach użycia siły lub emocjonalnym szantażu. W przypadku dzieci częściej używa się określenia dziecko wykorzystywane seksualnie. Dziecko wykorzystywane seksualnie to każda jednostka ludzka w wieku bezwzględnej ochrony, którą osoba dojrzała seksualnie naraża na jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest

¹ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk i trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na terenie województwa lubelskiego”, badanie na zlecenie ROPS w Lublinie przeprowadziła firma Realizacja sp. z o.o., ul. Kolbaczevska 6A, 02-879 Warszawa, 2015 r.

² Dotyczy członków rodziny - należy przez to rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 2019 r. poz. 1950, z późn.zm.), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą

³ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk...” j.w.

seksualne zaspokojenie osoby dorosłej. W Polsce określono ten wiek na 15 lat. Oznacza to, że każdy kontakt o charakterze seksualnym osoby dorosłej z osobą poniżej 15 roku życia jest wykorzystaniem seksualnym, nawet, jeśli dziecko wyraziło zgodę na tego rodzaju kontakt.

- Przemoc ekonomiczna – to działanie mające na celu doprowadzenie do całkowitego uzależnienia finansowego ofiary od sprawcy. Przykładem przemocy ekonomicznej jest odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie ofierze podjęcia pracy, niezaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, zmuszanie do zaciągania kredytów bądź pożyczek wbrew woli.
- Zaniedbanie – zjawisko społeczne, które odnosi się w szczególności do relacji dziecko – rodzic. Charakteryzuje je niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych dziecka oraz brak zapewnienia właściwej uwagi i troski rodzicielskiej.

Przemoc w rodzinie nie jest jednorazowym aktem agresji, jest procesem długotrwałych zmian zachodzących w relacji między sprawcą, a ofiarą. Może mieć miejsce przez wiele lat. W procesie tym dochodzi do stopniowego zniewolenia i uzależnienia ofiary od sprawcy.

Badania wskazują, że 7% wszystkich kobiet w UE pomiędzy 18 a 74 rokiem życia doświadczyło przemocy fizycznej w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy. Przemocy seksualnej w tym okresie doznało 2% badanych kobiet. Co trzecia respondentka doświadczyła przemocy fizycznej lub seksualnej po ukończeniu 15 roku życia. Nieco ponad jedna piąta (22%) kobiet doświadczyło przemocy ze strony partnera, co może stanowić pewien wyznacznik skali przemocy w rodzinie. Ponadto, 5% kobiet deklarowało, że zostało zgwałconych⁴.

Warto zauważyć, że brak jest jednoznacznych statystyk na temat przemocy w rodzinie. Różne służby, w tym policja, terapeuci i lekarze, prowadzą analizy statystyczne oparte na konkretnych zdarzeniach i wykorzystują je na własny użytek. Sytuację utrudnia fakt, że nadal w wielu środowiskach temat jest wstydlivy dla osób doznających przemocy i może być niezauważany przez osoby spoza gospodarstwa domowego⁵. Skala przemocy w rodzinie na terenie województwa lubelskiego jest trudna do oszacowania, ponieważ dochodzi do niej zwykle bez uczestnictwa osób z zewnątrz, za „zamkniętymi drzwiami”. Ponadto znaczenie ma oczywista niechęć do ujawniania aktów przemocy ze strony oprawców, jak również niechęć ze strony ofiar powodowana wstydem, strachem lub brakiem oparcia ze strony osób trzecich.

Zdecydowanie najważniejszą trudnością w diagnozowaniu zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych danych, charakteryzujących jej rozmiar, przede wszystkim z uwagi na fakt, iż niejednokrotnie jest zjawiskiem ukrytym, a ofiary nie szukają pomocy instytucjonalnej. Znacznie łatwiejsze jest zidentyfikowanie i zobrazowanie skutków przemocy. Najczęściej występującym skutkiem przemocy są obrażenia fizyczne powodujące u ofiar urazy, rany, kalectwo czy nawet pozbawienie życia. Poza konsekwencjami dla zdrowia maltretowane osoby mają problemy natury psychologicznej. Charakteryzuje je znacznie wyższy stopień niepokoju, depresji oraz dolegliwości fizjologicznych o podłożu psychosomatycznym, niż osób które nigdy nie były maltretowane. Tak więc, przemoc w rodzinie jest problemem wieloaspektowym, a pomoc osobom uwikłanym w przemoc wymaga podejmowania działań interdyscyplinarnych obejmujących między innymi wsparcie psychologiczne, prawne, medyczne i socjalne.

⁴ Informacje o badaniu zasięgnięte z publikacji Michała Lewoca, „*Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce*”. Przywołane wyniki dotyczą badania realizowanego w 28 europejskich krajach.

⁵ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk...” j.w.

Biorąc pod uwagę powyższe trudności w określeniu skali problemu i aspektów związanych z działaniami w zakresie przeciwdziałania przemocy, diagnozę dla województwa lubelskiego opracowano na podstawie wyników badań prowadzonych na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie (ROPS w Lublinie). Pierwsze badanie pod nazwą: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk i trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na terenie województwa lubelskiego” zostało przeprowadzone w 2015 r.⁶ (Diagnoza potrzeb podmiotów).

Przedstawiciele badanych podmiotów pytano o potrzeby w zakresie realizacji działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, opis dobrych praktyk wykorzystywanych w pracy i ocenę przyczyn trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, jak również wskazanie możliwych sposobów przewyciężenia tych trudności. Ponadto ocenie poddano kampanie społeczne z okresu ostatnich 3 lat, związane z problematyką przeciwdziałania przemocy i ich wpływ na realizację zadań przez jednostki samorządu terytorialnego (JST).

Drugi raport pod nazwą: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz skuteczność i efektywność działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie w województwie lubelskim” powstał w 2016 r.⁷ (Diagnoza skali przemocy w rodzinie). Celem głównym badania była ocena realizacji zadań ustawowych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe w okresie 2012-2015 w województwie lubelskim. W szczególności ocena skupiła się na:

- diagnozie skali problemu przemocy w rodzinie,
- charakterystyce osób doznających przemocy w rodzinie,
- charakterystyce osób stosujących przemoc w rodzinie,
- rodzajów działań podejmowanych przez podmioty działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- efektywności i skuteczności działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie.

Diagnoza przedstawia problem przemocy w rodzinie w świetle danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Prokuratury Okręgowej w Lublinie oraz Sądu Okręgowego w Lublinie.

⁶ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk i trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na terenie województwa lubelskiego”, badanie na zlecenie ROPS w Lublinie przeprowadziła firma Realizacja sp. z o.o. ul. Kolbaczevska 6A, 02-879 Warszawa, 2015 r.

⁷ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz skuteczność i efektywność działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie w województwie lubelskim”, badanie na zlecenie ROPS w Lublinie przeprowadziła firma ASM Centrum Badań i Analiz Rynku sp. z o.o. ul. Grunwaldzka 5, 99-301 Kutno, 2016 r.

Program został opracowany na podstawie aktów prawnych, w szczególności:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.);
2. Uchwała Nr 76/2014 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. poz. 445);
3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacje osób zatrudnionych w tych środowiskach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. Nr 50 poz. 259);
4. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277 z późn. zm.);
5. Ustawa z dnia 11 września 2015 roku o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2365, z późn. zm.);
6. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz.1876);
7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057);
8. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz.869, z późn. zm.);
9. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, z późn. zm.);
10. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz.1668);
11. Uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (M.P. poz. 640);
12. Uchwała Nr XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014- 2020 (z perspektywą do 2030 roku);
13. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030;

oraz Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 i innych regulacji unijnych i krajowych.

1. Diagnoza problematyki związanej ze zjawiskiem przemocy z uwzględnieniem specyfiki województwa lubelskiego.

1.1. Zasoby instytucjonalne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Na terenie województwa lubelskiego pomoc osobom dotkniętym przemocą świadczy 209 ośrodków pomocy społecznej, 4 ośrodki realizujące zadania pomocy społecznej gminy i powiatu (w miastach na prawach powiatu), oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Infrastruktura instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w latach 2012- 2015 została przedstawiona na podstawie danych uzyskanych z Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie (LUW w Lublinie) (tabela 1.)

Tabela 1. Infrastruktura instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie realizujących zdania w myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej

Wykaz instytucji	Podmiot prowadzący - gmina				Podmiot prowadzący - powiat			
	Liczba jednostek				Liczba jednostek			
Lata	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Punkty konsultacyjne	70	70	9	9	X	X	X	X
Ośrodki wsparcia	1	1	0	0	0	0	0	0
W tym: z miejscami całodobowymi	X	X	0	0	0	0	0	0
Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia	X	X	X	X	2	2	2	2
W tym: z miejscami całodobowymi	X	X	X	X	2	2	2	2
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	X	X	X	0	1	0	0	0
Ośrodki interwencji kryzysowej	0	X	X	X	19	16	14	14
W tym: Z miejscami całodobowymi	0	0	X	X	14	13	12	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LUW w Lublinie⁸.

Z przedstawionych danych wynika, że występują duże braki w zakresie dostępności do placówek świadczących specjalistyczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie zarówno na poziomie gminy jak i powiatu. Na 20 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu w 2012 r. działało 19 ośrodków interwencji kryzysowej w tym 14 z nich z miejscami całodobowymi. W roku 2015 liczba ta spadła do 14, w tym 12 z miejscami całodobowymi. Konieczne jest utworzenie ośrodków interwencji kryzysowej w powiatach, w których nie funkcjonują w/w ośrodki. Brakuje też specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy

⁸ Informacja uzyskana z Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie z dnia 21 stycznia 2014 roku (sygnatura PS- II.9452.1.2014) oraz informacja z dnia 18 lipca 2016 r. (sygnatura PS-II.9452.10.2016)

w rodzinie świadczących całodobową pomoc. Z informacji uzyskanych z LUW wynika, że w regionie funkcjonują 2 specjalistyczne ośrodki dla ofiar przemocy (SOW) udzielające całodobowego wsparcia: Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Lublinie, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tyszowcach.

Wskazane jest również zwiększenie liczby punktów konsultacyjnych, informacyjnych i punktów interwencji kryzysowej (PIK). Na podstawie danych uzyskanych w Diagnozie skali przemocy w rodzinie⁹ na przestrzeni lat 2012-2015 znacznej poprawie uległa jedynie sytuacja w zakresie powołanych zespołów interdyscyplinarnych (ZI). Dane te prezentowane są w tabeli 2. Wśród badanych ośrodków pomocy społecznej 98,9% powołało zespół interdyscyplinarny. W dwóch przypadkach respondenci wskazali, że te zespoły dopiero zostaną powołane. Dane pokazują, że w okresie 2012-2015 rosła liczba prowadzonych spraw przez zespoły oraz liczba powoływanych grup roboczych.

Tabela 2. Liczba zespołów interdyscyplinarnych, liczba grup roboczych funkcjonujących w latach 2012-2015

Rok	Zespoły interdyscyplinarne	Grupy robocze
2012	194	2 376
2013	207	2 528
2014	211	4 243
2015	267	4 421

Źródło: Dane z LUW w Lublinie raport z realizacji działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Jest to obligatoryjne zadanie gminy, dlatego ważne by zespół działał w każdej gminie. W związku z powyższym można powiedzieć, że zadanie to jest wykonywane z dużą starannością.

1.2. Zjawisko przemocy w rodzinie według danych Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS)

1.2.1. Skala zjawiska przemocy w rodzinie¹⁰

Zjawisko przemocy w rodzinie stanowi, według danych pozyskanych z ośrodków pomocy, około 3% problemów jakie odnotowano w latach 2012-2015. W latach 2012-2014 odnotowano wzrost z 2,1% do 3,7% odsetka rodzin korzystających ze wsparcia podmiotów pomocy społecznej z uwagi na przemoc w rodzinie. Natomiast w roku 2015 odnotowano spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie do 3% względem wszystkich rodzin korzystających z pomocy w województwie lubelskim.

⁹ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy rodzinie...” j. w.

¹⁰ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy rodzinie...” j. w.

Tabela 3. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej OGÓŁEM	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE	Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE wśród rodzin OGÓŁEM
2012	6 4617	1 336	2,1%
2013	6 6371	1 868	2,8%
2014	6 4462	2 405	3,7%
2015	6 1286	1 847	3,0%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Analizując dane pod kątem rodzaju przemocy na przestrzeni ostatnich lat zdecydowanie dominują przemoc psychiczna i fizyczna. Najmniej przypadków dotyczy przemocy seksualnej, choć odnotowano niemal dwukrotny wzrost zgłoszonych przypadków w tym zakresie. Z poniższej tabeli można wywnioskować, że na przestrzeni lat wzrosła liczba przypadków przemocy w każdym z wymienionych rodzajów.

Tabela 4. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy z podziałem na rodzaje przemocy w latach 2012-2015

Rok	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA
2012	1 713	2 254	49	210
2013	2 565	3 168	83	336
2014	3 451	4 374	80	455
2015	3 333	4 164	90	535

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Z danych uzyskanych z ośrodków pomocy wynika, że najwięcej przypadków przemocy w rodzinie dotyczy przemocy wobec dzieci. Jednak warto wskazać, że w każdej z niżej wymienionych grup skala zjawiska jest z roku na rok coraz większa. W największym stopniu zjawisko przemocy wzrosło w grupie osób starszych (tabela 5).

Zestawienia w powyższych tabelach wskazują, że jednostki samorządu terytorialnego na poziomie gmin identyfikują coraz więcej aktów przemocy.

Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na osoby doświadczające przemocy w latach 2012-2015

Rok	WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
2012	472	259	186
2013	654	346	320
2014	825	488	288
2015	631	611	302

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

1.2.2. Charakterystyka osób doświadczających przemocy w rodzinie¹¹

Wśród osób doznających przemocy największą grupę stanowią osoby w wieku 36-60 lat i 18-35 lat. Wśród osób dotkniętych przemocą najmniejszą grupę stanowią osoby, powyżej 60 roku życia.

Tabela 6. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wiek w latach 2012-2015

Rok	Wiek poniżej 18 lat	Wiek 18 – 35 lat	Wiek 36 – 60 lat	Powyżej 60 lat
2012	447	351	786	196
2013	589	641	1070	239
2014	740	935	1548	391
2015	593	893	1537	512

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Ilość dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2012- 2015 z powodu przemocy w rodzinie nieznacznie wzrosła. W przypadku dzieci w wieku poniżej 13 lat w roku 2012 było to 11 osób, a w roku 2015 - 16 osób. Dla młodzieży, w wieku 13 - 18 lat w roku 2012, było to – 5 osób, a w roku 2015 – 6 osób.

Na przestrzeni lat 2012-2015 rosła liczba przypadków dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w wyniku przemocy w rodzinie. Wśród dzieci w wieku poniżej 13 lat nie odnotowano w roku 2012 takich przypadków w ogóle, natomiast w roku 2015 było ich już 11. Dla młodzieży w wieku 13-18 lat w roku 2012 odnotowano jeden taki przypadek. W roku 2015 odnotowano już 4 przypadki umieszczenia w rodzinie zastępczej.

Potwierdza to wyżej opisane tendencje wskazujące, że liczba przypadków przemocy wśród dzieci z roku na rok wzrasta.

Analizując płeć osób doświadczających przemocy w rodzinie należy wskazać, że zjawisko dotyczy przede wszystkim kobiet. Na przestrzeni badanych lat udział kobiet wśród ogółu osób doświadczających przemocy w rodzinie, oscyluje między 87-90%.

¹¹Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie...” j.w.

Tabela 7. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na płeć w latach 2012-2015

Rok	Kobiety	Kobiety – odsetek względem liczby OGÓŁEM	Mężczyźni	Mężczyźni – odsetek względem liczby OGÓŁEM
2012	2 530	90%	292	10%
2013	3 417	89%	430	11%
2014	4 983	88%	654	12%
2015	4 956	87%	749	13%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Analizując dane pod kątem wykształcenia osób doznających przemocy w rodzinie, można zauważyć, że wśród nich przeważają osoby z wykształceniem średnim i podstawowym (także niepełnym podstawowym).

Tabela 8. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wykształcenie w latach 2012-2015

Rok	Podstawowe/ niepełne podstawowe	Gimnazjalne	Zawodowe	Średnie	Policealne	Wyższe
2012	261	27	307	161	9	35
2013	412	40	402	219	23	41
2014	447	63	574	703	31	76
2015	441	68	584	339	26	68

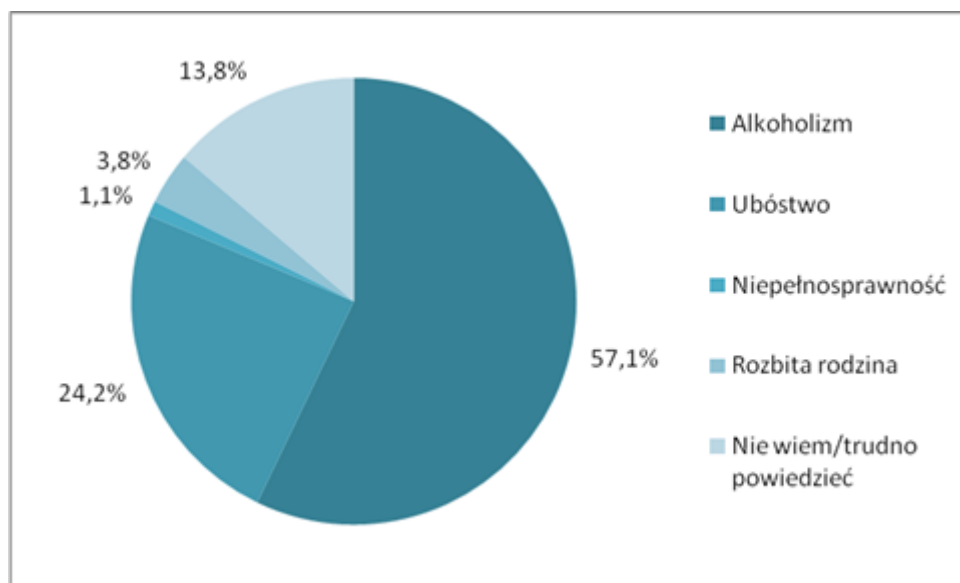
Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Jednym z kryteriów analizy była aktywność zawodowa, którą na potrzeby badania zdefiniowano w następujący sposób: *osoby pracujące, jak i osoby bezrobotne poszukujące pracy i zainteresowane jej podjęciem*. Osoby biernie zawodowo to: *osoby niepracujące i nieposzukujące pracy*. W grupie osób nieaktywnych zawodowo znajdują się: *osoby niewykazujące chęci do zatrudnienia mimo posiadania zdolności do podjęcia pracy, osoby starsze (w wieku emerytalnym) lub takie, które są w wieku produkcyjnym, ale uzyskały uprawnienia rentowe i nie zamierzają powrócić na rynek pracy*. Analizując sytuację na rynku pracy osób doznających przemocy w rodzinie, nie odnotowano znaczących różnic na przestrzeni lat. W badanej grupie dominują osoby aktywne zawodowo.

Analizując miejsce zamieszkania osób doświadczających przemocy można zauważyć, że na przestrzeni lat ponad dwukrotnie wzrosła zarówno liczba osób mieszkających na wsi jak i na obszarach miejskich. Warto wskazać, że o ile w roku 2012 tylko nieznacznie dominowali mieszkańcy obszarów wiejskich, to już w roku 2015 jest ich więcej o blisko 25 pkt. procentowych względem mieszkańców miast. Dane w niniejszym rozdziale obejmują klientów ośrodków pomocy społecznej z terenów gmin, zatem wyżej wymienione proporcje mogą wynikać ze specyfiki obszarów objętych pomocą OPS-ów.

Podsumowując charakterystykę osób doświadczających przemocy, należy zwrócić uwagę na problemy, które często współtowarzyszą doświadczaniu przemocy w rodzinie. Jak pokazuje poniższy wykres, w rodzinach osób doznających przemocy najczęściej występuje również uzależnienie od alkoholu (57,1%) lub ubóstwo (24,2%). W mniejszym stopniu jest to niepełnosprawność lub rozbita rodzina.

Wykres 1. Problemy, które współwystępują wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie w latach 2012-2015

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

1.2.3. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie¹²

W przypadku osób stosujących przemoc dominują osoby w wieku 36-60 lat, a w dalszej kolejności są to osoby w wieku 18-35 lat.

Tabela 9. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na wiek w latach 2012-2015

Rok	Wiek poniżej 18 lat	Wiek 18 – 35 lat	Wiek 36 – 60 lat	Powyżej 60 lat
2012	5	273	900	84
2013	13	369	1138	108
2014	17	568	1605	189
2015	21	593	1754	190

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Odrotnie niż u osób doświadczających przemocy, wśród sprawców znacznie dominują mężczyźni. Odsetek mężczyzn oscyluje między 94% w roku 2012 a 92% w roku 2015.

¹² Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie...” j.w.

Tabela 10. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na płeć w latach 2012-2015

Rok	Kobiety	Kobiety – odsetek względem liczby OGÓŁEM	Mężczyźni	Mężczyźni – odsetek względem liczby OGÓŁEM
2012	169	6%	2 484	94%
2013	243	7%	3 255	93%
2014	354	7%	5 010	93%
2015	417	8%	4 655	92%

Zródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Osoby stosujące przemoc to przede wszystkim osoby z wykształceniem zawodowym lub podstawowym (w tym niepełnym podstawowym). Znacznie mniej sprawców przemocy uzyskało wykształcenie wyższe lub policealne. Tendencje te utrzymują się w badanym okresie.

Analizując sytuację zawodową osób stosujących przemoc, warto podkreślić, że na przestrzeni lat 2012-2015 znacznie wzrósł wśród nich odsetek osób aktywnych zawodowo.

Pod względem miejsca zamieszkania osób stosujących przemoc w rodzinie nieznacznie dominują mieszkańcy terenów wiejskich, ta tendencja utrzymywała się na przestrzeni lat 2012-2015. Wynika to przede wszystkim z zakresu terytorialnego, który podlega ośrodkom pomocy społecznej – najczęściej są to właśnie obszary wiejskie.

Podsumowując charakterystykę osób stosujących przemoc należy wskazać, że alkoholizm to najczęstszy problem współwystępujący (93,9%) w tej grupie. W mniejszym stopniu jest to ubóstwo (2,8% odpowiedzi). Inne problemy znacznie rzadziej występowały w grupie osób stosujących przemoc w rodzinie.

Osoby stosujące przemoc mają podobne cechy demograficzne do osób doznających przemocy. Należą do nich: wiek 36-60 lat, niskie kwalifikacje, najczęściej wykształcenie średnie, zawodowe lub podstawowe, aktywność zawodowa. Współwystępującym problemem jest alkoholizm. Główną różnicą jest jednak płeć, najczęściej mamy do czynienia z mężczyznami – średnio stanowią oni 94% całej grupy osób stosujących przemoc.

1.2.4. Formy udzielanej pomocy¹³

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są przez ośrodki pomocy społecznej na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r., poz. 1507, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.). Do zadań własnych gminy, wynikających z przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
2. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu

¹³ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie...” j.w.

opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,

3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
4. Tworzenie zespołów interdyscyplinarnych¹⁴.

Szczegółowe wytyczne w zakresie realizacji zadań ustawowych zawarte są w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (KPPPwR na lata 2014-2020), w którym działania w wyznaczonych obszarach przypisane zostały poszczególnym podmiotom.

Z danych uzyskanych w ośrodkach pomocy wynika, że największa ilość programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie powstała w roku 2012.

Tabela 11. Liczba programów realizowanych przez gminy w latach 2012-2015

Rok	Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie (powstały lub obowiązujący w danym roku)	Program ochrony ofiar przemocy w rodzinie (powstały lub obowiązujący w danym roku)
2012	75	46
2013	37	25
2014	35	27
2015	43	33

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Analizując powyższą tabelę należy pamiętać, że część programów to działania wieloletnie. Najczęściej występowały programy trzyletnie (na lata 2012-2014). Tylko 13% gmin realizowało w latach 2012-2015 jakiegokolwiek działania edukacyjne lub profilaktyczne mające na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą. W badaniu ankietowym 5,5% respondentów stwierdziło, że takie działania są dopiero opracowywane i planowane na przyszłość. Wśród gmin, które podjęły w.w. działania, obserwuje się, że liczba programów z roku na rok wzrastała, a co ważniejsze – rosła liczba osób objętych wsparciem.

Tabela 12. Liczba działań edukacyjnych i profilaktycznych realizowanych przez gminy w latach 2012-2015 wraz z liczbą uczestników

Rok	Liczba opracowanych programów (edukacyjnych, profilaktycznych)	Liczba zrealizowanych programów (edukacyjnych, profilaktycznych)	Liczba uczestników programów
2012	39	38	1727
2013	42	40	1631
2014	50	49	2456
2015	53	47	3595

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

W roku 2014 samorządy gminne otrzymały nowe zadanie, realizację programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc (PP-T). Respondenci

¹⁴ Art.6 ust.2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm).

z ośrodków pomocy społecznej poproszeni byli o charakterystykę realizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w latach 2014-2015. Programy te były kontynuacją programów korekcyjno-edukacyjnych (PK-E) realizowanych na poziomie powiatowym. Tego typu programów uruchomiono łącznie 6 w analizowanych latach. Wśród uczestników znaleźli się wyłącznie mężczyźni. Potwierdza to wcześniej prezentowane dane, świadczące o tym, że sprawcami przemocy są w ponad 90% mężczyźni. Wskaźnik stanowiący o liczbie osób, które zakończyły udział w programach w ciągu dwóch lat wzrósł o 13 pkt. procentowych.

Tabela 13. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych w latach 2014-2015

Rok	Liczba edycji programów psychologiczno-terapeutycznych	Liczba osób, które przystąpiły do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych		Liczba osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych		Wskaźnik ukończenia udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych	
		Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
2014	4	0	33	0	20	-	61%
2015	2	0	23	0	17	-	74%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Respondenci zapytani o przyczynę nie ukończenia udziału w programach przez poszczególne osoby, wskazują przede wszystkim na brak motywacji uczestników (25,3%) lub brak zainteresowania udziałem (21,3%). Warto podkreślić, że żaden z uczestników po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych nie powrócił do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie. Uczestnikami programów psychologiczno-terapeutycznych były najczęściej osoby dorosłe w wieku 36-60 lat, aktywne na rynku pracy, a także ze średnim wykształceniem.

Respondenci z ośrodków pomocy społecznej poproszeni byli także o scharakteryzowanie realizowanych programów terapeutycznych w latach 2014-2015. Na poziomie gmin zrealizowano po 4 programy w 2014 i 2015 roku. Wśród uczestników znajdowały się wyłącznie kobiety. Wskaźnik zakończenia udziału w programach obniżył się ponad dwukrotnie. Wynikało to przede wszystkim z braku motywacji i chęci udziału uczestniczek (tabela 14).

Charakterystyka osób biorących udział w programach terapeutycznych w latach 2014-2015 wskazuje na to, że znacznie dominują wśród nich osoby w wieku 36-60 lat.

Analizując wykształcenie, należy wskazać, że najwięcej jest osób, które ukończyły szkołę zawodową lub podstawową (w tym także z wykształceniem niepełnym podstawowym). W latach 2014-2015 tego typu programami objęte były tylko 4 osoby z wykształceniem wyższym lub policealnym (tabela 15).

Analizując dane dotyczące form wsparcia i charakterystyki klientów ośrodków pomocy społecznej należy wskazać, że pracownicy socjalni oferują zarówno podstawową, jak i pogłębioną pomoc społeczną (tj. asystentura), ponieważ ich klienci to osoby z rodzin, w których współwystępuje wiele problemów.

Tabela 14. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2014-2015

Rok	Liczba programów terapeutycznych	Liczba osób które przystąpiły do uczestnictwa w programach terapeutycznych		Liczba osób które zakończyły udział w programach terapeutycznych		Wskaźnik ukończenia udziału w programach terapeutycznych		Liczba utworzonych Grup wsparcia	Liczba utworzonych Grup terapeutycznych
		Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni		
2014	4	63	0	62	0	98%	-	7	3
2015	4	20	0	6	0	30%	-	2	3

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Tabela 15. Charakterystyka osób biorących udział w programach terapeutycznych ze względu na wykształcenie w latach 2014-2015

Rok	Podstawowe/niepełne podstawowe	Gimnazjalne	Zawodowe	Średnie	Policealne	Wyższe
2014	9	0	15	4	1	1
2015	4	0	10	6	0	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

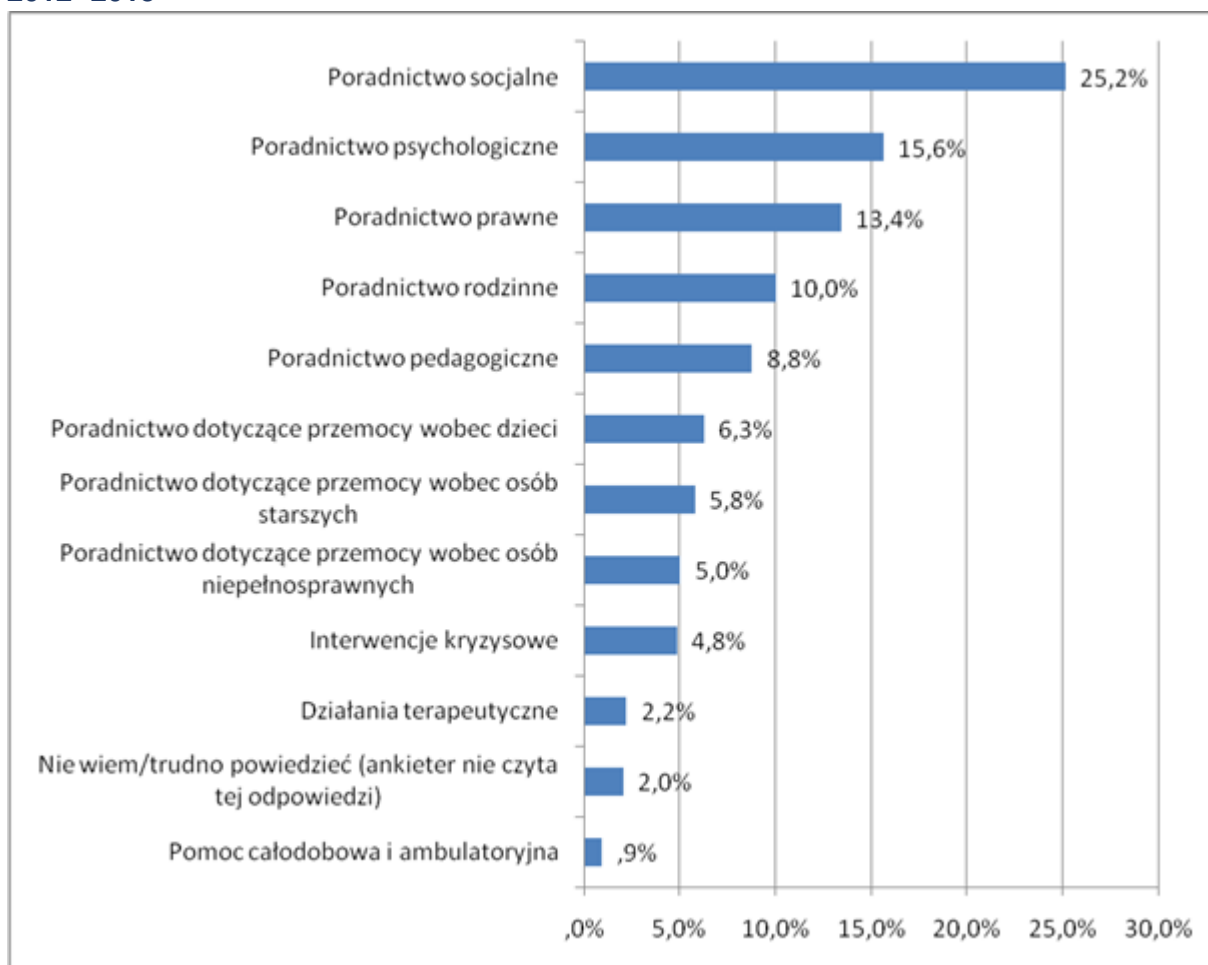
Pod kątem statusu na rynku pracy dominowały osoby aktywne zawodowo. W latach 2014 -2015 było ich łącznie 51 względem 30 osób biernych zawodowo.

Większość uczestników programów terapeutycznych to osoby mieszkające w miastach. Według danych uzyskanych z OPS, programy były realizowane w następujących ośrodkach: miasto Biała Podlaska, Lublin, Hrubieszów, Parczew, Puławy, Świdnik. Osób mieszkających na obszarach miejskich było łącznie 198. Na obszarach wiejskich liczba uczestników wyniosła 75 osób. Wśród uczestników programów, podobnie jak wśród całej populacji osób dotkniętych przemocą, dominującym problemem współwystępującym jest alkoholizm – 31,7% wskazań.

Wśród pytań skierowanych do respondentów było pytanie o rodzaj wsparcia, jakie oferowano osobom w związku z problemem przemocy w rodzinie w latach 2012-2015. Poniższy wykres ukazuje, iż najczęściej oferowaną formą wsparcia przez ośrodki było poradnictwo socjalne (25,2%), psychologiczne (15,6%), a także prawne (13,4%). W najmniejszym stopniu ośrodki pomocy społecznej oferowały wsparcie pod kątem opieki całodobowej i ambulatoryjnej oraz działań terapeutycznych (wykres 2).

Pomoc społeczna w gminach świadczy wsparcie m.in. z tytułu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, a także przemocy w rodzinie. Pomoc w postaci pracy socjalnej oraz poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego i prawnego udzielana jest bezpłatnie wszystkim osobom, które zgłaszają taką potrzebę. W przypadkach, w których pracownicy socjalni w ośrodku pomocy społecznej uruchamiają Procedurę Niebieskiej Karty, współpracują z policją, ośrodkiem interwencji kryzysowej, kuratorem oraz organizacjami, które pomagają rodzinom.

Wykres 2. Formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012- 2015

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Oprócz proponowanych form wsparcia w niniejszej diagnozie podjęto próbę oszacowania liczby osób, które otrzymały pomoc w latach 2012-2015 z uwagi na przemoc w rodzinie. Zbiorcze dane przedstawia poniższa tabela. Na jej podstawie można stwierdzić, że najczęściej osób korzystało z interwencji kryzysowej, działań terapeutycznych i programów terapeutycznych. Natomiast w wypadku rodzin była to pomoc całodobowa, interwencja kryzysowa, działania terapeutyczne (tabela 16).

Ponadto, respondenci poproszeni byli o oszacowanie ilości podjętych działań, które opisano w tabeli 16. Jak wynika z ankiety, przeprowadzono 213 działań o charakterze edukacyjnym, 594 działań szkoleniowych, 433 szkoleń dla członków zespołów interdyscyplinarnych, a także utworzono 41 podmiotów oferujących wsparcie dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Poradnictwo to główne zadanie podmiotów pomocy społecznej, zatem respondenci ankiety poproszeni zostali o podanie liczby osób i liczby porad z uwzględnieniem poszczególnych typów porad. Zbiorcze zestawienia dla wszystkich ośrodków pomocy społecznej przedstawia poniższa tabela. Najwięcej porad dotyczy kwestii:

- poradnictwa psychologicznego – 25808 dla 9789 osób;
- poradnictwa socjalnego – 20956 dla 15442 osób;

- poradnictwa prawnego – 5631 dla 4811 osób.

Tabela 16. Liczba osób, liczba świadczeń i rodzin jakie objęto wsparciem w latach 2012 - 2015

Rodzaj wsparcia	Liczba osób, którym udzielono pomocy	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób, w rodzinach
Interwencja kryzysowa	3 489	569	3 134	6 323
Pomoc całodobowa	200	8 175	4 828	5 213
w tym pomoc w otrzymaniu mieszkania socjalnego	42	13	35	108
Działania terapeutyczne	2 127	109	1 841	5 194
w tym program ochrony ofiary przemocy (z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych)	212	0	233	391
Program terapeutyczny	1 391	795	464	1 843
Szkolenia	31	16	31	36
Doradztwo zawodowe	144	18	28	231

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Nota metodologiczna: Dane dotyczące charakterystyki osób, tj. płeć, wykształcenie, grupa wiekowa nie są kompletne – niektóre badane podmioty nie posiadały tak szczegółowej charakterystyki swoich klientów

Poniższa tabela (17) potwierdza, że największe wsparcie dla osób doświadczających przemocy to pomoc psychologa, która zapewnia osiągnięcie równowagi psychicznej. W dalszej kolejności wspierane osoby oczekują poradnictwa socjalnego związanego z zapewnieniem podstawowych potrzeb bytowych. Uzupełnieniem są porady prawne związane z podjęciem kroków formalnych w związku z przemocą, tj. kontakt z kuratorem, sądem czy szkołą, w której uczą się dzieci. Konieczność rozszerzenia oferty poradnictwa wykazało blisko 30% badanych z ośrodków wsparcia. Respondenci wskazali także na aspekty, o które należałoby poradnictwo rozszerzyć. Wymieniają przede wszystkim: poszerzenie oferty wsparcia terapeutycznego, pomoc psychiatryczną.

Kluczowym zadaniem gmin jest tworzenie zespołów interdyscyplinarnych, w skład których wchodzi przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (JST), a także podmiotów z obszaru oświaty, edukacji, zdrowia i służb mundurowych lub sądowych. Zespół interdyscyplinarny pracuje w ramach podlegających mu grup roboczych w związku z występującymi w gminie przypadkami przemocy w rodzinie. Ma to zapewnić każdorazowo kompleksowe i indywidualne rozwiązywanie problemów mieszkańców gminy.

Tabela 17. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015

Rok	Typ poradnictwa	Liczba osób	Liczba porad
2012	psychologiczne	1 913	6 910
2013		2 055	5 756
2014		2 970	5 601
2015		2 860	7 541
2012	prawne	963	1 244
2013		960	1 227
2014		1 457	1 637
2015		1 431	1 523
2012	medyczne	109	99
2013		56	27
2014		119	83
2015		186	90
2012	socjalne	1 977	3 017
2013		2 537	3 756
2014		4 513	5 914
2015		6 415	8 269
2012	pedagogiczne	213	185
2013		339	523
2014		324	326
2015		307	315
2012	zawodowe	148	153
2013		188	163
2014		327	173
2015		444	370
2012	rodzinne	564	409
2013		853	558
2014		1 247	806
2015		1 250	864

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

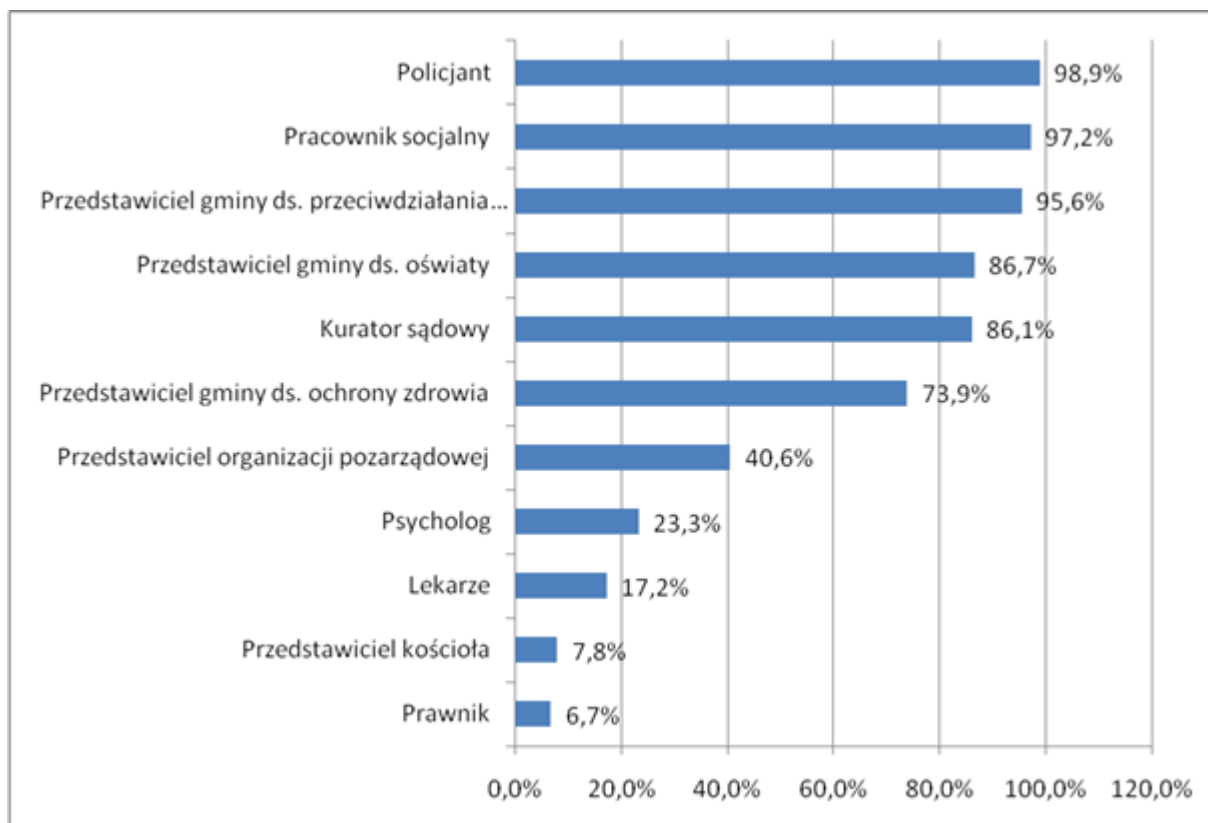
Zadaniem zespołów interdyscyplinarnych jest integrowanie i koordynowanie przedstawicieli wyżej wymienionych obszarów przez:

1. Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
2. Podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;

3. Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
4. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
5. Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie¹⁵.

W skład ZI wchodzi przede wszystkim przedstawiciele policji (98,9%), pracownicy socjalni (97,2%) oraz przedstawiciele gminy ds. przeciwdziałania alkoholizmowi (95,6% zespołów). Pełna lista pracowników wykazana jest na poniższym wykresie.

Wykres 3. Skład zespołów interdyscyplinarnych w latach 2012-2015

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Respondenci deklarują, że liczba analizowanych przypadków z roku na rok rośnie, przy niezmiennych zasobach ludzkich zespołów interdyscyplinarnych. Ponadto członkowie zespołów pracują dodatkowo w ramach ZI, łącząc swoje podstawowe obowiązki z działaniami w ZI i grupach roboczych. Tendencje te generują konieczność motywowania i wsparcia członków zespołów. Zwiększenie efektywności członków zespołów można także osiągnąć poprzez zapewnienie im szkoleń i warsztatów, na których spotykałoby się członkowie ZI z różnych gmin i wymieniałyby doświadczeniami.

Zdaniem 91% respondentów problemem przy współpracy instytucji są ograniczenia budżetowe. Siedem na dziesięć osób uznało, że częstotliwość spotkań jest za niska z powodu trudności w pogodzeniu obowiązków wielu osób. Nieco ponad połowa badanych uznała za utrudnienie nadmierną biurokrację, brak instrumentów do egzekwowania powziętych decyzji oraz kłopoty wynikające z braku możliwości wykonania superwizji. Dla większości ZI

¹⁵ Art. 9b ust. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015 r. poz. 1390)

problemem nie jest zespołowe podejmowanie decyzji oraz komunikacja i przepływ informacji między członkami zespołu.

Również Raport z badania: „Diagnoza potrzeb podmiotów”¹⁶ dostarcza informacji na temat współpracy międzyinstytucjonalnej. Za najsilniejszą stronę zespołów interdyscyplinarnych badani uznali różnorodność osób wchodzących w ich skład oraz sprawny przepływ informacji pomiędzy ich członkami, wskazało tak 67% badanych. Atutem wg 39% badanych była koordynacja działań i uporządkowanie funkcjonowania ZI. Najmniejszy odsetek badanych, jedynie co dwudziesty, wskazał, że mocną stroną jest poparcie ze strony kierownictwa instytucji, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołu.

Ponad osiemdziesiąt procent respondentów uznało, że korzyścią współpracy międzyinstytucjonalnej jest kompleksowe udzielanie pomocy. Niewiele mniej (70%) uznało za korzystne wzajemnie uczenie się, dzielenie wiedzą i doświadczeniem. Według 64% badanych ważna jest lepsza koordynacja działań służb i instytucji, a 61% mówi o zwiększeniu skuteczności działań pomocowych dla ofiar przemocy. Stopień, w jakim ułatwiają one realizację zadań ustawowych jest jednak różny. Respondenci za ułatwiające pracę w bardzo dużym lub dużym stopniu uznali przede wszystkim: tworzenie i rozbudowę branżowych sieci społecznych objawiające się wzajemnym uczeniem się i dzieleniem doświadczeniem, poznanie się i nawiązywanie kontaktów, szybki przepływ informacji pomiędzy przedstawicielami różnych instytucji, czego konsekwencją jest kompleksowe udzielenie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą.

Za słabe strony zespołów co czwarty badany uznał fakt, że członkowie nie zajmują decyzyjnych stanowisk w swoich instytucjach, przez co nie posiadają instrumentów wykonawczych. Co piąty badany wskazał, że w ZI brakuje przedstawicieli niektórych instytucji. Na niewystarczające kompetencje, wiedzę i doświadczenie wskazało 15% badanych, niewiele mniej – 13% - uznało niekonsekwencje w działaniu, jako jedną z najsłabszych stron działania ZI.

Część badanych twierdzi, że luką systemu prócz jego opieszałości jest niewystarczająca troska o losy ofiar przemocy. Brak objęcia opieką psychologiczną dzieci na miejscu zdarzenia, czy też konieczność kilkukrotnego składania zeznań przez ofiary przemocy, na policji, w prokuraturze, w sądzie, to duży problem według uczestników zogniskowanego wywiadu grupowego. Kłopotem dla wielu członków zespołów interdyscyplinarnych jest brak akceptacji przełożonego dotyczącej wyjścia pracownika na spotkania związane z pełnieniem obowiązków w grupie roboczej czy zespole. Obowiązki pełnione w ramach ZI często są wykonywane dodatkowo, poza godzinami pracy. Ponadto wskazywano na braki finansowe, zwłaszcza dotyczące członków organizacji pozarządowych.

Kolejnym zadaniem gmin jest zapewnianie potrzebującym miejsc w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej (OIK). Respondenci wskazują, że tylko w przypadku 2% badanych gmin funkcjonują ośrodki, do których można skierować osoby doświadczające przemocy w rodzinie.

Pomimo braków w infrastrukturze, aż 24,7% gmin zapewnia miejsca w ośrodkach wsparcia dla potrzebujących. W analizowanym okresie ogólna liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia, bez względu na rodzaj przyczyny, rosła od 2414 do 2762 osób. Gdy analizujemy pod względem płci, osoby umieszczone w w.w. ośrodkach ze względu na

¹⁶ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk ...” j. w.

przemoc w rodzinie, należy odnotować, że wśród osób skierowanych do ośrodków wsparcia zdecydowanie przeważały kobiety, a liczba osób na przestrzeni lat się zmniejszała (tabela 18).

Tabela 18. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
		Kobiety	Mężczyźni
2012	2 414	42	6
2013	2 729	26	0
2014	2 707	29	5
2015	2 762	28	4

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Pozostałe 67% podmiotów, nie zapewniających miejsc, podaje następujące przyczyny: brak osób z takimi potrzebami, brak ośrodków w gminie lub gminach sąsiednich, brak środków finansowych na to działanie.

Wśród badanych ośrodków pomocy społecznej 24,2% zapewnia potrzebującym miejsce w OIK-ach. Liczba osób umieszczonych ze względu na przemoc w rodzinie utrzymywała się w badanym okresie na zbliżonym poziomie. Wśród tych osób zdecydowanie przeważały kobiety (tabela 19).

Tabela 19. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
			Kobiety	Mężczyźni
2012	21	73	24	3
2013	21	55	23	4
2014	22	59	18	2
2015	20	57	21	4

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Analizując liczbę specjalistycznych porad udzielonych w ramach OIK, można zauważyć, że obniżyła się liczba udzielanych porad – o blisko 1500 przypadków. Natomiast liczba osób korzystających z porad utrzymuje się na podobnym poziomie na przestrzeni lat: średnio było to 956 osób (tabela 20).

Większość, bo aż 62,2% respondentów wskazuje, że gmina nie zapewnia miejsca w ośrodkach interwencji kryzysowej. Wśród przyczyn najczęściej wymienia się: brak ośrodków w gminie lub gminach sąsiednich oraz brak osób z takimi potrzebami.

Na przestrzeni lat zmniejszała się liczba osób umieszczanych w ośrodkach wsparcia i OIK. Nie wynikało to z powodu zwiększania liczby podmiotów świadczących miejsca dla osób

doznających przemocy w rodzinie, ale z faktu iż pracownicy JST szukali dla klientów innych form wsparcia.

Tabela 20. Liczba porad specjalistycznych względem osób skierowanych do ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób	Liczba porad
2012	921	6 001
2013	1 061	5 552
2014	919	4 763
2015	923	4 589

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Ostatnim etapem opisu działań dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest realizacja Procedury Niebieskie Karty (NK). Jak widać na poniższym zestawieniu, liczba wypełnionych Kart A wzrosła w okresie 2012-2015 z poziomu 2 862 do 5 239 wypełnionych formularzy. Według danych z ankiety wśród ośrodków pomocy uruchomiono 17 151 procedur NK.

Najczęściej występującym rodzajem przemocy, wg danych z badanych ośrodków pomocy społecznej, była przemoc psychiczna (14 550 przypadków) i fizyczna (11 328 przypadków). Obserwując dane w poniższej tabeli należy zwrócić uwagę, że w ramach jednej wypełnionej Karty A mógł wystąpić więcej niż jeden rodzaj przemocy. Jak wskazywali respondenci podczas wypełniania ankiety, rzadko zdarza się, że dana rodzina dotknięta jest tylko jednym rodzajem przemocy. Warto podkreślić, że osoby doświadczające przemocy w rodzinach, w których rozpoczęto procedurę to przede wszystkim dzieci. Wynika to z faktu, że uczęszczają one do przedszkoli lub szkół, co zwiększa prawdopodobieństwo wykrycia zjawiska przez otoczenie, w tym przede wszystkim przez nauczycieli, czy pedagogów szkolnych. W przypadku osób starszych lub niepełnosprawnych trudniej zidentyfikować zjawisko przemocy. Osoby te są częściej uzależnione od rodziny (w tym osób stosujących przemoc) i rzadziej opuszczają mieszkanie lub dom rodzinny.

Poniższe zestawienie ukazuje także, że inicjatorem NK byli najczęściej przedstawiciele policji, w sumie 14 239 procedur. W najmniejszym stopniu inicjatorem były osoby z sektora ochrony zdrowia.

Dane z realizacji procedury Niebieskie Karty pokazują, że wśród osób objętych pomocą dominują kobiety. Stanowią one około 80-90% osób objętych interwencją. Jedynie w przypadku przemocy wobec osób niepełnosprawnych proporcje mężczyzn względem kobiet są bardziej wyrównane.

Tabela 21. Liczba wypełnionych Kart A w podziale na rodzaj przemy, podmiot wypełniający kartę oraz liczbę osób w latach 2012-2015

Rok	Liczba wypełnionych Kart A	Rodzaj przemy					
		PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA		
2012	2 862	1 889	2 418	50	182		
2013	3 717	2 708	3 441	82	274		
2014	5 333	3 423	4 462	87	355		
2015	5 239	3 308	4 229	107	455		
Rok	Liczba wypełnionych Kart A	Osoby doświadczające przemy					
		WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH			
2012	2 862	397	240	173			
2013	3 717	563	302	301			
2014	5 333	696	434	261			
2015	5 239	540	548	268			
Rok	Podmiot wypełniający Kartę A (inicjujący procedurę)						
	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	Policja	Oświata	Ochrona zdrowia			
2012	390	2 470	31	11			
2013	472	2 972	48	22			
2014	461	4 481	36	18			
2015	522	4 316	22	11			
Rok	Rodzaj przemy/ Liczba osób ogółem						
	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA	WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
2012	1 675	2 151	42	166	279	226	1 675
2013	2 313	2 882	83	239	530	235	186
2014	2 972	3 762	112	302	446	302	203
2015	2 863	3 532	103	404	392	356	192

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Nota metodologiczna: Dane dotyczące charakterystyki osób, tj. płeć, wykształcenie, grupa wiekowa nie są kompletne – niektóre badane podmioty nie posiadały tak szczegółowej charakterystyki swoich klientów

Dane uzyskane z ośrodków pomocy społecznej umożliwiają ocenę liczby rodzin, jaka na przestrzeni lat była objęta NK. Poniższa tabela wskazuje, że liczba ta rośnie. W roku 2015 osiągnęła wartość 5 611 rodzin. Średni czas trwania procedury NK dla analizowanych lat wyniósł 3-6 miesięcy. Należy jednak podkreślić, że blisko 20% badanych nie potrafiło udzielić informacji na ten temat. Wskazywali oni, że nie można w żaden sposób ustalić średniego czasu, bo każdy przypadek wszczętej procedury jest inny. Niepokojące mogą być dane świadczące o tym, że coraz więcej NK jest wznawianych wobec rodzin już wspieranych,

w których interwencja się już zakończyła. Liczba takich przypadków wzrosła ponad dwukrotnie.

Tabela 22. Liczba rodzin objętych procedurą NK, średni czas procedury oraz ilość przypadków wszczęcia procedury wobec tej samej rodziny w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty	Średni czas procedury Niebieskie Karty	Ilość przypadków wszczęcia procedury Niebieskie Karty względem tej samej rodziny
2012	3 238	3-6 miesięcy	202
2013	3 611	3-6 miesięcy	273
2014	5 341	3-6 miesięcy	528
2015	5 611	3-6 miesięcy	497

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Największy ciężar realizacji procedury Niebieskie Karty został przeniesiony na ośrodki pomocy społecznej. Zapewniają one obsługę organizacyjno-techniczną, tj. organizację grup roboczych, nadzór nad dokumentami oraz dokumentowanie wszystkich działań.

1.3. Zjawisko przemocy w rodzinie według danych Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie¹⁷

1.3.1. Skala zjawiska przemocy w rodzinie

Według danych uzyskanych z Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (PCPR) wynika, że wśród rodzin korzystających z pomocy społecznej, blisko 20% to rodziny dotknięte problemem przemocy w rodzinie. Odsetek ten na przestrzeni lat 2012-2015 obniżył się o 6. pkt. procentowych. Jednak wzrosła liczba osób korzystających z pomocy ogółem (tabela 23).

Tabela 23. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej OGÓŁEM	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE	Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE wśród rodzin OGÓŁEM
2012	4 000	831	20,8%
2013	3 886	794	20,4%
2014	4 274	697	16,3%
2015	4 393	619	14,1%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Patrząc na skalę zjawiska pod kątem rodzaju przemocy można zauważyć, że dominują dwa rodzaje przemocy: najczęściej przypadków dotyczyło przemocy psychicznej, a w dalszej kolejności fizycznej. Podobne tendencje wynikają z analizy wyników ankiet na poziomie gmin. Warto dodać, że w przypadku przemocy psychicznej, na przestrzeni lat zauważalny jest nieznaczny spadek (tabela 24).

¹⁷ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie...” j.w.

Tabela 24. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na rodzaje przemocy w latach 2012-2015

Rok	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA
2012	223	344	20	93
2013	247	409	24	132
2014	186	364	17	70
2015	272	294	17	63

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Według danych uzyskanych z ankiet wynika, że na poziomie powiatów najczęściej przypadków przemocy w rodzinie dotyczyło dzieci. Znacznie mniej takich sytuacji odnotowano względem osób starszych i niepełnosprawnych (tabela 25).

Tabela 25. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na osoby doświadczające przemocy w latach 2012-2015

Rok	WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
2012	62	21	19
2013	73	22	15
2014	42	15	20
2015	35	15	12

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Tak jak w przypadku gmin, należy uznać, że duża liczba przypadków przemocy wśród dzieci wynika z tego, że stosunkowo łatwiej ją wykryć niż przemoc wobec osób starszych czy niepełnosprawnych.

1.3.2. Charakterystyka osób doświadczających przemocy w rodzinie¹⁸

Wśród osób doznających przemocy w rodzinie dominują osoby w wieku 36-60 lat, w dalszej kolejności są to osoby w wieku do 18 roku i 18-35 lat.

Analizując wiek dzieci i młodzieży, umieszczonych placówkach opiekuńczo-wychowawczych obserwuje się, że w latach 2012-2015 w placówkach znalazło się najczęściej dzieci w wieku do 13 roku życia – było ich w sumie 99 względem 27 przypadków umieszczenia dzieci w wieku 13-18 lat. W przypadku dzieci i młodzieży umieszczonych w rodzinach zastępczych także dominują dzieci do 13 roku – było to 35 przypadków względem 12 przypadków umieszczenia dzieci w wieku 13-18 lat.

¹⁸ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...” j.w.

Tabela 26. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wiek w latach 2012-2015

Rok	Wiek poniżej 18 lat	Wiek 18 – 35 lat	Wiek 36 – 60 lat	Powyżej 60 lat
2012	89	91	160	21
2013	114	63	208	23
2014	73	41	197	22
2015	57	63	195	19

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Biorąc pod uwagę płeć osób doświadczających przemocy w rodzinie, na poziomie powiatów podobnie jak i w gminach, dominują kobiety. W analizowanych latach utrzymywał się stały poziom udziału kobiet w całej populacji osób doświadczających przemocy.

Tabela 27. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na płeć w latach 2012-2015

Rok	Kobiety	Kobiety – odsetek względem liczby OGÓŁEM	Mężczyźni	Mężczyźni – odsetek względem liczby OGÓŁEM
2012	657	94%	43	6%
2013	684	93%	53	7%
2014	763	91%	74	9%
2015	486	94%	29	6%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

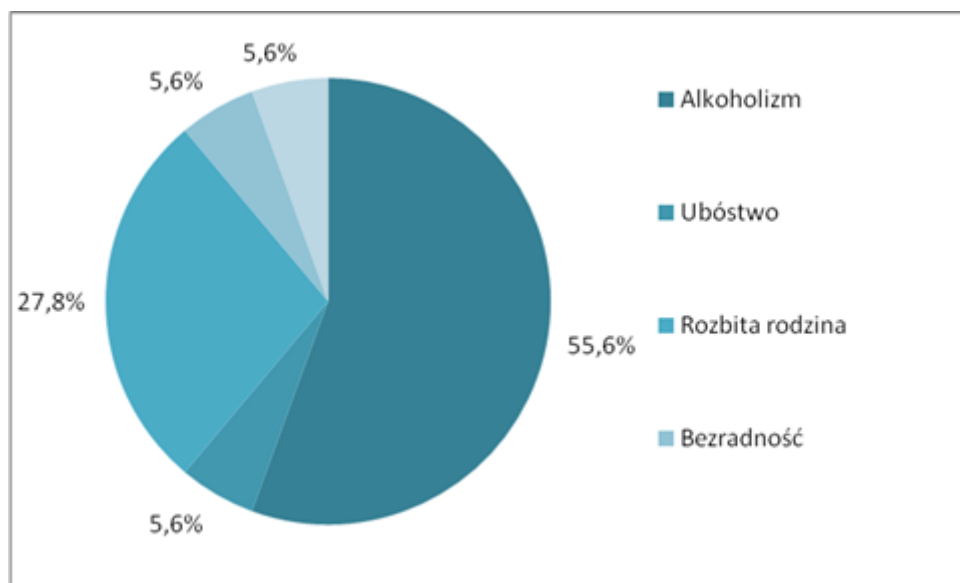
Osoby doznające przemocy to przede wszystkim osoby z wykształceniem średnim, zawodowym i podstawowym (także niepełnym podstawowym).

Wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie przeważają osoby biernie zawodowo. Dane sprawozdawcze pokazują odwrotną tendencję niż wynika to z danych pozyskanych z gmin – tam przeważały osoby aktywne na rynku pracy.

Analizując miejsce zamieszkania osób doznających przemocy należy wskazać, że przeważają mieszkańcy obszarów wiejskich.

Wśród współwystępujących problemów dotyczących osób doświadczających przemocy dominuje problem alkoholizmu – 55,6% wskazań. Ten sam problem współwystępujący w grupie osób doznających przemocy w rodzinie wskazali przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej.

Wykres 4. Problemy, które współwystępują wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie w latach 2012-2015

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

1.3.3. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie¹⁹

Wśród osób stosujących przemoc nie odnotowano osób w wieku do 18 roku życia. Dominują zdecydowanie osoby w wieku 36-60 lat, a najmniej sprawców to osoby powyżej 60 roku życia (tabela 28).

Tabela 28. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na wiek w latach 2012-2015

Rok	Wiek poniżej 18 lat	Wiek 18 – 35 lat	Wiek 36 – 60 lat	Powyżej 60 lat
2012	0	17	35	4
2013	0	20	54	8
2014	0	24	50	6
2015	0	14	42	13

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Osobami stosującymi przemoc w rodzinie są zdecydowanie częściej mężczyźni. Odsetek kobiet, w latach 2012-2015 oscyluje na poziomie średnio 3,7% całej populacji osób stosujących przemoc.

¹⁹ Raport z badania: Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...” j.w.

Tabela 29. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na płeć w latach 2012-2015

Rok	Kobiety	Kobiety – odsetek względem liczby OGÓŁEM	Mężczyźni	Mężczyźni – odsetek względem liczby OGÓŁEM
2012	10	3,3%	294	96,7%
2013	14	4,0%	337	96,0%
2014	25	5,1%	467	94,9%
2015	5	2,4%	202	97,6%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Pod kątem wykształcenia, wśród sprawców przemocy przeważają osoby z wykształceniem zawodowym, podstawowym lub średnim. Pod tym względem charakterystyka osób stosujących przemoc jest bardzo zbliżona do oceny pracowników ośrodków pomocy społecznej.

Osobami stosującymi przemoc w rodzinie są częściej osoby aktywne zawodowo. Podobnie osoby stosujące przemoc charakteryzują przedstawiciele OPS.

Pod kątem miejsca zamieszkania, proporcje mieszkańców obszarów miejskich względem wiejskich są zbliżone – odpowiednio 186 z obszarów miejskich do 192 osób z obszarów wiejskich. W grupie osób stosujących przemoc najczęściej współwystępującym problemem jest alkoholizm – 82,4% wskazań na ten problem.

1.3.4. Formy udzielanej pomocy²⁰

Zadania powiatu wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. 2020 r. poz. 218, z późn. zm.) obejmują zadania własne, do których należą:

1. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia
4. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej²¹,

oraz zadania z zakresu administracji rządowej obejmujące: opracowywanie i realizację programów korekcyjno–edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie oraz prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Na poziomie powiatów zrealizowano mniej programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie niż na poziomie gmin. Najwięcej

²⁰ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...” j.w.

²¹ Art.6 ust 3 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2020 r. poz. 218, z późn. zm.).

takich działań podjęto w roku 2012. Należy jednak podkreślić, że część tych programów było działaniami wieloletnimi.

Tabela 30. Liczba programów realizowanych przez powiaty w latach 2012-2015

Rok	Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie (powstały lub obowiązujący w danym roku)	Program ochrony ofiar przemocy w rodzinie (powstały lub obowiązujący w danym roku)
2012	6	6
2013	2	1
2014	2	2
2015	3	4

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

55% PCPR realizowało w latach 2012-2015 programy edukacyjne lub profilaktyczne w społeczności lokalnej. Część badanych, 25% wskazań podaje, że takie programy dopiero są opracowywane i będą wdrożone w przyszłości. Jak wynika z danych zawartych w poniższej tabeli, najwięcej działań było realizowanych w latach 2012-2013. Jest to niepokojące zjawisko ponieważ wraz z malejącą ilością programów rosła na przestrzeni lat liczba osób doznających przemocy w rodzinie.

Tabela 31. Liczba działań edukacyjnych i profilaktycznych realizowanych przez gminy w latach 2012-2015 wraz z liczbą uczestników

Rok	Liczba opracowanych programów (edukacyjnych, profilaktycznych)	Liczba zrealizowanych programów (edukacyjnych, profilaktycznych)	Liczba uczestników programów
2012	24	24	381
2013	22	24	508
2014	16	16	250
2015	18	17	265

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie mogą występować do Wojewody o przyznanie środków na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W analizowanym okresie zrealizowano 55 PK-E. Analizując udział osób w PK-E należy podkreślić, że z tej formy wsparcia korzystali zdecydowanie częściej mężczyźni. Potwierdzają to wcześniej prezentowane dane, świadczące o tym, że przemoc w rodzinie stosują najczęściej mężczyźni. Mimo to warto podkreślić, że na przestrzeni lat 2012-2015 tylko 3 kobiety wzięły udział w tych działaniach jako uczestniczki. Wszystkie ukończyły udział w programach.

Poniższa tabela pokazuje, że regularnie rosła liczba mężczyzn biorących udział w PK-E. Średnio 72% z nich ukończyło swój udział w programach. Z uzyskanych danych wynika, że kobiety wykazują się większą motywacją do zmiany swoich zachowań lub chęcią udziału w programie. Rosnąca liczba uczestników świadczy o tym, że powiaty i organy ścigania są coraz bardziej skuteczne w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Tabela 32. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach korekcyjno-edukacyjnych w latach 2012-2015

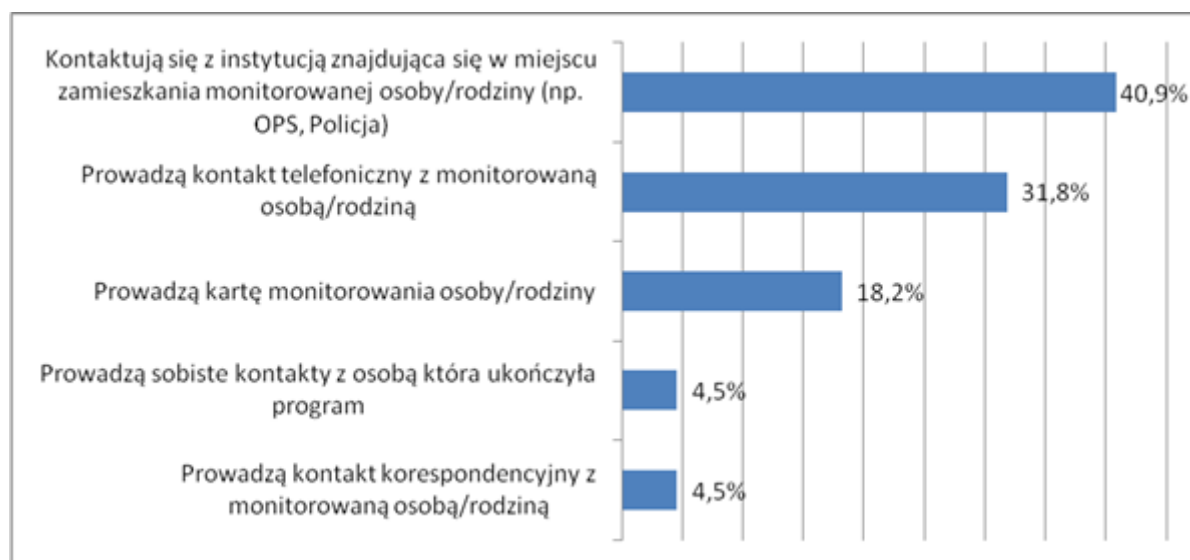
Rok	Liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych	Liczba osób, które przystąpiły do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych		Liczba osób, które zakończyły udział w programach korekcyjno-edukacyjnych		Wskaźnik ukończenia udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych	
		Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
2012	12	2	105	2	86	100%	82%
2013	13	0	156	0	105	-	67%
2014	16	1	181	1	137	100%	76%
2015	14	0	177	0	110	-	62%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Przyczyną braku ukończenia programu korekcyjno-edukacyjnego był najczęściej brak motywacji uczestników – 38,2%. Należy zwiększyć efektywność programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wśród badanych podmiotów na poziomie powiatu, 60% wskazuje, że ich instytucja monitoruje losy uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych. Najczęściej podmioty podejmują kontakty z instytucjami znajdującymi się w miejscu zamieszkania monitorowanej osoby lub rodziny – 40,9% odpowiedzi. Poza tym, prowadzony jest regularny kontakt telefoniczny i osobisty z monitorowanymi osobami, a dodatkowo prowadzona jest karta monitorowania. Wśród wskazanych sposobów monitorowania brakuje natomiast kontaktów z zespołami interdyscyplinarnymi, które zajmują się problemem w poszczególnych gminach.

Wykres 5. Sposoby monitorowania uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Według danych sprawozdawczych z lat 2012-2015, z 438 osób, które zakończyły udział w PK-E łącznie 12 osób wróciło do stosowania przemocy w rodzinie. Najwięcej w latach 2014- 2015. Wzrost tego wskaźnika powinien skutkować opracowaniem przez przedstawicieli jednostek realizujących wsparcie bardziej efektywnego modelu działań

korekcyjno- edukacyjnych. W tym celu rekomenduje się odwołanie do wytycznych w tym zakresie, zawartych w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy.

Uczestnicy programów korekcyjno-edukacyjnych to przede wszystkim osoby w wieku 36-60 lat. Najmniejszą liczbę stanowią osoby powyżej 60 roku życia.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania w okresie 2012-2015 najwięcej, tj. 270 osób to mieszkańcy obszarów miejskich. Na obszarach wiejskich mieszkało 161 osób.

Pod kątem wykształcenia, podobnie jak w innych analizowanych grupach osób, dominują osoby z wykształceniem podstawowym i zawodowym.

Natomiast biorąc pod uwagę status na rynku pracy, nieznacznie dominują osoby biernie zawodowo. Także w tej grupie odnotowano największy wzrost na przestrzeni lat 2012-2015.

W latach 2014-2015 na poziomie powiatów realizowano 11 programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Wśród uczestników znalazły się 2 kobiety, co stanowiło 1% całej grupy uczestników – mężczyzn było w sumie 180. Uczestnikami programów psychologiczno-terapeutycznych były najczęściej osoby dorosłe w wieku 36-60 lat, biernie na rynku pracy, a także ze średnim wykształceniem. Wskaźnik ukończenia udziału kobiet w programach wyniósł 100%. Natomiast wśród mężczyzn zauważalny jest wzrost liczby osób, które ukończyły program – wskaźnik wzrósł o 27 pkt. procentowych w ciągu roku. Może to świadczyć o tym, że tak niski odsetek w roku 2014 (48%), wynikał tylko z tego, że podmioty po raz pierwszy realizowały tego typu przedsięwzięcia (tabela 33). Znaczący wzrost wskaźnika między rokiem 2014 a 2015 widać także na przykładzie realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych na poziomie gmin. Miarodajne będą wskaźniki w kolejnych latach, które pokażą czy ten poziom z roku 2015 zostanie utrzymany.

Tabela 33. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych w latach 2014-2015

Rok	Liczba edycji programów psychologiczno-terapeutycznych	Liczba osób, które przystąpiły do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych		Liczba osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych		Wskaźnik ukończenia udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych	
		Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
2014	6	1	84	1	40	100%	48%
2015	5	1	96	1	72	100%	75%

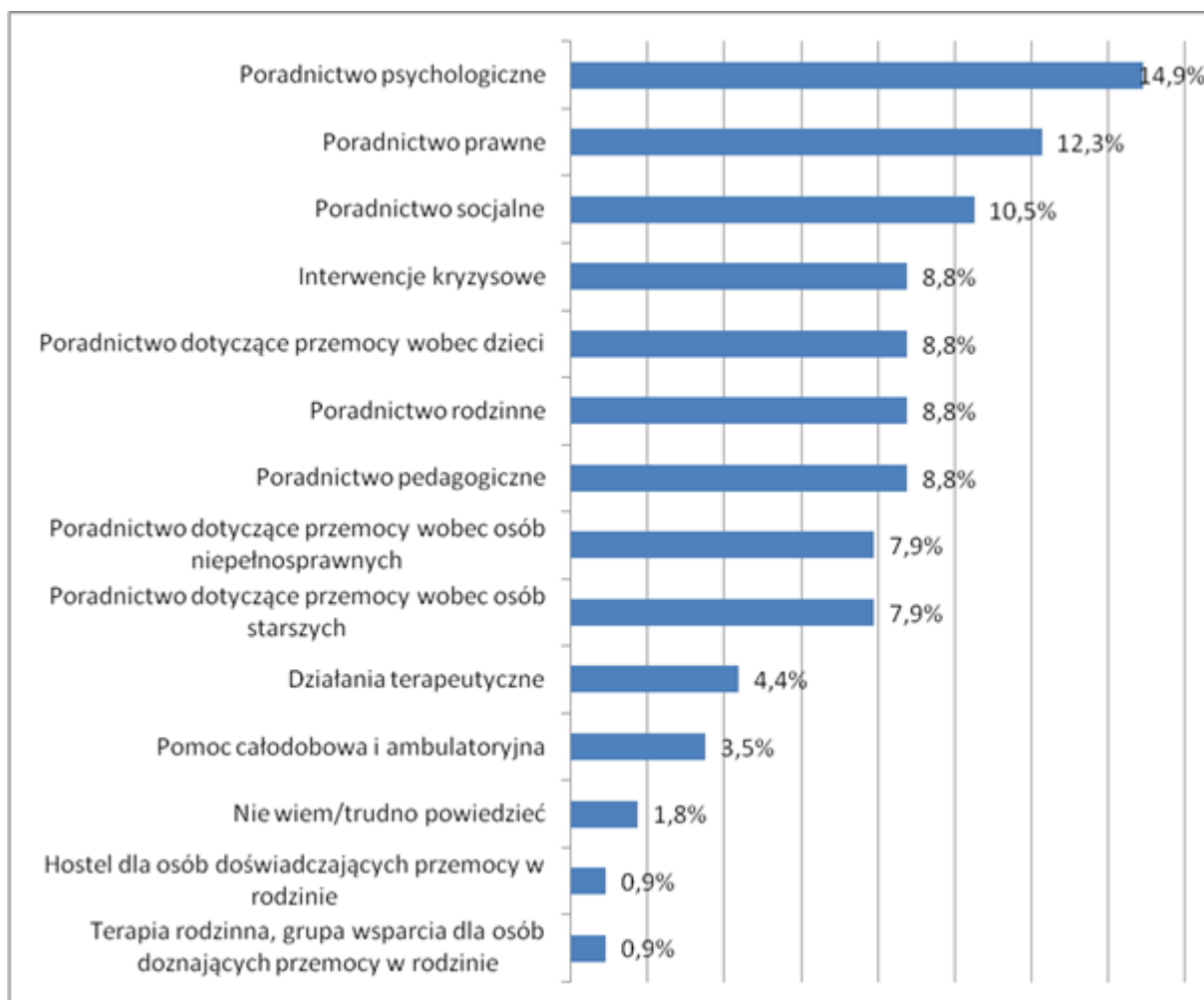
Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Efekty uczestnictwa w programach są zadowalające. Żaden z uczestników programów nie powrócił do stosowania przemocy w rodzinie. W latach 2014-2015 na poziomie powiatów zrealizowano 11 programów psychologiczno-terapeutycznych względem 55 programów korekcyjno-edukacyjnych, które objęły w sumie mniej niż połowę uczestników działań korekcyjnych i edukacyjnych. Biorąc pod uwagę fakt, że rośnie liczba aktów przemocy a wraz z nią liczba osób stosujących przemoc to należy stwierdzić, że realizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych jest zbyt mało.

Najczęściej oferowaną formą wsparcia, zdaniem respondentów na poziomie powiatu, jest poradnictwo psychologiczne (oferowało ją 14,9% podmiotów), poradnictwo prawne

(12,3% podmiotów) oraz poradnictwo socjalne (10,5% podmiotów). Te trzy wymienione formy wsparcia wymienili też respondenci z gmin.

Wykres 6. Formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012- 2015

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Analizując zbiorczą liczbę świadczeń wykonanych w latach 2012-2015 w ramach poszczególnych działań widać, że najwięcej osób zostało objętych wsparciem w ramach interwencji kryzysowej, działań terapeutycznych oraz w postaci pomocy całodobowej. Dane uzyskane na poziomie powiatów są zbieżne z danymi z gmin – ośrodki pomocy społecznej także zadeklarowały, że najwięcej rodzin i świadczeń dotyczyło interwencji kryzysowej, działań terapeutycznych oraz pomocy całodobowej. Świadczy to o tym, że w województwie lubelskim w latach 2012-2015 największe zapotrzebowanie było na:

- natychmiastową pomoc psychologiczną, socjalną i prawną w związku z przemocą w rodzinie, udzielaną w ośrodku lub przez telefon;
- prowadzenie krótko lub długoterminowych terapii w związku z przemocą w rodzinie;
- zapewnienie instytucjonalnej opieki całodobowej w związku z przemocą w rodzinie.

W związku z tym podmioty odpowiedzialne za realizację zadań ustawowych w powyższym zakresie powinny zadbać, aby w każdej jednostce na poziomie powiatu i gminy

pracowali specjaliści zajmujący się tymi trzema obszarami, aby osoby doświadczające przemocy w rodzinie mogły skorzystać z potrzebnego wsparcia w jak najkrótszym czasie od zajścia aktu przemocy czy użycia siły.

W ramach innych podjętych na poziomie powiatów działań warto wskazać, że zorganizowano 34 działania edukacyjne, 90 szkoleń dla służb pomocy społecznej, 17 szkoleń dla członków zespołów interdyscyplinarnych oraz stworzono 4 podmioty w ramach infrastruktury w regionie (tabela 34).

Tabela 34. Liczba działań podjętych w latach 2012-2015

Rodzaj podjętych działań	Ilość działań
Działania edukacyjne dla społeczności lokalnej (np. kampanie społeczne, promocja w środkach masowego przekazu)	34
Szkolenia dla służb sektora pomocy społecznej	90
Szkolenia dla członków zespołów interdyscyplinarnych	17
Tworzenie infrastruktury w powiecie:	4
w tym: Ośrodków Interwencji Kryzysowej	2
w tym: Ośrodków Wsparcia lub Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia	0
w tym: Punktów konsultacyjnych	0
w tym: Domów dla Matek	0
w tym: innych podmiotów świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą	2

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

W ramach udzielanego poradnictwa w latach 2012-2015 najwięcej osób uzyskało pomoc psychologiczną (w sumie 2 005 osób). W dalszej kolejności jest pomoc socjalna i pedagogiczna (tabela 35).

Tabela 35. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015

Rok	Typ poradnictwa	Liczba osób	Liczba porad
2012	psychologiczne	185	366
2013		316	648
2014		681	701
2015		823	1079
2012	socjalne	166	269
2013		317	222
2014		95	171
2015		217	282
2012	pedagogiczne	122	74
2013		146	110
2014		89	72
2015		54	86

Rok	Typ poradnictwa	Liczba osób	Liczba porad
2012	przemoc wobec dzieci	61	88
2013		64	125
2014		63	74
2015		69	121
2012	przemocy wobec osób starszych	53	59
2013		60	58
2014		57	68
2015		65	82
2012	przemocy wobec osób niepełnosprawnych	34	27
2013		31	50
2014		34	67
2015		38	57

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Większa lista porad niż klientów pomocy wynika przede wszystkim ze złożoności problemu wymuszającego konieczność porad wielu specjalistów, skupienie specjalistów w jednym miejscu (jednostce), większą świadomość klientów oraz wielokierunkowość poradnictwa. Wśród respondentów udzielających odpowiedzi w badaniu ankietowym 20% osób wskazało, że poradnictwo powinno zostać rozszerzone o warsztaty edukacyjne.

Kolejnym zadaniem powiatów jest zapewnianie potrzebującym miejsca w ośrodkach wsparcia. ¼ badanych wskazała, że na terenie powiatu funkcjonuje odpowiedni ośrodek.

Z deklaracji respondentów wynika, że 30% podmiotów zapewnia miejsca w ośrodkach wsparcia. W latach 2012-2015 umieszczono w ośrodkach wsparcia 20 kobiet, najwięcej w roku 2012. W roku 2015 odnotowano umieszczenie w ośrodku tylko jednej kobiety. Brak zadeklarowania umieszczenia kolejnych osób w ośrodkach, w latach 2013-2014, nie wynika z braku chętnych – według respondentów z PCPR – rosła liczba rodzin i osób doznających przemocy w rodzinie. Należy przyjąć, że przedstawiciele sektora szukali dla swoich klientów innych, alternatywnych form pomocy (Tabela 36).

W przypadku podmiotów, które nie zapewniają miejsc w ośrodkach wsparcia, wynika to z braku osób potrzebujących takiej pomocy (wskazało tak 6 jednostek na poziomie powiatu), brakiem miejsc w ośrodkach, które już funkcjonują (tak wskazało 11 z 20 badanych jednostek na poziomie powiatu) lub po prostu brakiem ośrodków.

W przypadku ośrodków interwencji kryzysowej okazuje się, że ich dostępność wg badanych jest większa – aż 55% respondentów deklaruje, że tego typu ośrodek znajduje się w powiecie.

Tabela 36. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
		Kobiety	Mężczyźni
2012	19	19	0
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	1	1	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Połowa podmiotów zapewniała miejsca w ośrodkach interwencji kryzysowej w latach 2012-2015. Najczęściej były to kobiety, na przestrzeni analizowanych lat było ich 196. Mężczyźni stanowili grupę 19 osób.

Tabela 37. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
			Kobiety	Mężczyźni
2012	77	104	36	5
2013	74	104	22	4
2014	15	110	83	3
2015	17	133	55	7

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Obserwując liczbę udzielonych w ośrodkach interwencji kryzysowej porad można stwierdzić, że na przestrzeni lat znacznie wzrosła ich liczba, natomiast w niewielkim stopniu wzrosła liczba osób, które te porady otrzymały. Wynika z tego, że osoby trafiające do ośrodków mają trudną i skomplikowaną sytuację. Możliwe, że składającą się z większej ilości problemów, wykraczających poza przemoc w rodzinie. Zatem są pod opieką ośrodków dłużej i w związku z tym otrzymują większą ilość porad. Ponadto malejąca liczba osób umieszczanych w ośrodkach (szczególnie lata 2014-2015) wynikać mogła z braku miejsc w ośrodkach. Na poziomie powiatów obserwuje się odwrotne tendencje niż na poziomie gmin, gdzie zmniejszyła się liczba osób kierowanych do ośrodków interwencji kryzysowych, a także malała liczba udzielanych porad.

Tabela 38. Liczba porad specjalistycznych względem osób skierowanych do ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób	Liczba porad
2012	456	298
2013	351	378
2014	420	446
2015	514	893

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Natomiast w przypadku tych podmiotów, które zadeklarowały, że nie zapewniają miejsca w OIK, przyczyną jest brak osób z takimi potrzebami (4 z 20 badanych jednostek) oraz brak takich ośrodków lub wolnych miejsc (6 z 20 badanych jednostek). Na poziomie powiatowym jak i gminnym widać, że pomimo wzrastającej liczby aktów przemocy w rodzinie, podmiotom brakuje ośrodków, w których mogłyby umieszczać osoby doznające przemocy.

Oceniając funkcjonowanie jednostek na poziomie powiatowym należy także scharakteryzować funkcjonowanie Procedury Niebieskie Karty (NK). Według uzyskanych danych można stwierdzić że ilość wypełnionych kart A na poziomie powiatowym utrzymuje się na podobnym poziomie na przestrzeni analizowanych lat (32 karty w roku 2012 i 29 kart w roku 2015). Najwięcej wypełnionych Kart A wynikało z powodu występującej przemocy psychicznej (w sumie 96 przypadków) i fizycznej (w sumie 83 przypadków). Gdy porównamy liczbę rozpoczętych Procedur NK względem ilości przypadków przemocy fizycznej i psychicznej, które odnotowały PCPR to zauważymy, że:

- tylko w 7% przypadków zaistnienia przemocy psychicznej w latach 2012-2015 rozpoczęto procedurę;
- tylko w 9% przypadków zaistnienia przemocy fizycznej w latach 2012-2015 rozpoczęto procedurę.

Powyższe dane są niepokojące ze względu na fakt, że znaczna część przypadków przemocy w rodzinie nie jest przekazana do ZI w danej gminie. Stąd działania podjęte wobec osób stosujących przemoc jak i osób doznających przemocy w rodzinie nie są wystarczające. Taki niski odsetek uruchomionych NK może wynikać z braku znajomości zasad NK wśród pracowników PCPR. Częstym powodem braku rozpoczęcia procedury jest niechęć lub brak zgody ze strony osoby doświadczającej przemocy. Należy uświadamiać i szkolić pracowników sektora pomocy społecznej, że działania w ramach procedury Niebieskie Karty nie wymagają podpisu osoby podejrzanej o doznawanie czy stosowanie przemocy w rodzinie.

Inicjatorami rozpoczęcia procedury były każdorazowo jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Wśród osób objętych procedurą zdecydowaną większość stanowią kobiety. W dalszej kolejności były to dzieci lub osoby starsze.

Tabela 39. Liczba wypełnionych Kart A w podziale na rodzaj przemy, podmiot wypełniający kartę oraz liczbę osób w latach 2012-2015

Rok	Liczba wypełnionych Kart A	Rodzaj przemy			
		OGÓŁEM	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA
2012	32	27	32	9	2
2013	19	18	20	3	1
2014	24	19	20	3	2
2015	29	19	24	5	2

Rok	Liczba wypełnionych Kart A	Osoby doświadczające przemy		
		WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
2012	32	2	2	4
2013	19	4	2	2
2014	24	2	6	3
2015	29	0	2	2

Rok	Podmiot wypełniający Kartę A (inicjujący procedurę)			
	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	Policja	Oświata	Ochrona zdrowia
2012	27	0	0	0
2013	15	0	0	0
2014	12	0	0	0
2015	12	0	0	0

Rok	Rodzaj przemy/ Liczba osób ogółem						
	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA	WOBEC DZIECI	WOBEC OSÓB STARSZYCH	WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
2012	28	33	9	2	15	3	4
2013	19	21	2	1	11	1	2
2014	15	22	3	2	1	4	1
2015	22	20	8	2	1	2	2

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Nota metodologiczna: Dane dotyczące charakterystyki osób, tj. płeć, wykształcenie, grupa wiekowa nie są kompletne

Jak pokazuje poniższa tabela (40), liczba rodzin objętych procedurą utrzymywała się w okresie analizowanych lat na podobnym poziomie. Największa liczba rodzin wystąpiła

w 2012 roku. Tylko w latach 2012-2013 odnotowano przypadki wszczęcia procedury względem tych samych rodzin.

Tabela 40. Liczba rodzin objętych procedurą NK, średni czas procedury oraz ilość przypadków wszczęcia procedury wobec tej samej rodziny w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty	Średni czas procedury Niebieskie Karty	Ilość przypadków wszczęcia procedury Niebieskie Karty względem tej samej rodziny
2012	31	12 miesięcy	2
2013	17	12 miesięcy	2
2014	19	12 miesięcy	0
2015	22	12 miesięcy	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Respondenci z jednostek na poziomie powiatów wskazują, że procedurę NK można by przyspieszyć gdyby nad problemem każdorazowo pracowały zespoły interdyscyplinarne czy grupy robocze składające się z pracowników, którzy nie są obciążeni innymi obowiązkami służbowymi. 55% badanych z poziomu powiatu nie potrafiło podać sposobu na przyspieszenie procedury.

Natomiast, gdy zapytano o sposób zapobiegania sytuacji wszczęcia procedury wobec tej samej osoby ponownie, respondenci wskazali w pierwszej kolejności na konieczność intensyfikacji działań prewencyjnych w zagrożonym środowisku. A ponadto sugerowali, że specjaliści przeciwdziałający zjawisku przemocy w rodzinie powinni być lepiej wyszkoleni, a także powinno się szybciej izolować osobę stosującą przemoc od osób doświadczających przemocy.

1.4. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (SOW) jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. nr 50 poz. 259) w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne w ośrodkach wsparcia udzielane są trzy rodzaje usług:

1. Interwencyjne,
2. Terapeutyczno-wspomagające,
3. Bytowe.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują dwa specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, w Lublinie oraz Tyszowcach.

1.4.1. Skala zjawiska przemocy w rodzinie²²

Z danych uzyskanych z dwóch specjalistycznych ośrodków wsparcia funkcjonujących w województwie lubelskim wynika, że odsetek osób, które skorzystały z pomocy ośrodków obniża się na przestrzeni lat 2012-2015. Natomiast znacznie wzrosła liczba osób, które w ogóle korzystały z pomocy ośrodka, bez względu na powód interwencji.

Tabela 41. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej OGÓŁEM	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE	Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu PRZEMOCY W RODZINIE wśród rodzin OGÓŁEM
2012	564	474	84,0%
2013	390	262	67,2%
2014	264	134	50,8%
2015	838	104	12,4%

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Zdecydowanie najwięcej osób korzystających z pomocy ośrodków to osoby doświadczające przemocy psychicznej (w sumie 119 osób) lub fizycznej (w sumie 48). W latach 2012-2015 odnotowano tylko 2 przypadki przemocy wobec dzieci.

Tabela 42. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na rodzaje przemocy w latach 2012-2015

Rok	PRZEMOC FIZYCZNA	PRZEMOC PSYCHICZNA	PRZEMOC SEKSUALNA	PRZEMOC EKONOMICZNA
2012	7	37	0	0
2013	14	35	2	3
2014	12	26	2	1
2015	15	21	1	2

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Reprezentanci SOW podają, że oprócz przemocy w rodzinie, w rodzinach osób uwikłanych w przemoc w rodzinie najczęściej współwystępuje uzależnienie od alkoholu.

1.4.2. Formy udzielanej pomocy²³

W ramach usług interwencyjnych podmioty oferują miejsca w swoich ośrodkach. W latach 2012-2015 z takiego wsparcia skorzystało 406 osób, w tym 193 osoby ze względu na przemoc w rodzinie. W tej grupie aż 98% to kobiety. Przy tak dużym odsetku kobiet warto podkreślić, że ośrodki przede wszystkim oferują pomoc bezdomnym kobietom z dziećmi. Liczba osób z roku na rok nieznacznie malała.

²² Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...” j.w.

²³ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...” j.w.

Tabela 43. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach OGÓŁEM	Liczba osób umieszczonych w ośrodkach ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
		Kobiety	Mężczyźni
2012	113	59	3
2013	113	49	1
2014	104	46	0
2015	76	39	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Biorąc pod uwagę czas uzyskania schronienia, najwięcej było osób mających schronienie do 3 miesięcy - w sumie 313 osób. Jest to czas przewidziany do odzyskania równowagi psychicznej, otrzymania wsparcia od psychologa, pedagoga, prawnika czy kontaktu z innymi instytucjami, tj. urzędy, kurator, lekarz. Tylko w uzasadnionych przypadkach pobyt mógł być przedłużony powyżej 3 miesięcy. Łącznie na przestrzeni lat 2012-2015 z tej formy pomocy skorzystały 93 osoby.

Analizując wiek osób umieszczanych w ośrodkach, należy wskazać, że były to przeważnie osoby w wieku do 18 lat, a w dalszej kolejności osoby w wieku 18-35 lat. Tak duża liczba osób poniżej 18 roku życia wynika z faktu, że w ośrodkach najczęściej schronienie znajdują kobiety z dziećmi. Tylko jedna osoba w wieku 60+ uzyskała schronienie w latach 2012-2015.

Tabela 44. Charakterystyka osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 w podziale na wiek

Rok	Wiek poniżej 18 lat	Wiek 18 – 35 lat	Wiek 36 – 60 lat	Powyżej 60 lat
2012	88	27	10	0
2013	87	25	9	1
2014	83	20	6	0
2015	70	16	5	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

W związku z tym, że najczęściej w ośrodkach umieszczano kobiety z dziećmi, największy odsetek w tej grupie stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym (w sumie 204). Wśród osób dorosłych najwięcej osób odnotowano z wykształceniem zawodowym lub średnim. Tak jak w przypadku ogólnej charakterystyki osób doświadczających przemocy w rodzinie, z pomocy ośrodka korzystają najczęściej osoby o niskich kwalifikacjach.

Podobnie jak w przypadku wyników innych grup badanych, na poziomie gmin lub powiatów, wsparcie otrzymywały przede wszystkim osoby aktywne zawodowo. W latach 2012-2015 było ich 103 względem 16 osób biernych zawodowo.

Tabela 45. Charakterystyka osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 w podziale na wykształcenie

Rok	Podstawowe/niepelne podstawowe	Gimnazjalne	Zawodowe	Średnie	Policealne	Wyższe
2012	49	2	29	8	0	0
2013	60	3	27	8	0	0
2014	58	0	19	7	0	0
2015	37	0	17	3	0	1

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Pod względem miejsca zamieszkania, wśród osób korzystających z oferty SOW znacznie przeważały osoby zamieszkujące obszary wiejskie – było ich 280 względem 48 osób z obszarów miejskich. Wynikać to może z faktu, że w miastach funkcjonuje więcej podmiotów przeciwdziałających problemowi lub zapewniających nocleg i opiekę osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. Charakteryzując osoby korzystające z pomocy ośrodków należy podkreślić, że jeden ośrodek mieści się w Lublinie, a drugi w Tyszowcach, czyli na obszarze wiejskim. W Lublinie znajduje się także najwięcej organizacji pozarządowych wspierających osoby doznające przemocy.

Wśród osób korzystających z pomocy specjalistycznych ośrodków wsparcia najwięcej, bo 2 495 osób, skorzystało z formy wsparcia psychologicznego. W dalszej kolejności było to wsparcie medyczne – 952 przypadków. Te dwie formy wsparcia dominują w danych sprawozdawczych, ponieważ są oferowane osobom umieszczonym w ośrodku zarówno na etapie usług interwencyjnych, jak i terapeutyczno-wspomagających. Gdy osoba kierowana jest do SOW celem uzyskania równowagi życiowej konieczna jest przede wszystkim rozmowa z psychologiem lub interwencja lekarza. Wzrost porad udzielonych w trybie natychmiastowym, przy zmniejszającej się liczbie nowych osób umieszczanych w ośrodkach w okresie 2014-2015, może świadczyć o tym, że wsparcie było z roku na rok coraz bardziej kompleksowe.

Tabela 46. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 z uwzględnieniem rodzaju wsparcia

Rok	Liczba osób korzystających z poszczególnych form natychmiastowego wsparcia			
	Wsparcie psychologiczne	Wsparcie medyczne	Wsparcie prawne	Inny rodzaj wsparcia
2012	88	88	37	-
2013	884	310	171	320
2014	548	304	194	223
2015	975	250	220	297

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

W ramach analizy poradnictwa prowadzonego przez SOW należy podkreślić, że najwięcej osób korzystało z poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego – odpowiednio po 328 osób. W ramach tych typów poradnictwa także udzielono najwięcej porad. Okazuje się, że po pierwszym etapie pobytu w SOW, mniej osób potrzebuje wsparcia medycznego, a coraz więcej porad pedagogicznych. Wynika to z faktu, że w SOW przeważają kobiety z dziećmi.

Stąd oferowane im jest wsparcie związane z wypełnieniem formalności w kontaktach ze szkołami, pracownikami socjalnymi czy kuratorami.

Tabela 47. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015

Rok	Typ poradnictwa	Liczba osób	Liczba porad
2012	psychologiczne	88	588
2013		98	616
2014		84	676
2015		58	619
2012	socjalne	37	364
2013		35	139
2014		26	165
2015		21	117
2012	pedagogiczne	88	903
2013		98	397
2014		84	275
2015		58	205
2012	prawne	37	176
2013		35	290
2014		26	320
2015		21	252

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia osoby potrzebujące mogły otrzymać także indywidualną pomoc w postaci przeprowadzonych przez specjalistów diagnoz. Najczęściej osoby dotknięte przemocą w rodzinie otrzymywały pomoc psychologiczną (328 wskazań), a także proponowano im diagnozę rodziny i indywidualny plan pracy (po 185 wskazań). Diagnoza sytuacji dzieci wystąpiła 224 razy a konsultacje wychowawcze 105 razy. Oprócz wsparcia psychologicznego dominowały diagnozy rodziny i dzieci ze względu na fakt, że w SOW znajdowały się kobiety z dziećmi. Obejmowały one przede wszystkim pomoc socjoterapeutyczną i konsultacje wychowawcze (tabela 48).

Tabela 48. Liczba osób, które otrzymały indywidualne diagnozy w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób, które uzyskały diagnozy					
	Diagnoza rodziny	Indywidualny Plan Pomocy	Diagnoza sytuacji dzieci	Wsparcie psychologiczne	Pomoc socjoterapeutyczna	Konsultacje wychowawcze
2012	54	54	66	88	0	29
2013	46	46	55	98	0	31
2014	46	46	50	84	0	25
2015	54	54	66	88	0	20

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

W obu specjalistycznych ośrodkach wsparcia w latach 2012-2015 funkcjonowały grupy terapeutyczne lub grupy wsparcia. Ich liczba na przestrzeni analizowanych lat utrzymywała się na podobnym poziomie. Może to wynikać z faktu, że taka sama bądź zbliżona liczba osób znajdowała się na przestrzeni analizowanych lat w obu ośrodkach. Determinowała to zapewne także liczba miejsc jakimi dysponowały ośrodki oraz ich zasoby kadrowe.

Tabela 49. Liczba grup terapeutycznych lub grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w latach 2012-2015

Rok	Liczba grup dla osób doświadczających przemocy	
	Grupy terapeutyczne	Grupy wsparcia
2012	22	46
2013	24	48
2014	24	50
2015	22	39

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Diagnostując funkcjonowanie SOW, poproszono także o dane bytowe, dotyczące całodobowej opieki nad osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. W latach 2012-2015 aż 98% z tych osób to również kobiety.

Tabela 50. Liczba osób korzystających z całodobowego pobytu w latach 2012-2015

Rok	Liczba osób korzystających z całodobowego pobytu ze względu na PRZEMOC W RODZINIE	
	Kobiety	Mężczyźni
2012	59	3
2013	49	1
2014	46	0
2015	39	0

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z SOW

Z usług bytowych ośrodków korzystały te same osoby (w takiej samej liczbie) jak te, które określono wyżej w diagnozie jako umieszczone w ośrodkach specjalistycznych, zatem pod kątem cech społeczno-demograficznych wyniki są takie same.

Oba SOW, tj. w Lublinie i w Tyszowcach, monitorują losy swoich podopiecznych po opuszczeniu przez nich ośrodka w następujący sposób:

- zbierają oświadczenia od osób opuszczających ośrodki;
- wypełniają opis działań podjętych względem osoby opuszczającej ośrodek;
- prowadzą kartę monitorowania osoby/rodziny;
- prowadzą kontakt telefoniczny z monitorowaną osobą/rodziną;
- kontaktują się z instytucją znajdującą się w miejscu zamieszkania monitorowanej osoby/rodziny (np. OPS, Policja).

Respondenci z SOW wskazali, że w latach 2012-2015 nie zdarzyło się, aby osoba, która opuściła SOW wróciła do niego z powodu kolejnego aktu przemocy w rodzinie.

1.5. Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie.

Z danych przesłanych przez Komendę Wojewódzką Policji w Lublinie (KWP w Lublinie)²⁴ wynika, że w roku 2015 liczba wypełnionych formularzy Niebieskie Karty Karta A wyniosła łącznie 5 235, w tym 4 100 to formularze wszczynające procedurę, a pozostałe 1 135 to formularze dotyczące kolejnych przypadków przemocy. Analogicznie w roku poprzedzającym liczba wypełnionych formularzy A wyniosła 5 541, w tym 4 413 formularzy wszczynających procedurę, a 1 228 to formularze dotyczące kolejnych przypadków przemocy.

W ostatnich latach najwięcej interwencji z powodu przemocy w rodzinie odnotowano w powiatach: lubelskim (876 kart A, w tym 785 formularzy wszczynających), bialskim (odpowiednio 463, 333) oraz kraśnickim (odpowiednio 444, 348) – dane za rok 2014. W roku 2015 tendencja ta utrzymuje się w powiecie lubelskim (859 kart A w tym 742 formularze wszczynające) i bialskim (472 kart A i 330 formularzy wszczynających), natomiast na trzecim miejscu znajduje się powiat łukowski (423 Karty A i 260 formularzy wszczynających). W powiecie kraśnickim w ciągu roku udało się zmniejszyć liczbę procedury NK do 339 Kart A.

Tabela 51. Liczba wypełnionych formularzy NK wg danych KWP w Lublinie

Rok	Liczba wypełnionych formularzy NK karta A ogółem	Liczba formularzy wszczynających procedurę	Liczba formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy
2010	3 353	2 432	921
2011	3 023	2 860	163
2012	2 939	2 432	507
2013	3 522	2 860	662
2014	5 541	4 413	1 228
2015	5 235	4 100	1 135

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KWP w Lublinie

²⁴ Dane pochodzą z formularza III/8 systemu elektronicznej sprawozdawczości w Policji SESPOL, przesłane do ROPS w dniu 10 maja 2016 r. pismem znak: E-468/2016.

Tabela 52. Liczba wypełnionych formularzy NK karta A w latach 2010 - 2015 z podziałem na powiaty wg danych KWP w Lublinie

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ogółem
KMP Biała podlaska	251	257	357	394	463	472	2 194
KPP Biłgoraj	44	43	57	76	226	201	647
KMP Chełm	56	28	139	184	409	318	1 134
KMP Hrubieszów	258	226	297	228	283	324	1 616
KPP Janów Lubelski	61	59	18	34	78	67	317
KPP Krasnystaw	27	89	105	90	281	246	838
KPP Kraśnik	63	64	78	136	444	339	1 124
KPP Lubartów	10	10	26	96	210	167	519
KMP Lublin	966	821	690	815	876	859	5 027
KMP Łęczna	109	212	235	336	205	189	1 195
KPP Łuków	567	633	459	412	419	423	2 913
KPP Opole	34	17	76	67	150	146	490
KPP Parczew	23	5	21	56	254	194	553
KPP Puławy	80	68	61	86	303	178	776
KPP Radzyń Podlaski	14	25	28	101	169	189	526
KPP Ryki	22	17	28	105	166	140	478
KPP Świdnik	77	39	43	53	152	155	519
KPP Tomaszów Lubelski	21	53	46	68	175	240	603
KPP Włodawa	54	68	56	23	131	98	430
KPP Zamość	616	380	119	162	247	290	1 814
Razem:	3 353	3 023	2 939	3 522	5 641	5 235	23 713

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie danych KWP w Lublinie

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie wzrosła z 4 963 osób w 2010 do 7 022 w roku 2015. Specyficzne jest to, że liczba ta wzrosła zasadniczo w roku 2014 gdzie liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy osiągnęła blisko 8 tysięcy osób. W pozostałych latach utrzymywała się na mniej więcej podobnym poziomie około 3 tysięcy osób. Statystyki w tym zakresie prezentowane są w tabeli 53.

Tabela 53. Liczba osób dotkniętych przemocą

Rok	Liczba pokrzywdzonych w wyniku przemocy, w tym:			
	Kobiety	Mężczyźni	Małoletni	Ogółem
2010	3 411	538	1 014	4 963
2011	3 102	461	885	4 448
2012	2 876	465	919	4 260
2013	3 495	546	979	5 020
2014	5 508	948	1 450	7 906
2015	4 954	907	1 161	7 022

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie danych KWP w Lublinie

Prezentowane powyżej dane potwierdzają, wyniki uzyskane z innych źródeł. Wynika z nich, że główną grupą doświadczającą przemocy są kobiety. Podniosła się jednak znacznie liczba ofiar wśród mężczyzn z około 500 w latach 2010–2013, do około 900 w ostatnich dwóch latach. Wzrosła również liczba osób pokrzywdzonych przemocą domową wśród małoletnich. Szczególny wzrost odnotowano w 2014 r., kiedy małoletni do 18 r.ż. to aż 1 450 osób doświadczających przemocy.

Według danych statystycznych systematycznie rośnie liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy, z 3 372 w 2010 roku do 5 284 w roku 2015. To wzrost o blisko 2 000. Głównymi agresorami w rodzinie są mężczyźni. Na przestrzeni porównywanych 5 lat liczba kobiet podejrzanych o stosowanie przemocy wzrosła blisko trzykrotnie ze 120 w 2010 r. do 373 w roku 2015. Jednak należy pamiętać, że kobiety stosujące przemoc wobec osób najbliższych – stanowią jedynie niewielki procent wszystkich sprawców.

Tabela 54. Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej

Rok	kobiety		mężczyźni		Małoletni		Łącznie	
	ogółem	Pod wpływem alkoholu	ogółem	Pod wpływem alkoholu	ogółem	Pod wpływem alkoholu	ogółem	Pod wpływem alkoholu
2010	120	39	3 242	2 241	10	2	3 372	2 282
2011	143	41	2 895	1 790	8	0	3 046	1 831
2012	161	37	2 790	1 167	5	3	2 956	1 711
2013	230	40	3 310	2 072	13	2	3 553	2 114
2014	350	84	5 316	3 304	14	0	5 680	3 388
2015	373	77	4 902	3 068	9	2	5 284	3 147

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie danych KWP w Lublinie.

Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie wynika że od roku 2012 systematycznie spada liczba przestępstw z artykułu 190 § 1 kodeksu karnego dotyczącego stosowania gróźb karalnych. W roku 2012 było ich 1 210, a w roku 2015 było to 750 przestępstw. Na przestrzeni lat 2012-2014 na podobnym poziomie utrzymywała się liczba przestępstw z art. 207 §1 kk, dotyczącego znęcania się fizycznego lub psychicznego nad członkami rodziny lub osobami zależnymi. W roku 2015 odnotowano spadek liczby przestępstw z tego artykułu o 419.

Tabela 55. Liczba przestępstw z art. 207 i 190 kodeksu karnego

Rok	Artykuł 207 kk	Artykuł 190 kk
	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa stwierdzone
2012	1 697	1 210
2013	1 667	1 027
2014	1 689	923
2015	1 278	750

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie danych KWP w Lublinie.

Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie monitoruje również dane dotyczące liczby przypadków poszczególnych rodzajów przemocy. W analizowanym okresie, KWP w Lublinie odnotowała najwięcej przypadków przemocy psychicznej (16 395) i fizycznej (13 257). Przy czym w obu wypadkach w roku 2014 odnotowano znaczny wzrost liczby przypadków

w porównaniu do lat poprzednich. W roku 2015 statystyki nieznacznie się obniżyły. Alarmujące są dane dotyczące przemocy ekonomicznej. Dane w tym zakresie zbierane są od roku 2013 i w ciągu roku odnotowano wzrost zgłoszeń tego typu przypadków o ponad 100%. Są to też wyniki, w których odnotowano wzrost w 2015 r. choć już nie tak gwałtowny.

Tabela 56. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy

Rok	Rodzaj przemocy				
	fizyczna	psychiczna	seksualna	innego rodzaju	ekonomiczna
2012	2 257	2 601	60	947	Brak danych
2013	2 745	3 367	95	1 384	10
2014	4 286	5 380	116	2 212	127
2015	3 969	5 047	105	1 851	158
Ogółem	13 257	16 395	376	6 394	295

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie danych KWP w Lublinie

1.6. Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle danych Prokuratury Okręgowej w Lublinie i Sądu Okręgowego w Lublinie

Według danych przekazanych przez Prokuratora Regionalnego w Lublinie²⁵ w latach 2014–2015 zarejestrowano 11 363 spraw dotyczących przemocy w rodzinie. To o 4 705 więcej niż w latach 2012-2013. Z tego 4 086 spraw zakończyło się aktami oskarżenia. Dla porównania w latach 2012-2013 było 2 374 sprawy.

Tabela 57. Liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie i liczba spraw zakończonych aktami oskarżenia

Lata	Liczba zarejestrowanych spraw dotyczących przemocy w rodzinie	Liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie zakończonych aktami oskarżenia
2010-2011	6 844	2 592
2012-2013	6 658	2 374
2014-2015	11 363	4 086

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Okręgowej

Jak widać z powyższych danych, zarówno liczba spraw zarejestrowanych jak i aktów oskarżenia znacznie wzrosła w ostatnim okresie. Jednak ciekawostką stanowi fakt, że w roku 2014 liczba zarejestrowanych spraw to 6 762, a w 2015 r. to 4 601. To samo dotyczy aktów oskarżenia, których w 2014 r. skierowano 2 484, a w 2015 już tylko 1 602.

Łączna liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie, które wpłynęły w latach 2010-2011 do sądów okręgu lubelskiego²⁶ wyniosła 2 885, w tym wyrokami skazującymi zakończono 1 559 spraw. Wobec 78 sprawców przemocy orzeczono eksmisję z lokalu mieszkalnego osoby stosującej przemoc. Podobnie jak wypadku wyżej prezentowanych danych, również w sądzie okręgowym w latach 2012-2013²⁷ odnotowano mniejszą liczbę spraw z tytułu przemocy w rodzinie – 2 702. Można jednak zaobserwować ciekawą tendencję. Wzrosła liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie, które zakończyły się wyrokami skazującymi. W interesującym okresie było to 1 965 spraw. Zmniejszyła się jednak liczba spraw, w których sąd orzekł eksmisję z lokalu osoby stosującej przemoc. W analizowanym okresie były to 43 sprawy. W latach 2014-2015 łączna liczba spraw, które wpłynęły z tytułu przemocy w rodzinie wynosi 2 534²⁸, w tym 2 054 zakończonych wyrokiem skazującym. Sąd Okręgowy orzekł łącznie 50 eksmisji osób stosujących przemoc z lokalu mieszkalnego. Dane za ostatnie lata zebrano dla większej przejrzystości w formie tabelarycznej (tabela 58).

²⁵ Informacja uzyskana od Prokuratora Okręgowego w Lublinie z dnia 25 kwietnia 2016 r. (Sygnatura RP A 032.7.2016)

²⁶ Informacja uzyskana od Prezesa Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 23 października 2012 roku (sygnatura Wiz X-095-578/12)

²⁷ Informacja uzyskana od Prezesa Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 31 stycznia 2014 r. (sygnatura Wiz X-095-51/14)

²⁸ Informacja uzyskana od Prezesa Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 16 czerwca 2016 r. (sygnatura Wiz X-095-281/16/K)

Tabela 58. Liczba spraw, z tytułu przemocy w rodzinie, w tym liczba spraw zakończonych wyrokiem skazującym oraz spraw, w których orzeczono eksmisję sprawcy

Lata	Liczba spraw, które wpłynęły z tytułu przemocy w rodzinie	Liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie zakończonych wyrokiem skazującym	Liczba spraw, w których orzeczono eksmisję z lokalu mieszkalnego sprawcy przemocy
2010-2011	2 885	1 559	78
2012-2013	2 702	1 965	43
2014-2015	2 534	2 054	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Sądu Okręgowego w Lublinie

1.7. Zjawisko przemocy w rodzinie na podstawie danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie²⁹

Głównym celem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (KPPPwR na lata 2014-2020) jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce. Cele szczegółowe programu to:

Cel 1: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

Cel 2: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie;

Cel 3: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;

Cel 4: Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług³⁰.

Realizatorami KPPPwR na lata 2014-2020 są podmioty administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe. Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie w sprawozdaniu dotyczącym realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 odnotowuje zadania realizowane przez gminy i powiaty. W tej części diagnozy przedstawimy dane z lat 2014-2015.

Samorząd powiatowy i gminny w pierwszej kolejności realizuje cele związane ze zintensyfikowaniem działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szczegółowe dane z tego zakresu przedstawia tabela 59. Z analizowanych danych wynika, że wzrasta liczba kampanii społecznych prowadzonych przez gminy, z 24 w 2014 r. do 30 w roku następnym. Na poziomie powiatowym odnotowano jedno takie działanie w roku 2015. Jednym z działań prowadzonych przez powiaty jest opracowanie i realizacja programów związanych z udzielaniem specjalistycznej pomocy, szczególnie w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci. Ilość ww. programów zrealizowanych w 2015 r. (N=10) nieznacznie się obniżyła w stosunku do roku poprzedzającego (N=13), jednak należy zaznaczyć że znacznie wzrosła liczba uczestników

²⁹ Informacja uzyskana z Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie z dnia 18 lipca 2016 r. znak: PS-II.942.10.2016

³⁰ <https://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/ogolne/krajowy-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-na-lata-2014-2020/>

programu z 334 osób w 2014 r. do 1 329 osób w roku 2015. Natomiast zadaniem gminy jest prowadzenie poradnictwa w opisanym wyżej zakresie.

Tabela 59. Działania gmin i powiatów w zakresie profilaktyki i edukacji społecznej w latach 2014-2015

Rodzaj działania	Podmiot odpowiedzialny			
	powiat		gmina	
	2014	2015	2014	2015
Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu	3	8	24	28
Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych	0	1	24	30
Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich. Liczba podjętych inicjatyw	0	0	2	2
Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, w tym:	372	1 350	X	X
liczba opracowanych programów	15	11	X	X
liczba zrealizowanych programów	13	10	X	X
liczba uczestników programów	344	1 329	X	X
Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży, w tym:	X	X	1 801	1 522
liczba placówek	X	X	248	210
liczba programów	X	X	26	28
liczba osób ogółem	X	X	1 527	1 284
Opracowanie i realizacja programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Liczba programów	22	18	190	195

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LUV w Lublinie

W analizowanym okresie zmniejszyła się liczba placówek prowadzących poradnictwo, liczba programów oraz liczba osób nimi objętych. Jest to niepokojąca tendencja zważywszy na wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie. Pozytywnym zjawiskiem, jest wzrost liczby opracowanych programów przeciwdziałania

przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy. W gminach w roku 2015 aż 195 podmiotów zgłosiło iż takie programy zostały opracowane i realizowane.

Kolejnym celem realizowanym przez JST jest zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Dane w tym zakresie zebrano w tabeli 60. Analizując wybrane zagadnienia, należy zaznaczyć, że niepokojącym zjawiskiem jest to że 2015 r. nie powstały żadne nowe placówki wspierające lub udzielające pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Zważywszy na to, że w województwie lubelskim brakuje infrastruktury w tym zakresie jest to zła informacja. Dotyczy to zarówno poszerzania oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, jak też zapewnienia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w ośrodkach wsparcia czy zapewnienia miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej czy specjalistycznych ośrodkach wsparcia. Mowa tu zarówno o pomocy doraźnej, jak też pomocy w postaci zapewnienia miejsc całodobowych. Zmniejszyła się też liczba wspólnie realizowanych programów, które są wskaźnikiem nawiązania lub wzmacniania współpracy pomiędzy instytucjami samorządowymi a organizacjami pozarządowymi.

Zadaniem powiatu i gminy jest też realizacja zajęć edukacyjnych w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych. W analizowanym okresie w powiatach nieco zmniejszyła się liczba zajęć ze 160 w 2014 r. do 142 w roku następnym, jednak - co jest zjawiskiem pozytywnym - blisko trzykrotnie wzrosła liczba uczestników, z 382 osób w 2014 r. do 1 047 w roku 2015. Interesujących danych dostarczają w tym zakresie gminy, w których w latach 2014-2015 dwukrotnie zwiększyła się liczba zajęć, ale zmniejszyła się liczba uczestników, z 386 osób w 2014 r. do 122 osób w 2015 r. Pozytywnym zjawiskiem jest zdecydowany wzrost pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego. Liczba poradnictwa zwiększyła się blisko dwukrotnie na poziomie powiatu, a w gminach wzrosła do 6 563 w roku 2015 czyli o 958 więcej niż w roku poprzedzającym.

Nadal niewiele realizowanych jest programów terapeutycznych dla osób doznających przemocy, odpowiednio 7 i 6 w 2014 r. i 2015 r. w powiatach oraz po 4 w gminach. Nieznacznie wzrosła liczba uczestników tych programów na terenie powiatów (tabela 60).

Tabela 60. Działania gmin i powiatów w zakresie ochrony i pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w latach 2014-2015

Rodzaj działania	Podmiot odpowiedzialny			
	powiat		gmina	
	2014	2015	2014	2015
Nawiązanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Liczba zlecanych i wspólnie realizowanych projektów.	10	7	21	12
Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej, w tym:	64	765	108	111
liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych	53	759	84	88

Rodzaj działania	Podmiot odpowiedzialny			
	powiat		gmina	
	2014	2015	2014	2015
liczba lokalnych kampanii społecznych	11	6	24	23
Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych. Liczba lokalnych telefonów	3	5	4	9
Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Liczba przyjaznych pokoi przesłuchań.	4	4	4	4
Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, ogółem.	11	40	39	4
Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych,	X	0	X	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LUW w Lublinie

Kolejnym ważnym obszarem działań powiatu i gminy jest prowadzenie oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie. Działania w tym zakresie koncentrują się wokół:

- tworzenia i rozszerzania ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych m.in. przez instytucje samorządowe, podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowania zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi,
- interweniowania oraz reagowania właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie,
- opracowania i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych,
- realizowania programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań,
- wzmacniania kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Szczegółowe dane w ww. zakresie prezentowane są w tabeli 61.

Tabela 61. Działania gmin i powiatów w zakresie prowadzenia oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie w latach 2014-2015

Rodzaj działania	Podmiot odpowiedzialny			
	powiat		gmina	
	2014	2015	2014	2015
Ewidencjonowanie instytucji, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne, w tym:	9	16	42	44
corocznie aktualizowane na stronach internetowych bazy teleadresowe ww. podmiotów	4	7	25	24
liczba informatorów opracowanych przez JST zawierających dane teleadresowe ww. podmiotów	5	9	17	20
Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom policji, oraz gminom wchodzącym w skład powiatu	10	38	X	X
Rozpowszechnianie baz danych oraz informatorów, przez podmioty w podległych pionach organizacyjnych	X	X	7	11
Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	5	10	121	102
Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych. Liczba edycji ww. programów	14	12	X	X
Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym:	250	263	X	X
liczba podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	13	13	X	X
liczba osób, które przystąpiły do PK-E	148	162	X	X
liczba osób, które ukończyły PK-E	89	88	X	X
Badanie skuteczności PK-E kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu PK-E. Liczba osób ogółem , które po ukończeniu PK-E powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	5	5	X	X
Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym:	132	175	57	42
liczba PP-T	6	5	4	2
liczba osób, które przystąpiły do PP-T	85	97	33	23
liczba osób, które ukończyły PP-T	41	73	20	17
Badanie skuteczności PP-T dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Liczba osób stosujących	0	0	0	0

Rodzaj działania	Podmiot odpowiedzialny			
	powiat		gmina	
	2014	2015	2014	2015
przemoc w rodzinie, które po ukończeniu PP-T powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie				
Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie z osobami stosującymi przemoc, w formie superwizji, coachingu, grup wsparcia. Liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego	50	98	108	123

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LUW w Lublinie

Jednym z zadań w tym zakresie jest prowadzenie ewidencji instytucji, podmiotów i organizacji pozarządowych, które realizują ofertę dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Zadanie to jest realizowane zaledwie w 25 gminach (2014 r.) i w 7 powiatach (2014 r.).

Od 2014 roku powiaty i gminy realizują nowe zadanie, tj. programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2014 r. zrealizowano 6 programów na poziomie powiatów i 4 na poziomie gminy. W programach wzięło udział odpowiednio 85 i 33 osoby. W roku 2015 na poziomie powiatów zrealizowano 5 programów psychologiczno-terapeutycznych a w gminach, 2 tego typu programy. W programach powiatowych wzięło udział 97 osób, a w gminnych 23 osoby.

1.8. Ocena potencjału województwa lubelskiego w zakresie realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

1.8.1. Ocena potencjału gminy³¹

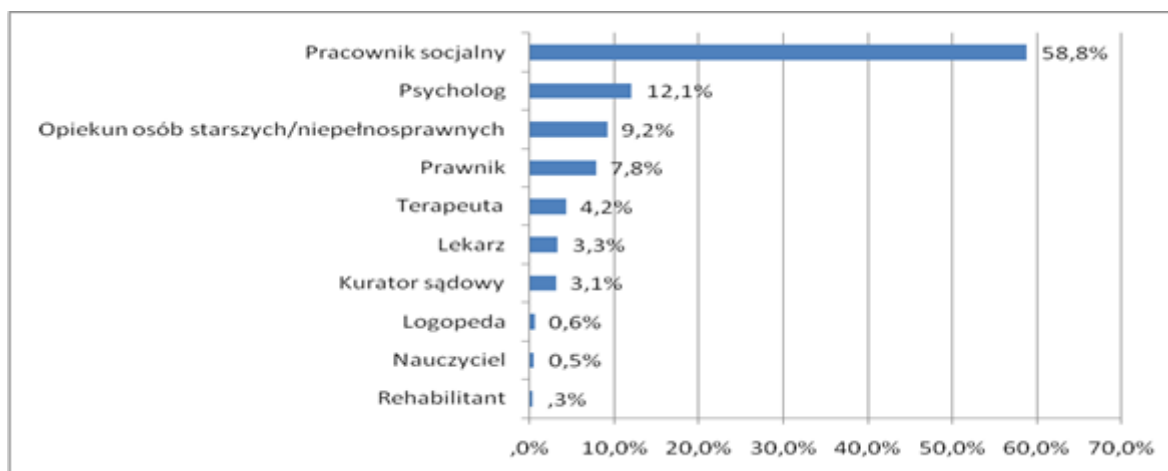
Kadra merytoryczna zatrudniona w podmiotach na poziomie gmin to przede wszystkim pracownicy socjalni. W dalszej kolejności zasoby kadrowe OPS to psychologowie, opiekunowie oraz prawnicy (wykres 7).

Badani pracownicy OPS zapytani o ofertę swoich podmiotów, w 46% ankiet wskazali, że ich podmiot zaspokaja potrzeby mieszkańców gminy. Jednak aż 40% respondentów wskazało, że ich podmioty nie zaspokajają całkowicie potrzeb klientów pomocy społecznej. Wśród działań wykonywanych przez tę grupę podmiotów, aby lepiej zaspokajać potrzeby klientów, badani wymieniają:

- uczestnictwo w konferencjach, spotkaniach, szkoleniach – celem zdobywania doświadczenia, poznania dobrych praktyk,
- szkolenie kadr,
- plany zatrudnienia wykwalifikowanej kadry, specjalistów.

³¹ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk ...” j.w.

Wykres 7. Specjaliści zatrudnieni w podmiotach pomocy społecznej

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

W tej grupie, tylko w 4% odpowiedzi wskazano, że celem zwiększenia swojej efektywności podmioty zlecają zadania sektorowi pozarządowemu. Wśród badanych podmiotów z poziomu gminy blisko ¼ deklaruje, że zleca zadania NGO, a wśród tych zadań dominuje:

- prowadzenie poradnictwa dla osób doświadczających przemocy w rodzinie – 8,8%;
- tworzenie i prowadzenie punktów konsultacyjnych – 6,4%;
- prowadzenie kampanii społecznych i edukacji dla społeczności lokalnych – 4,9%.

Pracownicy podmiotów pomocy społecznej współpracę z sektorem pozarządowym oceniają pozytywnie – blisko 25% odpowiedzi w ankiecie. Nie odnotowano odpowiedzi, które oceniałyby współpracę jako „złą”. Natomiast blisko 20% badanych reprezentujących ośrodki pomocy społecznej nie potrafi ocenić jakości tej współpracy.

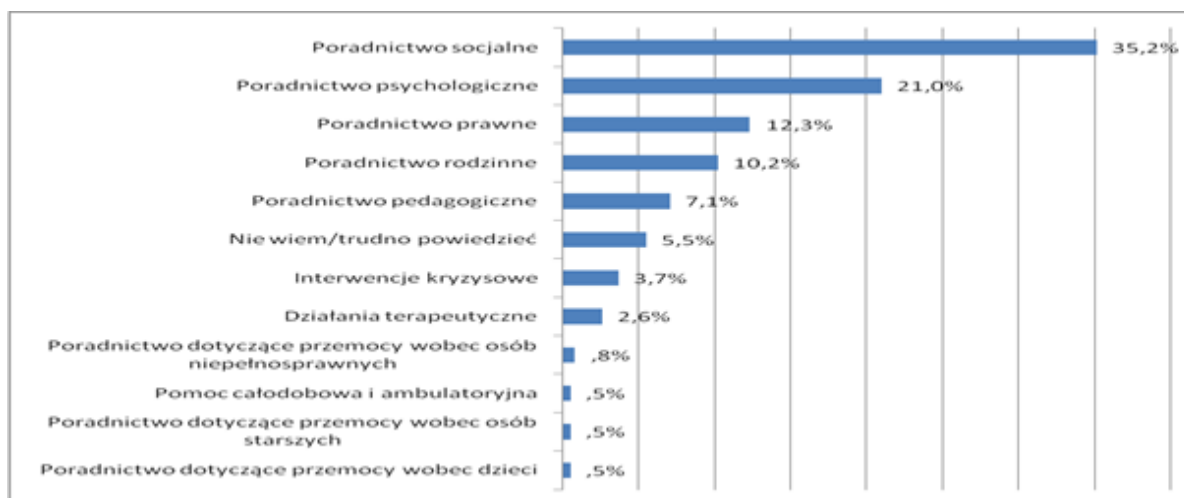
Wśród przedstawicieli OPS dominuje ocena, że wysokość środków finansowych jakimi dysponują podmioty na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, są niewystarczające – 65,4% wskazań.

Niewystarczająca ilość środków finansowych przeznaczonych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, wg badanych, skutkuje brakiem zatrudnienia wystarczającej liczby specjalistów pracujących w podmiotach, brakiem realizacji programów wsparcia oraz brakiem pomocy dla wszystkich potrzebujących w gminie.

Respondenci poproszeni byli o ocenę najskuteczniejszych form wsparcia oferowanych w ich podmiocie. Jak pokazują wyniki ankiety, za najbardziej skuteczną formę wsparcia uznano poradnictwo socjalne (35,2%) oraz poradnictwo psychologiczne (21%). Są to dwie formy wsparcia, które w latach 2012-2015 były także najczęściej oferowane klientom (wykres 8).

Oceniając skuteczność form wsparcia należy mieć na uwadze, że osoby dotknięte zjawiskiem przemocy w rodzinie potrzebują szerokiego wsparcia. Zatem oceniając efektywność i skuteczność poszczególnych podmiotów sektora, należy oceniać pełną ofertę wsparcia jakie oferuje dana jednostka.

Wykres 8. Najbardziej skuteczne formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Respondenci poproszeni byli także o wskazanie propozycji usprawnienia systemu pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie. Pracownicy podmiotów pomocy społecznej wskazali szereg działań, które należy kontynuować lub rozpocząć, aby pomoc dla osób doświadczających przemocy w rodzinie była jak najbardziej skuteczna. Przede wszystkim sygnalizują potrzebę ciągłej edukacji społeczności lokalnej nt. przemocy w rodzinie, jej rodzajów, a także skutków (17,3% wskazań). W dalszej kolejności podawana jest potrzeba zwiększenia ilości podmiotów, które oferują pomoc dla osób doświadczających przemocy (16%) i szkolenia dla służb mundurowych, członków zespołów interdyscyplinarnych, a także służb pomocy społecznej (po 13% odpowiedzi) (wykres 9).

Wykres 9. Działania jakie należy podjąć wg respondentów, aby lepiej wspierać osoby doznające przemocy w rodzinie

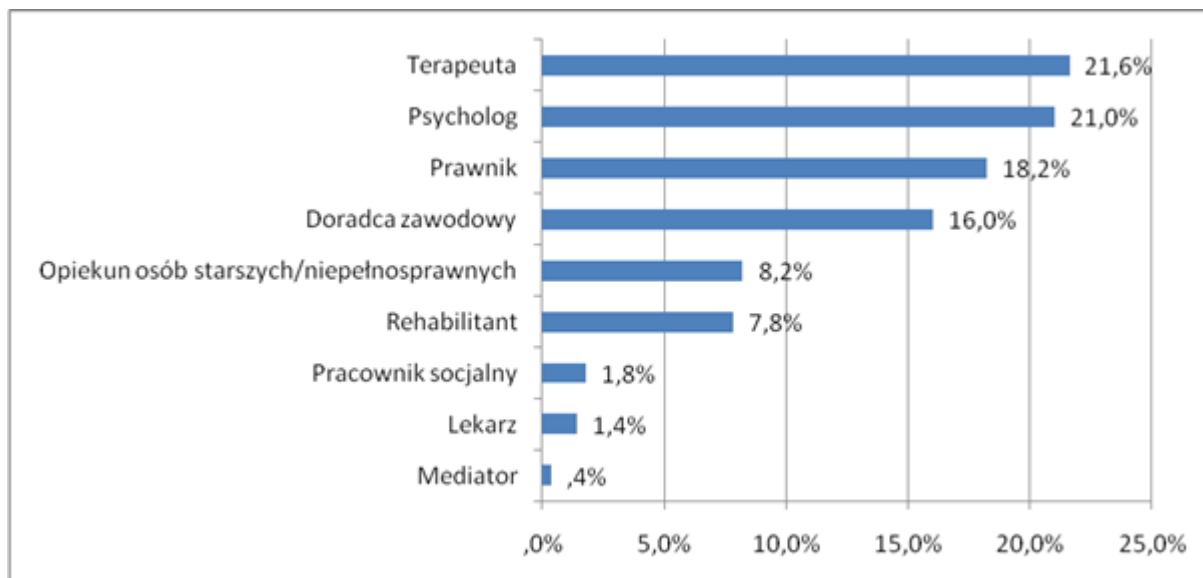

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

Wśród podmiotów, których brakuje w województwie, pracownicy OPS wymieniają przede wszystkim: ośrodki wsparcia – 21%, ośrodki interwencji kryzysowej – 18,9%, specjalistyczne ośrodki wsparcia – 17,8%, poradnie psychologiczno-pedagogiczne – 14,3%.

W znacznie mniejszym stopniu respondenci wskazują na potrzebę uruchomienia punktów konsultacyjnych czy rozwoju sektora NGO. Wśród braków w zasobach kadrowych badani wskazują w pierwszej kolejności terapeutów i psychologów (po 21% wskazań). Poza tym, brakuje także prawników (18,2%) i doradców zawodowych (16,0%).

Wykres 10. Specjaliści jakich brakuje w regionie wg respondentów

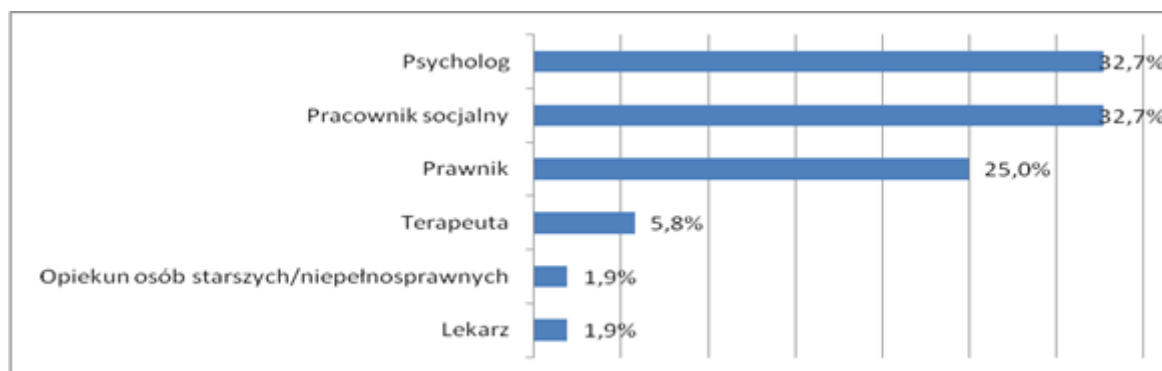

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie gminy

1.8.2. Ocena potencjału powiatu

Poniżej prezentowane dane pochodzą z Raportu: Diagnoza skali przemocy w rodzinie³². Specjaliści zatrudnieni w jednostkach powiatowych to przede wszystkim psychologowie i pracownicy socjalni – w obu grupach po 32,7% odpowiedzi respondentów. Kolejną grupą specjalistów, którzy przeważają w badanych podmiotach to prawnicy – 25% wskazań.

Wykres 11. Specjaliści zatrudnieni w podmiotach pomocy społecznej

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Ponad połowa - 55% badanych PCPR – wskazuje, że zaspokajają potrzeby swoich klientów. 5% badanych nie potrafi ocenić tego stanu, a 30% wskazuje, że te potrzeby nie są

³² Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie ...”, j.w.

zaspokajane. Podmioty, które nie zaspokajają potrzeb podejmują następujące działania, aby zwiększyć swoją efektywność:

- uczestniczą w konferencjach, spotkaniach sektora pomocy społecznej;
- szkolą swoje kadry;
- zatrudniają wykwalifikowanych pracowników.

Powyższe wyniki wskazują na to, że zarówno na poziomie powiatów, jak i na poziomie gmin podejmowane są działania, które mają doprowadzić do zaspokojenia potrzeb wszystkich osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Podmioty z poziomu powiatu także zlecają zadania sektorowi pozarządowemu – zlecenie zadań zadeklarowało 25% badanych PCPR. Wśród najczęściej zlecanych zadań wymienili: realizację programów ochrony osób doświadczających przemocy, realizację programów psychologiczno-terapeutycznych, realizację programów korekcyjno-edukacyjnych, tworzenie i prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia, prowadzenie poradnictwa dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Zadania zlecane do sektora NGO najczęściej są finansowane częściowo. Tylko jeden podmiot zadeklarował, że finansuje całość zlecanych zadań.

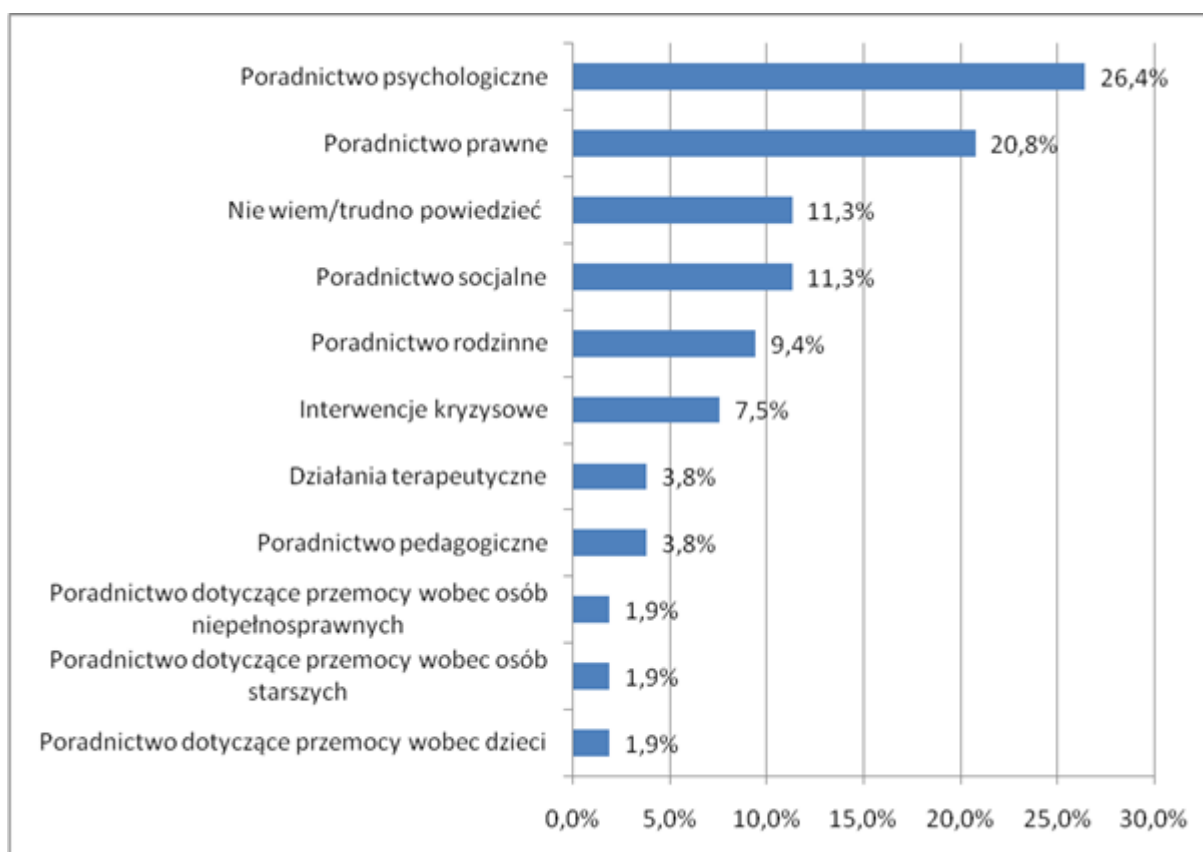
Blisko 40% badanych podmiotów z poziomu powiatu nie współpracuje z sektorem NGO. Natomiast wśród pozostałych podmiotów aż 35% ocenia współpracę „bardzo dobrze” lub „dobrze”. Jeden PCPR wskazał, że współpraca przebiega źle i można by ją usprawnić. Przyczyną takiego stanu jest brak chęci działania sektora NGO, a także brak pomysłu na współpracę. Zatem konieczne jest podjęcie działań mających na celu zacieśnienie oraz poprawę współpracy pomiędzy JST i organizacjami na poziomie powiatu. W ramach gmin taką platformą współpracy i wymiany doświadczeń są prace w ramach ZI oraz grup roboczych. Natomiast na poziomie powiatu mógłby to być przedstawiciel sektora pozarządowego stale działający przy PCPR w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Finanse przeznaczone na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie zdaniem większości badanych są niewystarczające – 57,9% wskazań. Ocena finansów na poziomie powiatu jest bardzo zbliżona do ocen respondentów z gmin.

Brak wystarczającej liczby środków finansowych skutkuje następującymi konsekwencjami według respondentów: brak realizacji programów wsparcia, brak wsparcia dla wszystkich potrzebujących w powiecie, brak wykwalifikowanej kadry.

Według przedstawicieli podmiotów z poziomu powiatu oraz gmin, najskuteczniejszą formą wsparcia jest poradnictwo psychologiczne – 26,4%. Drugą najlepiej ocenioną formą jest poradnictwo prawne – 20,8% wskazań.

Wykres 12. Najbardziej skuteczne formy wsparcia wg badanych

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

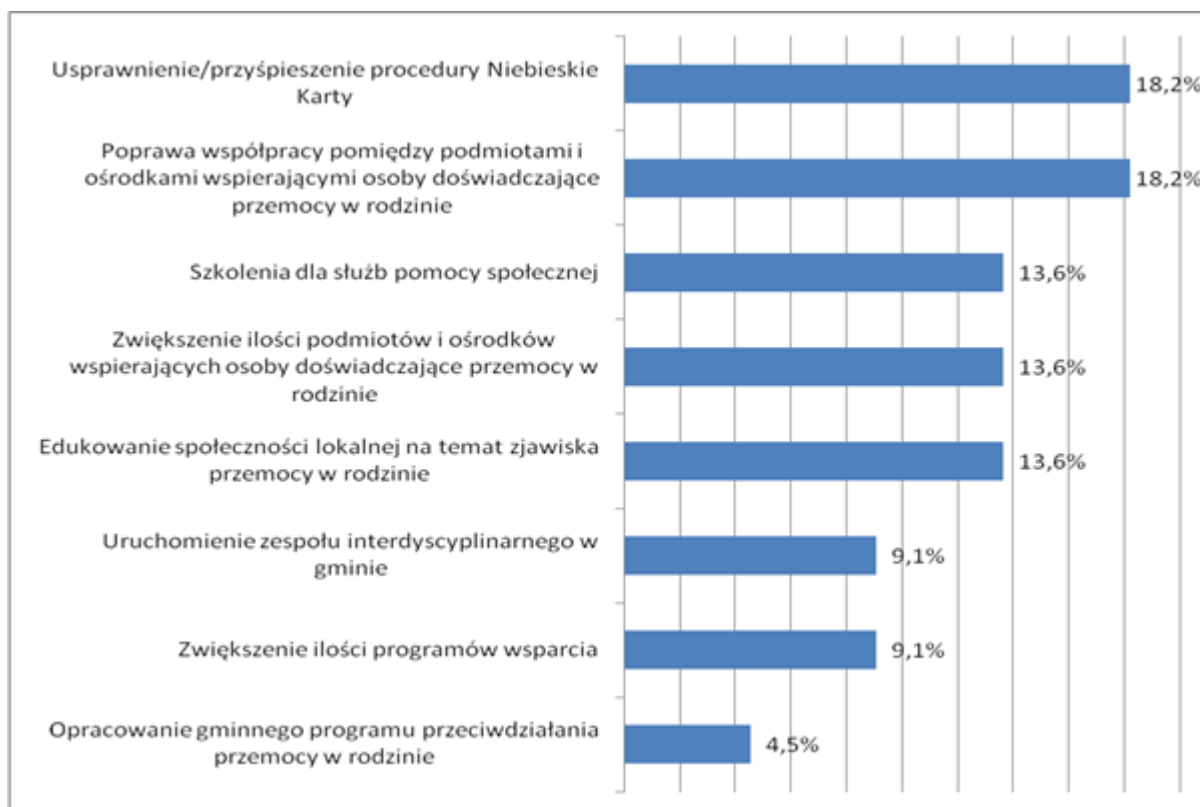
Respondenci z PCPR-ów poproszeni byli także o wskazanie działań jakie należy podjąć, aby bardziej kompleksowo wspierać potrzebujących. Wskazują w pierwszej kolejności na inne działania, w tym przede wszystkim: usprawnienie/przyspieszenie procedury Niebieskie Karty, poprawę współpracy pomiędzy podmiotami i ośrodkami wspierającymi osoby doświadczające przemocy w rodzinie (wykres 13).

Przyspieszenie procedury NK to postulat blisko 20% badanych jednostek, jednak mając na uwadze dobro objętych nią rodzin, należy podkreślić, że każdy przypadek powinien być rozpatrywany indywidualnie, a jej skracanie może skutkować ponownym rozpoczęciem procedury dla tej samej rodziny.

Oceniając infrastrukturę w regionie, respondenci wymienili, że brakuje przede wszystkim takich podmiotów jak: ośrodki wsparcia (26,7%); specjalistyczne ośrodki wsparcia (26,7%); ośrodki interwencji kryzysowej (17,8%).

Powyższe braki w infrastrukturze są przyczyną tego, że w latach 2014-2015 znacznie zmalała liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia lub przestano umieszczać osoby w ogóle.

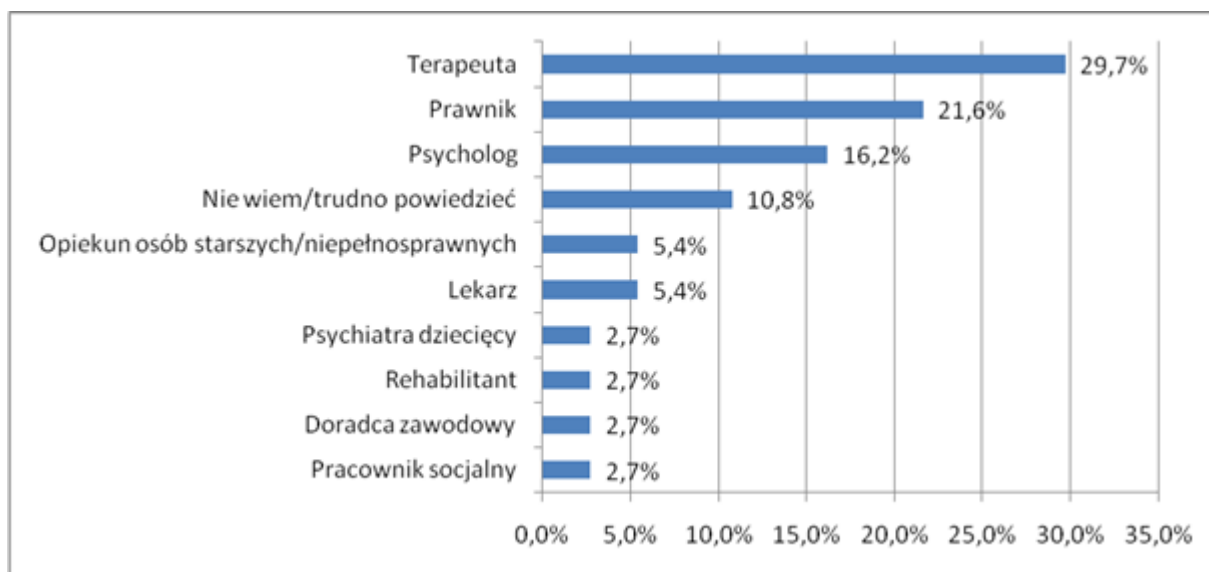
Wykres 13. Działania jakie należy podjąć wg respondentów aby lepiej wspierać osoby doznające przemocy w rodzinie

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Pod kątem zasobów kadrowych, w badanych w podmiotach z sektora pomocy społecznej brakuje najczęściej terapeutów (29,7%), doradców prawnych (21,6%) oraz psychologów (16,2%). Ocena zasobów kadrowych w powiecie jest podobna do oceny przedstawicieli ośrodków pomocy. Respondenci z PCPR wymieniają te same specjalności jako kluczowe (wykres 14).

Wykres 14. Specjaliści jakich brakuje w powiecie wg respondentów

Źródło: Wyniki ankiet PAPI na poziomie powiatu

Raport z badania: „Diagnoza potrzeb podmiotów”³³ dostarczył dodatkowych informacji na temat trudności w realizacji zadań ustawowych. Zdaniem 91% respondentów, problemem przy współpracy instytucji są ograniczenia budżetowe. Siedem na dziesięć osób uznało, że częstotliwość spotkań jest za niska z powodu trudności w pogodzeniu obowiązków wielu osób. Nieco ponad połowa badanych uznała za utrudnienie nadmierną biurokrację oraz brak instrumentów do egzekwowania powziętych decyzji. Pytani o stopień utrudnienia pracy przez poszczególne wymienione trudności, badani podkreślali kłopoty wynikające z braku możliwości wykonania superwizji, brak instrumentów do egzekwowania powziętych decyzji oraz ograniczenia budżetowe. Dla większości zespołów nie jest problemem podejmowanie decyzji zespołowo oraz komunikacja i przepływ informacji między członkami zespołu.

Tabela 62. Największe trudności przy współpracy międzyinstytucjonalnej ³⁴

Ograniczenia	Procent
Ograniczenia budżetowe	91%
Mała częstotliwość spotkań z powodu trudności pogodzenia obowiązków wielu osób	69%
Brak instrumentów do egzekwowania podjętych wspólnie decyzji, realizacji zaplanowanych działań	58%
Trudności w kompletowaniu dokumentacji, utrudnienia biurokratyczne	58%
Brak profesjonalnego przygotowania członków do prac w zespole, brak szkoleń	45%
Brak zaangażowania lub nierówne zaangażowanie członków w prace	44%
Brak możliwości skorzystania z superwizji	43%
Braki w zasobach po stronie instytucji zaangażowanych do pracy w zespole interdyscyplinarnym	42%
Brak wypracowanych sposobów, procedur i narzędzi pracy	42%
Wypalenie zawodowe przedstawicieli realizujących zadania	41%
Brak współpracy z powiatem	40%
Niewystarczająca komunikacja i przepływ informacji między wszystkimi członkami	40%
Trudności w podejmowaniu decyzji zespołowo	40%

Źródło: Raport z badania: Diagnoza potrzeb

Za zwiększające skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie niemal wszyscy badani uznali wspieranie organizacji udzielających specjalistycznego wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz szkolenia osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na równie wysokim poziomie plasują się takie działania jak: podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy, upowszechnianie informacji w zakresie form uzyskania pomocy, w tym pomocy specjalistycznej. Niemal trzy czwarte ankietowanych skłoniło się ku odpowiedzi, że organizacja konferencji i seminariów o tematyce przemocy w rodzinie, jak również wspieranie tworzenia i funkcjonowania telefonów zaufania zwiększa skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jest to zgodne z wynikami raportu „Diagnoza skali przemocy”³⁵.

³³ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk ...” j.w.

³⁴ Możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi

³⁵ Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy rodzinie ...”, j.w.

Wykres 15. Opinia na temat skutecznych form przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Źródło: Raport z badania: Diagnoza potrzeb

1.8.3. Ocena kampanii społecznych³⁶

Jednym z działań JST wszystkich szczebli wynikających z realizacji KPPPwR na lata 2014-2020 jest prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych. W związku z tym w realizowanym badaniu „Diagnoza potrzeb podmiotów” jednym z badanych aspektów była ocena ogólnopolskich kampanii społecznych. Założeniem prowadzonego badania nie była ocena skuteczności kampanii, ale przede wszystkim ich rozpoznawalność oraz wpływ na rozpowszechnianie pożądaných postaw społecznych w środowisku lokalnym. Czterech na pięciu badanych wskazało, że zna kampanię „Kocham. Nie biję”. Ponad połowa wymieniła także hasło „Kocham. Nie daję klapsów”. Jeden na dziesięciu badanych nie kojarzył żadnej kampanii społecznej.

Wszystkie przedstawione respondentom kampanie, uzyskały podobny wskaźnik zauważalności, z lekką przewagą kampanii „Nie bij mnie. Kochaj mnie”, która uzyskała 78% odpowiedzi *zdecydowanie* lub *raczej zauważalna*. Kampania z najniższą zauważalnością t.j. „Zobacz – Usłysz – Powiedz” uzyskała wynik mniejszy jedynie o 8 punktów procentowych.

Równoważnie respondenci ocenili wpływ poszczególnych kampanii na zmianę postaw wobec przemocy w rodzinie, choć w tym wypadku około jednej trzeciej badanych deklarowało, że kampanie *zdecydowanie nie* lub *raczej nie* wpłynęły na zmianę postaw. Zdaniem respondentów, kampanie mają najmniejszy wpływ na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy. Wśród ankietowanych dominują opinie o zdecydowanym braku wpływu lub znikomym wpływie na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy. Jednak uczestnicy badania jakościowego w dłuższej perspektywie dostrzegają pozytywne skutki oddziaływania kampanii społecznych, choć pojawiają się również głosy, że kampanie z drastycznymi obrazami bardziej mogą uderzać w emocje ofiar niż sprawców przemocy.

1.8.4. Korzyści i trudności współpracy międzyinstytucjonalnej - ocena potencjału i przyszłe kierunki działań

Raport z badania: „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz skuteczność i efektywność działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie w województwie lubelskim” zawiera również informacje na temat potencjału sektora pozarządowego w zakresie realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W badanych NGO najwięcej jest specjalistów będących psychologami (27,9%) oraz terapeutami i doradcami prawnymi (po 18% wskazań).

Blisko połowa badanych z sektora pozarządowego stwierdziła, że oferowane wsparcie dla osób doświadczających przemocy w rodzinie jest wystarczające. Podmioty deklarujące brak wystarczającego zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej podejmują następujące działania aby ten stan zmienić:

- aplikują o projekty i realizują projekty finansowane ze środków zewnętrznych (np. unijnych, grantów rządowych);
- uczestniczą w konferencjach, spotkaniach sektora pomocy społecznej;
- zatrudniają wykwalifikowanych pracowników;

³⁶ Raport z badania: „Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk ...” j. w.

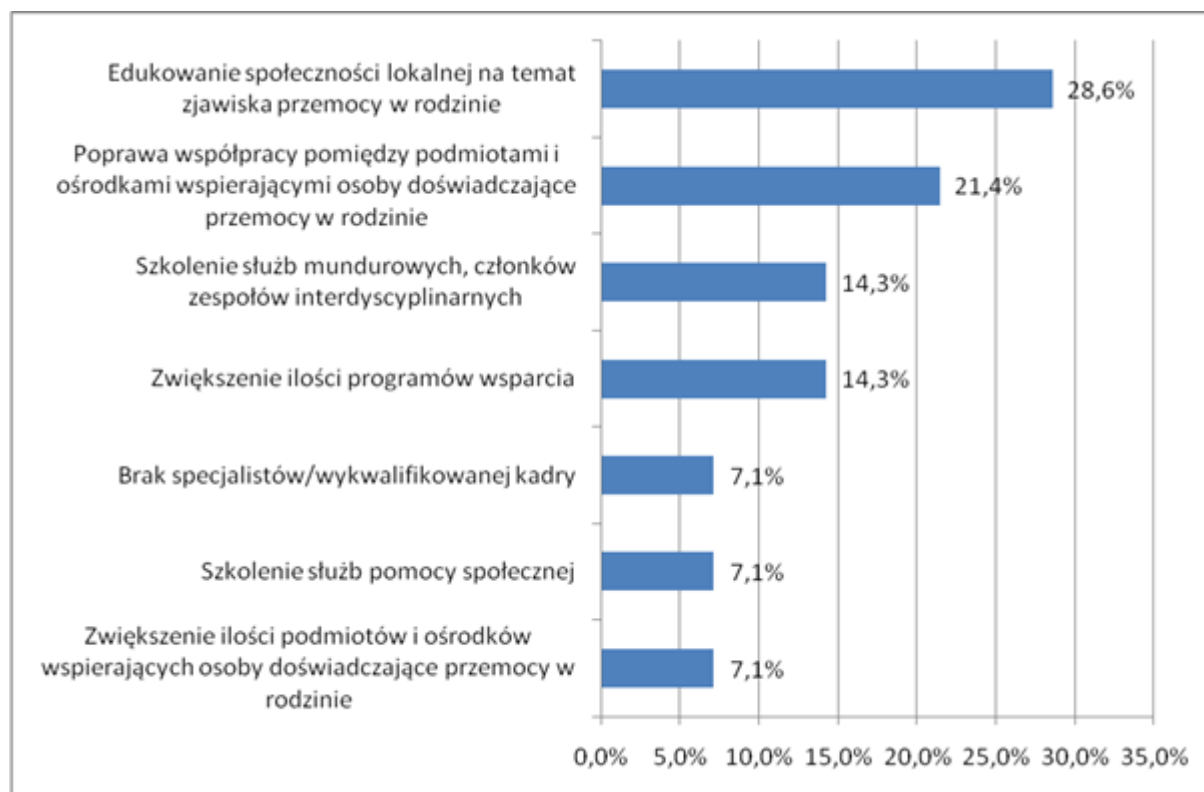
- realizują partnerskie projekty ogólnopolskie.

Wśród badanych podmiotów 12 z 20 realizuje zadania zlecone przez JST. Najczęściej NGO realizują programy psychologiczno-terapeutyczne dla sprawców przemocy (23,1%), prowadzą poradnictwo dla rodzin (20,5%), tworzą i prowadzą punkty konsultacyjne (12,8%) oraz realizują kampanie społeczne (12,8% wskazań).

Większość reprezentantów sektora wskazuje, że współpraca z JST przebiega „dobrze” lub „bardzo dobrze” – wskazało tak 70% osób. Natomiast osoby, które współpracę z JST oceniają negatywnie wskazują na następujące bariery: pokrywające się kompetencje i ofertę wsparcia, brak pomysłu na współpracę, brak zaufania między sektorami.

Środki finansowe, jakimi NGO dysponują w związku z realizacją działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, są według badanych zdecydowanie zbyt małe. Twierdzi tak ponad ¾ badanych z tej grupy. Skutkuje to przede wszystkim brakiem wsparcia dla wszystkich potrzebujących lub brakiem możliwości zatrudnienia odpowiednio wykwalifikowanej kadry. W opinii reprezentantów sektora pozarządowego, podobnie jak w przypadku sektora JST, najbardziej skuteczne dla osób doświadczających przemocy jest poradnictwo psychologiczne oraz prawne. Według badanych, w celu zwiększenia skuteczności wsparcia osób w związku z przemocą w rodzinie, należałoby przede wszystkim postawić na edukację i uświadamianie społeczności lokalnej (28,6%) oraz poprawić współpracę pomiędzy wszystkimi podmiotami, które przeciwdziałają zjawisku przemocy w rodzinie (21,4%).

Wykres 16. Działania jakie należy podjąć wg NGO w celu skuteczniejszego wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie

Źródło: Wyniki ankiet PAPI z NGO

Respondenci z organizacji pozarządowych wskazują, że w ramach infrastruktury w regionie brakuje przede wszystkim: specjalistycznych ośrodków wsparcia, punktów

konsultacyjnych, ośrodków interwencji kryzysowej, innych organizacji pozarządowych zajmujących się przemocą w rodzinie.

Pod kątem zasobów kadrowych, NGO świadczące wsparcie w związku z przemocą w rodzinie wymieniają braki wśród terapeutów (21,4%), doradców prawnych (17,9%), lekarzy oraz opiekunów osób starszych bądź niepełnosprawnych (po 10,7%).

Zdaniem przedstawicieli sektora NGO, wyzwaniem jest stworzenie instrumentów zapewniających szybką, skuteczną i długotrwałą pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. Poza tym nadal należy kontynuować pracę u podstaw związaną z uświadamianiem społeczności lokalnych na temat rodzajów przemocy oraz sposobów reagowania na przemoc. Wciąż panują stereotypy dotyczące przemocy, szczególnie gdy mówimy o przemocy wobec dzieci i młodzieży.

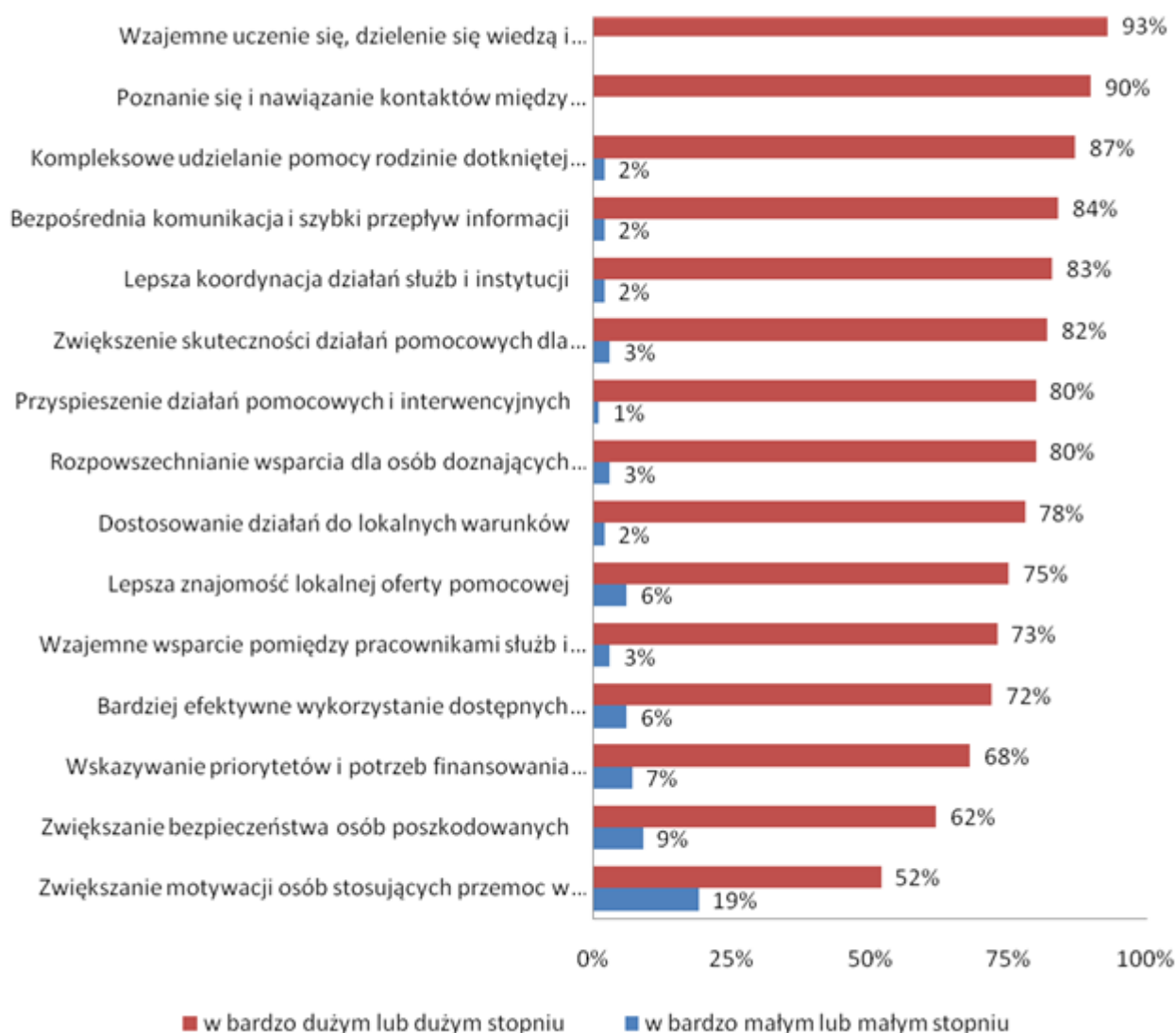
Tabela 63. Największe korzyści przy współpracy międzyinstytucjonalnej³⁷

Korzyści	Procent
Kompleksowe udzielanie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą	81%
Wzajemne uczenie się, dzielenie się wiedzą i doświadczeniami	70%
Lepsza koordynacja działań służb i instytucji	64%
Zwiększenie skuteczności działań pomocowych dla ofiar przemocy	61%
Wzajemne wsparcie pomiędzy pracownikami służb i instytucji	61%
Bezpośrednia komunikacja i szybki przepływ informacji	57%
Przyspieszenie działań pomocowych i interwencyjnych	57%
Zwiększenie skuteczności działań pomocowych dla ofiar przemocy	61%
Wzajemne wsparcie pomiędzy pracownikami służb i instytucji	61%
Bezpośrednia komunikacja i szybki przepływ informacji	57%
Przyspieszenie działań pomocowych i interwencyjnych	57%
Dostosowanie działań do lokalnych warunków	56%
Zwiększanie motywacji osób stosujących przemoc w rodzinie do zmiany swoich zachowań	53%
Rozpowszechnianie wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	52%
Bardziej efektywne wykorzystanie dostępnych możliwości oraz lokalnych zasobów	52%
Zwiększenie bezpieczeństwa osób poszkodowanych	51%
Nawiązanie kontaktów między przedstawicielami instytucji pomocowych	48%
Lepsza znajomość lokalnej oferty pomocowej	45%
Wskazywanie priorytetów i potrzeb finansowania działań	39%

Źródło: Raport Diagnoza potrzeb

³⁷ Możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi

Wykres 17. Co ułatwia realizację zadań ustawowych³⁸

Źródło: Raport Diagnoza potrzeb

Uczestnicy badania odnotowali również różnice w szybkości reakcji od momentu zgłoszenia do faktycznego działania, w okresie przed i po wdrożeniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy. Tworzenie i funkcjonowanie zespołów wpływa korzystnie na zmniejszenie obciążenia psychicznego i minimalizuje ryzyko wypalenia zawodowego. Pozytywnie oddziałuje również na optymalizację planu pracy z rodziną.

³⁸Odpowiedzi nie sumują się do 100% ponieważ nie uwzględniono odpowiedzi neutralnej (w średnim stopniu).

1.9. Wnioski i rekomendacje

1.9.1. Wnioski

1. Problem przemocy w rodzinie jest problemem złożonym. Po pierwsze należy trafnie zdiagnozować sytuację rodziny, a następnie zmotywować sprawców i nierzadko osoby doświadczające przemocy do współpracy z instytucjami oferującymi pomoc. Ponadto inicjatorem procedury NK najczęściej jest policja, zatem z zakresu procedury NK należy szkolić przedstawicieli służby pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, ochrony zdrowia i edukacji, aby w przypadkach tego wymagających stosowały możliwość uruchomienia NK. Należy nadal prowadzić szkolenia podwyższające kwalifikacje pracowników tj.: asystentów rodziny, pracowników socjalnych, przedstawicieli zawodów wspierających (m.in. psychologowie, terapeuci) przedstawicieli NGO i JST, policji, służby zdrowia, edukacji, prokuratury, sądownictwa.
2. Największą trudnością funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych jest konieczność połączenia przez członków zespołu podstawowych obowiązków służbowych z zadaniami pełnionymi w ramach ZI. Ponadto, ciągle wzrasta liczba spraw jakimi zespoły zajmowały się w analizowanych latach.
3. Z punktu widzenia realizatorów zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie konieczne jest ciągłe podnoszenie kwalifikacji i zaangażowania osób pracujących w JST oraz NGO. To pracownicy, ich zaangażowanie i wiedza decydują w największym stopniu o powodzeniu działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
4. Nie wszystkie podmioty monitorują sytuację w rodzinie po zakończeniu działań interwencyjnych. Wzrasta liczba rodzin względem, których uruchamiana jest procedura NK więcej niż jeden raz.
5. Wskazane jest zwiększenie liczby PK-E dla osób stosujących przemoc i wzmocnienie systemu w zakresie skuteczności programów i mobilizacji osób stosujących przemoc do uczestnictwa i pełniej realizacji tych programów. Wzrost wskaźnika osób, które zakończyły udział w PK-E, ale powróciły do stosowania przemocy powinien skutkować opracowaniem nowego PK-E przez przedstawicieli jednostek realizujących wsparcie.
6. Wskazane jest zwiększenie liczby programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Gminy i powiaty, które realizowały ww. programy mogą przekazać doświadczenia w tym zakresie innym podmiotom.
7. W latach 2012-2015 PK-E i programy psychologiczno-terapeutyczne obejmowały wsparcie dla osób stosujących przemoc, dotyczące metod komunikacji z rodziną i otoczeniem bez użycia agresji. Gminy i powiaty deklarowały, że mają zbyt mało środków na realizację tego typu działań. Wskazane jest zabezpieczenie większej ilości środków finansowych.
8. Blisko połowa PCPR-ów i OPS-ów nie współpracuje z sektorem pozarządowym.
9. Specyfika działania organizacji pozarządowych daje szeroki wybór placówek, które zapewniają profesjonalne wsparcie. Istotna jest integracja działań organizacji 3 sektora i JST, budowanie partnerstwa na zasadzie współpracy i specjalizacji. Wzmocnienie współpracy pomiędzy JST a NGO ułatwiłoby realizację szeregu zadań wykraczających poza kompetencje poszczególnych instytucji, tj. działania promocyjne, działania edukacyjne, kampanie społeczne, kontakt ze środowiskiem lokalnym, angażowanie

wolontariuszy jak i wspieranie nowych organizacji o innowacyjnych działaniach, wykorzystujących brakujące kompetencje i specjalizacje.

10. Najważniejszym zadaniem, wszystkich podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest ustalenie rzetelnej liczby osób doświadczających przemocy w rodzinie. Według danych ośrodków pomocy społecznej, w latach 2012-2015 przemoc w rodzinie dotyczyła około 3% rodzin korzystających ze wsparcia. Na poziomie powiatu to średnio 18% rodzin korzystających z pomocy społecznej. Jednak ze względu na fakt, iż zjawisko przemocy dotyczy intymnej sfery człowieka rzeczywista liczba osób dotkniętych przemocą może być wyższa.
11. Ze względu na prawdopodobne niedoszacowanie liczby osób doznających przemocy można założyć, że w kolejnych latach realizacji WPPPwR korzystną tendencją będzie zwiększenie liczby zgłoszonych przypadków przemocy w rodzinie. Będzie to wyraz wzrostu świadomości społecznej (zwiększenie zgłaszalności przypadków przemocy) i zwiększenia skuteczności służb i instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
12. W opinii pracowników ośrodków pomocy społecznej, w celu zwiększenia efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie konieczna jest:
 - edukacja społeczności lokalnej dotycząca zjawiska przemocy domowej,
 - zwiększenie ilości podmiotów i ośrodków wspierających osoby doświadczające przemocy w rodzinie,
 - szkolenia dla służb mundurowych i służb pomocy społecznej,
 - poprawa współpracy interdyscyplinarnej,
 - zwiększenie ilości programów wsparcia.
13. W opinii pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie, w celu zwiększenia efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie konieczne jest:
 - usprawnienie lub przyspieszenie procedury NK,
 - doskonalenie współpracy interdyscyplinarnej oraz umiejętności poszczególnych służb w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy oraz pracy z osobami stosującymi przemoc, głównie poprzez szkolenia,
 - zwiększenie ilości podmiotów i ośrodków wspierających osoby doświadczające przemocy,
 - zwiększenie świadomości społecznej w zakresie postrzegania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in. poprzez zintensyfikowanie działań profilaktycznych promujących wzorce postaw rodzicielskich i metod wychowawczych wolnych od przemocy oraz działania kampanii informacyjnych o źródłach powstawania przemocy,
 - zwiększenie środków finansowych na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, w tym programów profilaktycznych i na zatrudnienie specjalistycznej kadry udzielającej pomocy (psychologów, terapeutów, prawników, psychiatrów dziecięcych).
14. W związku z rosnącą ilością przypadków przemocy w rodzinie, w woj. lubelskim występuje zbyt mała ilość podmiotów zapewniających wsparcie dla osób doświadczających przemocy i osób stosujących przemoc. Konieczne jest rozbudowanie infrastruktury zapewniającej wsparcie dla osób doznających przemocy w rodzinie, w tym utworzenie ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej w powiatach,

w których nie funkcjonują w/w ośrodki, specjalistycznych ośrodków wsparcia, punktów konsultacyjno-informacyjnych i punktów interwencji kryzysowej. Dotyczy to również placówek świadczących pomoc całodobową.

15. Wskazane jest podejmowanie działań mających na celu ochronę osób doświadczających przemocy, w tym zwiększenie nacisku na działania mające charakter oddzielenia osób doświadczających przemocy od sprawców z założeniem izolacji sprawcy. Aktualnie to osoby doświadczające przemocy domowej częściej zmuszone są do szukania pomocy poza miejscem zamieszkania (ośrodki całodobowe, interwencja kryzysowa) włącznie ze zmianą miejsca zamieszkania (mieszkania socjalne). Działania te wymagają zmian prawnych.

1.9.2. Rekomendacje

1. Rekomenduje się zabezpieczenie środków finansowych na szkolenia dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, obejmujące m.in.:
 - diagnozę problemu przemocy w rodzinie, pracę z rodziną i identyfikację czynników ryzyka wystąpienia problemu,
 - występujące aspekty psychologiczne towarzyszące zjawisku przemocy w rodzinie,
 - zwalczanie stereotypów towarzyszących problemowi przemocy w rodzinie,
 - sposoby motywacji osób stosujących przemoc do podjęcia współpracy, udziału w programach pomocowych,
 - sposoby motywacji osób doświadczających przemocy do podjęcia współpracy, udziału w terapii czy izolacji od sprawcy,
 - możliwości stosowania Procedury Niebieskie Karty oraz przepisów prawnych dotyczących izolacji sprawcy od rodziny,
 - nowe problemy społeczne, tj.: migracje, kiedyś rzadziej występujące uzależnienia (dopalacze, komputer, hazard) oraz nowe przejawy przemocy, jak mowa nienawiści czy cyberprzemoc,
 - szkolenie dla kadry zarządzającej instytucji i ośrodków oraz przedstawicieli samorządu - decydentów (wójt/burmistrz) w zakresie strategii współpracy podległych im instytucji realizujących programy przeciw przemocy.
2. Nadal niedostrzegane w strategiach społecznych i podejmowanych diagnozach jest uwzględnienie specyfiki potrzeb osób doznających przemocy z takich grup jak: osoby niepełnosprawne, imigranci, osoby o innym wyznaniu, osoby LGBT. Osoby te narażone są na dodatkowe trudności i dyskryminację krzyżową. Stąd ten obszar także powinien być przedmiotem dyskusji na warsztatach i szkoleniach.
3. Ponadto rekomenduje się superwizję działań podejmowanych przez pracowników instytucji pracujących na rzecz osób uwikłanych w zjawisko przemocy w rodzinie (w tym m.in. pracowników socjalnych, pracowników ośrodków interwencji kryzysowej), aby mogły każdorazowo konsultować swoje działania i podjęte decyzje z zewnętrznym ekspertem. Superwizja stanowiłaby w takim przypadku formę wymiany wiedzy i dobrych praktyk.
4. W ramach przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu pracowników zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie rekomenduje się:
 - organizowanie warsztatów, wymiany doświadczeń, baz dobrych praktyk, szkoleń (na różnych poziomach: gminnym, powiatowym, wojewódzkim) oraz spotkań i sesji superwizyjnych na poziomie gminy i powiatu, zespołu interdyscyplinarnego,
 - zaangażowanie wszystkich instytucji i organizacji w opracowanie programów, organizowanie konkursów na najlepsze projekty, dobre praktyki – upowszechnianie sprawdzonych lokalnie praktyk,
 - przeciwdziałanie przeciążeniu obowiązkami - zwiększenie liczby pracowników socjalnych przypadających na jedną rodzinę w gminach.

5. Rekomenduje się kontynuację działań związanych z edukacją i uświadamianiem społeczności lokalnej. W tym przede wszystkim należy podjąć:
- działania edukacyjne wśród dzieci i młodzieży w ramach zajęć szkolnych, w tym zapraszając psychologów, przedstawicieli służb pomocy społecznej, policji,
 - działania profilaktyczne i edukacyjne skierowane do młodzieży poprzez kanały, którymi posługują się nowe media, np. media społecznościowe, komunikatory, blogi, vlogi itp.,
 - działania w lokalnych mediach za pomocą spotów, reklam, artykułów prasowych. Przy zaangażowaniu lokalnych liderów, tj. władz, polityków, sportowców, osób ze świata kultury lub tzw. „społeczników” działających w sektorze NGO. Promowanie postawy cechującej się zaangażowaniem w przypadku choćby podejrzenia przemocy w sąsiedztwie, rodzinie – promowanie zgłaszania tego typu przypuszczeń do odpowiednich służb, walka z tzw. znieczulicą społeczną,
 - działania w lokalnych instytucjach, szkołach, przedszkolach, a także kościołach za pomocą ulotek, plakatów itp.,
 - promowanie nowych form edukacyjnych, np. zajęć sportowych, kulturalnych, mających na celu eliminowanie przemocy – promowanie zasad fair play, wspierania słabszych i wyrównywania ich szans, angażowanie osób niepełnosprawnych, seniorów, nauka tolerancji dla odmienności, samoobrona dla osób starszych, warsztaty asertywności dla dzieci, młodzieży i kobiet,
 - wspieranie nowych inicjatyw promujących wzmacnianie i integrowanie osób marginalizowanych, aktywizowanie wolontariuszy: seniorów, studentów, liderów społecznych, osób, które pokonały przemoc,
 - włączanie nowych partnerów społecznych, przedstawicieli nauki i biznesu, środowiska lekarzy, pielęgniarek, DPS, domów dziecka.
6. Kampanie informacyjne powinny zawierać informacje dotyczące rodzajów przemocy, objawów występowania przemocy oraz konsekwencji jakie niesie za sobą to zjawisko. Ponadto, powinny zawierać wskazówki jak przeciwdziałać przemocy w rodzinie, gdzie zgłaszać się po pomoc (do jakich instytucji) oraz podkreślać, że problem można zgłaszać anonimowo.
7. Rekomenduje się upowszechnianie wyników badań i diagnoz dotyczących przemocy wśród: pracowników służb działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wszystkich mieszkańców regionu. Upowszechnienie wiedzy na ten temat ma duże znaczenie, ponieważ z psychologii świadków wynika, że łatwiej podejmują oni działania pomocowe w sytuacji wsparcia społecznego. Wiedza i świadomość, że sytuacja wymaga interwencji stanowi cenne wsparcie do wzmacniania konstruktywnych postaw. Zwłaszcza przy wsparciu służb i instytucji, które wypracują i upowszechnią procedury współdziałania ze świadkami przemocy.
8. Ponadto, rekomenduje się rozpowszechnianie informacji o instytucjach oferujących pomoc w danej gminie lub powiecie.
9. Rekomenduje się, aby działania wobec osób stosujących przemoc były podjęte jak najszybciej i aby osoba stosująca przemoc miała świadomość konsekwencji, jakie poniesie. Proponuje się opracowanie informatora dla osób stosujących przemoc

w rodzinie, który będzie przedstawiał procedurę, jaka wobec niego będzie podjęta. Informator powinien obejmować następujące obszary:

- działania interwencyjno-prawne: kroki prawne jakie zostaną wobec niego podjęte w związku z zaistnieniem zjawiska;
- opis konsekwencji, jakie przemoc niesie ze sobą dla rodziny – dane z badań psychologicznych dotyczące tego jak przemoc wpływa na dzieci (i inne ofiary z najbliższego otoczenia sprawcy), jak degraduje więzi rodzinne, np. jak utrudnia dzieciom start w dorosłe życie zostawiając trwałe ślady na psychice;
- działania korekcyjno-edukacyjne: propozycję działań jakie mogą mu być zaproponowane (program korekcyjno-edukacyjny, poradnictwo, terapia w związku z uzależnieniami itp.).

10. Ponadto, rekomenduje się zabezpieczenie środków finansowych na realizację większej liczby programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a także upowszechnianie informacji o ich realizacji. Zbyt długi okres oczekiwania osób stosujących przemoc na udział w programie może wpłynąć na zmniejszenie się motywacji do udziału w nim.
11. Rekomenduje się stałe monitorowanie rodzin za pomocą kontaktów bezpośrednich lub telefonicznych z członkami rodzin, a także podczas wizyt pracowników ośrodków pomocy społecznej. Monitorowanie powinno dotyczyć rodzin, w których może dochodzić do przemocy. Szczególnie przypadków w których:
 - nastąpiła już interwencja lub rozpoczęto procedurę NK;
 - występuje problemem alkoholowy w rodzinie;
 - występuje ubóstwo, problemy wychowawcze lub rodzina jest rozbita.
12. Należy wykazać dbałość o anonimowość zgłoszeń. Z doświadczeń pracowników biorących udział w zogniskowanym wywiadzie grupowym wynika, że zarówno dla ofiar, jak i dla świadków przemocy istotne jest pozostanie anonimowym. Wiele osób szuka pomocy anonimowo, u osób, które wcześniej pomogły komuś znajomemu i nie zawiodły jego zaufania. Podobnie wiele osób anonimowo zgłasza przypadki przemocy, chcąc pozostać nierozpoznanym.
13. Należy także rozważyć stworzenie w woj. lubelskim jednego scalonego systemu informatycznego zawierającego dane dotyczące rodzin objętych monitoringiem, który zawierałby opis form udzielonej pomocy, a także efekty kontaktów podejmowanych przez poszczególne służby. Jeden system dla wszystkich podmiotów udzielających pomocy pozwoliłby na systematyczne i wystandaryzowane gromadzenie danych. Powstanie wspólnego systemu pozwoliłoby na zawężenie współpracy między poszczególnymi instytucjami, usprawnienie przepływu informacji czy możliwość opracowania wspólnych wskaźników. Wgląd do systemu mieliby pracownicy JST, a także przedstawiciele organów ścigania.
14. Rekomenduje się konsultacje pomiędzy realizatorami programów korekcyjno-edukacyjnych z regionu lub całego kraju, którzy nie odnotowali osób powracających do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie. Ich skutkiem będzie dostosowanie metodyki programów do potrzeb osób stosujących przemoc.
15. W województwie lubelskim, w przeciwieństwie do niektórych regionów, w których tego typu programy nie są jeszcze realizowane, JST mają już niezbędne „know how” do realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych. Zatem rekomenduje się, aby ta

wiedza była przekazywana do innych JST za pomocą spotkań, warsztatów i konferencji na poziomie wojewódzkim.

16. Rekomenduje się w większym stopniu zaangażować przedstawicieli organizacji pozarządowych, które przeciwdziałają przemocy w rodzinie, aby zwiększyć zasoby ZI pod kątem jakościowym (merytorycznym), jak i ilościowym.
17. Należy podjąć działania na rzecz równego zaangażowania przedstawicieli różnych służb w zgłaszanie procedury NK. Większość przypadków wszczęcia procedury NK w województwie lubelskim wypływa z ramienia policji. Ustawowo prowadzenie procedury NK należy również do placówek ochrony zdrowia czy edukacji. Zmiana ta wymaga jednak przygotowania pracowników do stosowania procedury, jak i ich edukacji w zakresie zjawiska przemocy w rodzinie. Ponadto do zaangażowania w prace zespołu interdyscyplinarnego może przyczynić się również udział jej członków w seminariach poruszających praktyczne aspekty związane z funkcjonowaniem zespołu interdyscyplinarnego na poziomie zarówno roboczym, jak i strategicznym.
18. Ponadto, rekomenduje się odciążenie członków ZI z części obowiązków służbowych oraz wprowadzenie wynagrodzenia finansowego (motywującego) dla członków ZI w związku z dodatkowymi obowiązkami zawodowymi i poświęconym czasem.
19. Angażowanie przedstawicieli Zespołów Interdyscyplinarnych w projekty innowacyjne, nieszablonowe z zakresu przeciwdziałania przemocy, promujące w przystępny sposób praktyczną wiedzę w zakresie prawidłowych postaw społecznych, przyczynia się do zwiększenia zaangażowania pracownika oraz poszerza wachlarz dostępnych rozwiązań.
20. Rekomenduje się, by członkowie ZI mieli możliwość stałej superwizji swojej pracy – najlepiej w formie grupowej, gdzie będą mogli przedyskutować przypadki i problemy, z którymi się stykają w swojej pracy – zarówno związane ze wsparciem rodzin objętych pomocą, jak i z problemami bardziej o charakterze proceduralnym czy organizacyjnym. Dzięki udziałowi w superwizji będą mogli:
 - przeanalizować plan dalszego działania dla rodzin, które mają założone niebieskie karty z bardziej doświadczonymi osobami,
 - czerpać z doświadczenia innych zespołów interdyscyplinarnych,
 - rozwiązać wątpliwości, które nierzadko pojawiają się przy wykonywanej pracy,
 - wspólnie zastanowić się nad źródłami trudności, znaleźć istotę problemu czy dojść do nowych rozwiązań.

Superwizja powinna odbywać się co najmniej raz na pół roku w stałej grupie uczestników.

21. Rekomenduje się edukowanie i szkolenie zwierzchników członków Zespołów Interdyscyplinarnych z zakresu zadań zespołów interdyscyplinarnych powołanych zapisami znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
22. Rekomenduje się zwiększenie lokalnych zasobów, a przede wszystkim rozbudowę infrastruktury instytucjonalnej, specjalistycznej na terenach samorządów gminnych i powiatowych, w związku z realizacją zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym:
 - podmiotów oferujących bazę noclegową;
 - punktów konsultacyjnych (udzielających porad pierwszego kontaktu);
 - większej dostępności do terapeutów (osób, które mogłyby wspomagać rodziny dotknięte problemem przemocy w rodzinie) w szczególności poza miastem wojewódzkim.

23. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu zacieśnienie i poprawę współpracy pomiędzy JST i organizacjami pozarządowymi na poziomie powiatu. W ramach gmin taką platformą współpracy i wymiany doświadczeń są prace w ramach ZI i grup roboczych. Natomiast na poziomie powiatu mógłby to być przedstawiciel sektora pozarządowego, stale działający przy PCPR w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
24. Ponadto współpraca JST z NGO może odbywać się poprzez wspólne wypracowanie zasady udzielania wsparcia finansowego na realizację zadań zleczanych w ramach lokalnych programów rozwiązywania problemów społecznych (warto powiązać programy lokalne: gminne, z powiatowymi i wojewódzkimi) by był to spójny system działań poszczególnych organizacji i JST na terenie województwa.
25. Konieczny jest rozwój długofalowej współpracy pomiędzy JST i NGO. Zapewni ona przekazywanie zadań zleczonych do organizacji, które zapewniają najlepszych specjalistów i których działania zostały pozytywnie zweryfikowane. Konieczne jest zatem, określenie standardów realizacji usług i monitorowanie jakości oferowanej pomocy. Organizacje, które uzyskałyby pozytywne wyniki jednostki zlecającej zadanie i pozytywne oceny samych beneficjentów, powinny mieć zlecane zadania w dłuższym okresie, np. 3-letnim, co zapewniłoby stabilność organizacji i możliwość kontynuacji wsparcia potrzebną w dłuższym okresie czasu.
26. Przedstawiciele instytucji publicznych biorących udział w badaniach, wskazywali na brak instrumentów prawnych do natychmiastowego odseparowania osoby stosującej przemoc od osób doznających przemocy. Pomimo dużej zmiany przepisów w 2010 r. oraz rozszerzenia możliwości stosowania zakazu kontaktów sprawcy z ofiarą oraz zakazu zbliżania się osoby stosującej przemoc do osoby doznającej przemocy, a także nakazu opuszczenia lokalu przez osobę stosującą przemoc, nadal w polskim prawie brak jest procedury policyjnej umożliwiającej nakazanie takiej osobie natychmiastowe opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą doznającą przemocy, bez potrzeby wszczynania postępowania karnego. Propozycje szczegółowych zmian prawnych zostały wskazane w Raporcie z badania: Diagnoza potrzeb, dobrych praktyk i trudności w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na terenie województwa lubelskiego.

1.10. Analiza SWOT dotycząca realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie badań i analiz dotyczących problematyki przemocy na poziomie województwa • Monitorowanie i znajomość zasobów instytucjonalnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie • Realizacja programów edukacyjnych, informacyjnych, terapeutycznych wspierających dla osób doznających przemocy • Prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych i programów psychologiczno- terapeutycznych dla osób stosujących przemoc • Realizacja szkoleń dla członków ZI lub przedstawicieli instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie • Aktywny udział samorządu województwa w kampaniach społecznych • Wzrost liczby powiatów i gmin, które opracowują i realizują program przeciwdziałania przemocy i program pomocy osobom doświadczającym przemocy • Wzrost liczby ZI. Rozbudowa sieci interdyscyplinarnej pomocy • Wzrost zgłoszeń przypadków przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczone środki finansowe na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie • Brak przepisów dotyczących przydzielania mieszkań socjalnych dla osób doznających przemocy • Mały zakres współpracy między JST a sektorem pozarządowym. • Jakość zadań zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym zależy od możliwości i kompetencji podmiotów zewnętrznych • Brak skutecznych narzędzi monitorowania działań oraz pomiaru efektywności i skuteczności realizowanych działań • Brak narzędzi motywujących uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych i programów psychologiczno- terapeutycznych do udziału i pełnego uczestnictwa w ww. programach • Mała liczba PP-T realizowanych przez JST • Mała liczba programów edukacyjnych w gminach, oraz programów profilaktycznych szczególnie w zakresie promowania właściwych metod wychowawczych w stosunku do dzieci • Mała liczba programów terapeutycznych • Niska liczba kampanii społecznych • Brak infrastruktury w wielu powiatach i gminach, co przekłada się na brak miejsc w OIK • Długi czas procedury NK • Wzrost liczby przypadków wszczęcia procedury NK względem tej samej rodziny

Mocne strony	Słabe strony
	<ul style="list-style-type: none"> • Mała liczba specjalistów pracujących w JST i w NGO, przede wszystkim: psychologów, terapeutów, prawników • Brak wsparcia dla specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przede wszystkim w postaci superwizji i coachingu • Brak opieki psychologów dla dzieci na miejscu zdarzenia • Kilkakrotne składanie zeznań przez osobę doznającą przemocy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie • Dobrze wykształcona kadra, specjaliści pracujący zarówno w organizacjach pozarządowych jak i w instytucjach • Rosnąca aktywność organizacji pozarządowych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie • Podejmowanie działań edukacyjnych wspierających kompetencje rodzicielskie w zakresie wychowania bez przemocy • Zwiększająca się świadomość dotycząca zjawiska przemocy w rodzinie, wzrost zgłaszalności i liczby podejmowanych działań w zakresie procedury NK • Funkcjonowanie ZI. Wsparcie, wymiana informacji, kompleksowość działań • Długofalowy pozytywny efekt kampanii społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Nierównomierne rozmieszczenie pod względem terytorialnym organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, co implikuje nierównomierny dostęp do specjalistów • Zmiana przepisów prawa dotyczących stosowania procedury NK, nakaz opuszczania mieszkania dla osób stosujących przemoc • Nierównomierny dostęp do specjalistów (psychologów, terapeutów, itp.) udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy i pracujących z osobami stosującymi przemoc • Utrzymywanie się stygmatyzacji ofiar przemocy i postaw sprzyjających ukrywaniu problemu • Brak szybkich/bezpośrednich efektów kampanii społecznych • Brak ciągłości finansowania działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Realizacja działań uzależniona od trybu konkursowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS w Lublinie

1.11. Realizacja celów Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2016 za lata 2016 oraz na lata 2017-2020 za lata 2017- 2019.

Tabela 64. Realizacja celów Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2016 za 2016 r.

Cel operacyjny		2016 r.
Cele szczegółowe		
Cel operacyjny 1. Profilaktyka, działania informacyjno – edukacyjne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie.		
1.1.	Podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.	Nie
1.2.	Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa.	Tak
1.3.	Wsparcie realizacji programów profilaktycznych.	Tak
1.4.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania specjalistycznej pomocy przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.	Tak
1.5.	Propagowanie działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców i opiekunów.	Nie
1.6.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej.	Tak
Cel operacyjny 2. Poprawa jakości i skuteczności pomocy udzielanej osobom doświadczającym przemocy oraz osobom uwikłanym w przemoc w rodzinie, oraz zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.		
2.1.	Wspieranie działań organizacji udzielających specjalistycznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, osób niepełnosprawnych i starszych.	Tak
2.2.	Wspieranie tworzenia i funkcjonowania lokalnych telefonów zaufania.	Nie
2.3.	Opracowanie i realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Tak
2.4.	Opracowywanie ramowych programów ochrony osób doświadczających przemocy w rodzinie.	Tak
2.5.	Opracowywanie ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.	Tak
2.6.	Promowanie nowatorskich projektów na rzecz pomocy rodzinom doświadczającym przemocy.	Tak
Cel operacyjny 3. Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie		
3.1.	Realizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Tak
3.2.	Organizacja konferencji, seminariów poświęconych tematyce przemocy w rodzinie.	Tak

Cel operacyjny Cele szczegółowe		2016 r.
Cel operacyjny 1. Profilaktyka, działania informacyjno – edukacyjne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie.		
3.3.	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia.	Nie
Cel operacyjny 4. Inicjowanie i uczestnictwo w działaniach wzmacniających współpracę między jednostkami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.		
4.1.	Utworzenie i aktualizowanie bazy danych osób i instytucji zaangażowanych w udzielanie pomocy i wsparcia z zakresu przeciwdziałania przemocy i umieszczanie ich na stronach internetowych.	Tak
4.2.	Prowadzenie i uczestnictwo w interdyscyplinarnych spotkaniach, konferencjach lub szkoleniach dla przedstawicieli służb i instytucji zaangażowanych w udzielanie pomocy i wsparcia z zakresu przeciwdziałania przemocy.	Tak
4.3.	Promowanie dobrych praktyk.	Tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS w Lublinie

Realizacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 za lata 2017-2019.

Tabela 65. Realizacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 za lata 2017-2019.

Kierunek/ Działanie	Obszar	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.				
Kierunek 1.1.	Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa na temat zjawiska przemocy w rodzinie.	Nie	Nie	Tak
Działanie 1.1.1.	Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie.	Nie	Nie	Tak
Kierunek 1.2.	Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak

Kierunek/ Działanie	Obszar	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.				
Działanie 1.2.1.	Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych.	Tak	Tak	Tak
Kierunek 1.3.	Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 1.3.1.	Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 1.3.2.	Wsparcie realizacji programów profilaktycznych	Tak	Tak	Tak
Obszar 2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.				
Kierunek 2.1.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 2.1.1.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej.	Tak	Tak	Tak
Kierunek 2.2.	Udzielenie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 2.2.1.	Tworzenie i zwiększenie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 2.2.2.	Wspieranie działań organizacji udzielających specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 2.2.3.	Wspieranie i promowanie projektów na rzecz pomocy osobom i/lub rodzinom doświadczającym przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak

Kierunek/ Działanie	Obszar	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.				
Obszar 3. Oddziaływania na osoby stosujące przemoc w rodzinie				
Kierunek 3.1	Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie.	Tak	Nie/Tak	Nie/Tak
Działanie 3.1.1.	Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.	Tak	Nie	Nie
Działanie 3.1.2.	Wspieranie realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i/lub penitencjarnych.	Tak	Tak	Tak
Obszar 4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie				
Kierunek 4.1.	Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 4.1.1.	Podjęcie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie.	Tak	Tak	Tak
Kierunek 4.2.	Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Tak
Działanie 4.2.1.	Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych, służby więziennej, innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych.	Tak	Tak	Tak
Kierunek 4.3.	Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Tak	Tak	Nie

Kierunek/ Działanie	Obszar	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.				
Działanie 4.3.1.	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia.	Tak	Tak	Nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS w Lublinie

2. Cele, działania, realizatorzy oraz wskaźniki Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2020

2.1. Realizacja działań ustawowych

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 jest trzecim dokumentem o charakterze prawa miejscowego z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowanym i realizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Cele i działania opisane w Programie wynikają z realizacji zadań samorządu województwa określonych w Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.) Zostały one opisane w art. 6 ust.6 i należą do nich:

- opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Powyższe cele odzwierciedlają także zadania dla samorządu województwa określone w dokumentach wymienionych w podstawie prawnej Programu. Ponadto do ich opracowania posłużyły wytyczne zawarte w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz diagnoza problemu przemocy w województwie lubelskim.

2.2. Obszary działania, cel strategiczny, kierunki i rodzaje działań, wskaźniki

Działając w zgodzie z wytycznymi Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie obszarów, celów i kierunków działań dla samorządu województwa cel strategiczny Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017- 2020 został określony jako:

Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa lubelskiego

Cel ten będzie realizowany w następujących obszarach działania:

Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.

Obszar 2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Obszar 3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.

Obszar 4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W ramach wskazanych obszarów określone zostały następujące kierunki, działania i wskaźniki.

Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna.

Kierunek 1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa na temat zjawiska przemocy w rodzinie.

Działanie 1.1.1. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie.

Wskaźnik:

- liczba opracowanych diagnoz.

Kierunek 1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie.

Działanie 1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:

- obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiającej jej stosowanie,
- opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,
- promują metody wychowawcze bez użycia przemocy i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby sprawujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
- promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc.

Wskaźnik:

- liczba ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych.

Kierunek 1.3. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Działanie 1.3.1. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Wskaźnik:

- liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działanie 1.3.2. Wsparcie realizacji programów profilaktycznych.

Wskaźniki:

- liczba programów objętych wsparciem,
- liczba podmiotów realizujących programy objęte wsparciem.

Obszar 2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Kierunek 2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Działanie 2.1.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych,
- liczba lokalnych kampanii społecznych.

Kierunek 2.2. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Działanie 2.2.1. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Wskaźniki:

- liczba lokalnych telefonów zaufania,
- czas dostępności telefonu,
- liczba rozmów i interwencji.

Działanie 2.2.2. Wspieranie działań organizacji udzielających specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Wskaźniki:

- liczba działań objętych wsparciem,
- liczba podmiotów realizujących działania objęte wsparciem.

Działanie 2.2.3. Wspieranie i promowanie projektów na rzecz pomocy osobom i/lub rodzinom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Wskaźniki:

- liczba projektów objętych wsparciem,
- liczba podmiotów realizujących projekty objęte wsparciem.

Obszar 3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.

Kierunek 3.1. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie.

Działanie 3.1.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wskaźnik:

- liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Działanie 3.1.2. Wspieranie realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i/lub penitencjarnych.

Wskaźnik:

- liczba programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie objętych wsparciem.

Obszar 4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunek 4.1. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Działanie 4.1.1. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:

- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych,
- nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Wskaźnik:

- umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa.

Kierunek 4.2. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działanie 4.2.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych, służby więziennej, innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń w województwie,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów.

Kierunek 4.3. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działanie 4.3.1. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia.

Wskaźnik:

- liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

2.3 Zasady realizacji i finansowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020

1. Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałanie przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 poz. 218, z późn. zm.):
 - 1) realizacja celów operacyjnych prowadzona będzie przy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.
 - 2) Samorząd województwa może zlecać realizację zadań określonych w ustawie, w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1057).
2. Nadzór i kontrolę nad przygotowaniem i realizacją zadań finansowanych ze środków publicznych Województwa Lubelskiego sprawuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.
3. Zadania realizowane w ramach Programu mogą być finansowane z następujących źródeł:
 - 1) środki z budżetu Samorządu Województwa Lubelskiego na organizację szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
 - 2) dotacja z budżetu państwa w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
 - 3) funduszy Unii Europejskiej.
1. Monitorowanie i ewaluacja celów Programu będzie procesem systematycznego zbierania informacji o efektach wdrażania zadań.
2. Program jest dokumentem otwartym i może być wzbogacony o nowe treści.

Załącznik 1. Ramowy Program ochrony dla osób doświadczających przemocy w rodzinie – wytyczne

I. Cele i rezultaty programów

Celem strategicznym działań skierowanych do osób doświadczających przemocy w rodzinie jest ograniczenie problemu przemocy domowej. Wszystkie wysiłki powinny być skierowane na zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie systemowego wsparcia i pomocy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodzinnej. Wszelkie działania podejmowane na rzecz osób doświadczających przemocy w rodzinie, w celu maksymalizacji ich skuteczności winny opierać się na zasadzie interdyscyplinarności. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, każda gmina zobowiązana jest do powołania zespołu interdyscyplinarnego składającego się z przedstawicieli właściwych instytucji i organów. Taka formuła pozwala na objęcie osób dotkniętych przemocą spójną, różnorodną i bardzo zindywidualizowaną pomocą.

II. Założenia ogólne Programów

1. Programy dla osób doznających przemocy w rodzinie – zwane dalej Programami, powinny stanowić część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie każdego powiatu lub gminy oraz uzupełniać różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy.

2. Programy powinny być kompleksowe, co oznacza uwzględnienie również oddziaływań psychologicznych (pomocowych i edukacyjnych), terapeutycznych, prawnych (pomocowych i edukacyjnych), zorientowanych na zmianę postawy osób doznających przemocy w rodzinie w kierunku: uznania przez nie i doświadczania własnej sprawczości, zwiększenia ich zaufania do własnych możliwości oraz możliwości instytucjonalnych, proceduralnych przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3. Formy organizacji i realizacji oraz zawartość programów dla osób doświadczających przemocy w rodzinie powinny przyjmować jako najwyższy priorytet zasadę ochrony bezpieczeństwa, autonomii i dobra osób krzywdzonych przez osobę stosującą przemoc.

4. Osoby, instytucje, zespoły odpowiedzialne za opracowanie i realizację Programów powinny podejmować działania, pozwalające na sprawne, efektywne i zindywidualizowane podejście do osób potrzebujących pomocy. Powinny również mieć informacje i wiedzę na temat ogólnej sytuacji na terenie powiatu lub gminy, gdzie pracują. W tym celu ważne jest podejmowanie następujących działań:

- a) zbieranie informacji dotyczących zasobów wraz z danymi teleadresowymi oraz krótką charakterystyką działalności. Podmiot (gmina/powiat) opracowując program ochrony osób doznających przemocy winien stworzyć mapę zasobów obejmującą wszystkie podmioty wchodzące w skład gminnego/powiatowego systemu przeciwdziałania przemocy. W mapie zasobów należy uwzględnić także jednostki obejmujące swoim działaniem powiat i województwo, takie jak np. poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej, organizacje pozarządowe działające w obszarze przeciwdziałania przemocy,
- b) podmiot (gmina/powiat) opracowujący program ochrony osób doznających przemocy powinien upowszechniać informacje na temat podmiotów działających na rzecz osób

- doznających przemocy w rodzinie i rodzaju świadczonej pomocy (np. wydawanie informatorów, udostępnianie informacji o działających podmiotach),
- c) podmioty (gmina/powiat) powinny dbać o rozbudowę oraz poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie działających na ich terenie,
 - d) podmiot (gmina/powiat) opracowujący program ochrony osób doznających przemocy powinien prowadzić działalność edukacyjną i profilaktyczną, np. upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie i jej negatywnych skutków, opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnych, spotów, informacji prasowych, organizowanie warsztatów dla osób doświadczających przemocy, prowadzenie zajęć z zakresu poradnictwa medycznego, prawnego, psychologicznego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, organizowanie warsztatów dla osób doznających przemocy w rodzinie np. nauka asertywności, zajęcia z budowania poczucia własnej wartości,
 - e) prowadzenie działań interwencyjnych na rzecz osób doznających przemocy.
Na poziomie powiatu/gminy:
 - zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej,
 - tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - wzmocnienie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art.12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r., poz. 218, z późn. zm.),
 - f) ponadto na poziomie powiatu: zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
 - g) ponadto na poziomie gminy: tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymania w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych,
 - h) opracowanie i realizacja przez podmiot (powiat/gmina) programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

5. Powiat lub gmina opracowując Program powinien/powinna określić zasady monitorowania i ewaluacji działań wynikających z realizacji programu. Należy wskazać instytucję lub osobę odpowiedzialną za jego realizację, sposób przeprowadzania monitoringu, częstotliwość, czas trwania.

6. Powiat lub gmina opracowując Program powinien/powinna określić zasady szkolenia i współpracy osób (instytucji) zaangażowanych w tworzenie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także zasady współpracy wertykalnej i horyzontalnej na poziomie gminy, powiatu, województwa.

7. Powiat lub gmina opracowując Program powinien/powinna określić zasady i źródła finansowania działań będących przedmiotem realizacji Programu, w tym w szczególności wskazać jakie środki przeznaczone zostaną na szkolenia osób zaangażowanych w realizację Programu, a także określić zasady finansowania działań podejmowanych i proponowanych w „Indywidualnym programie dla osób doznających przemocy w rodzinie”, tj. finansowania

poradnictwa (prawnego, psychologicznego, itp.) i innych działań ukierunkowanych na pomoc osobom doświadczającym przemocy. Ze względu na to, iż w przeważającej części osoby doznające przemocy, mają ograniczone możliwości finansowe, rekomenduje się, aby działania proponowane w ramach „Indywidualnego planu pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie” były dla nich nieodpłatne.

8. Współpraca jednostek organizacyjnych powiatu lub gminy oraz innych instytucji, organizacji pozarządowych, organizacji kobiecych może, poza aspektem merytorycznym, dotyczyć również pozyskiwania środków zewnętrznych, organizacji zajęć profilaktyczno- terapeutycznych, warsztatów, szkoleń dotyczących m.in. przeciwdziałania przemocy, zapobiegania agresji u dzieci i młodzieży.

III. Podstawowe wskazówki do tworzenia Programów

Przy konstruowaniu oraz realizacji programów ochrony i pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie pożądane jest uwzględnienie podstawowych przekonań dotyczących specyfiki zjawiska przemocy domowej i sposobów jej powstrzymywania. Poniższe założenia oparte są na aktualnym stanie wiedzy:

1. Przemoc domowa jest zjawiskiem szkodliwym i polega na wykorzystywaniu siły i przewagi wobec osób słabszych, naruszającym ich prawa i powodującym szkody psychiczne, fizyczne i moralne.
2. Przemoc w rodzinie jest procesem charakteryzującym się swoistym przebiegiem i dynamiką relacji opisanym poprzez cykle przemocy i specyficzne dla niej mechanizmy psychologiczne. Zachowania ofiar i strategie radzenia sobie z przemocą są wynikiem działania czynników podmiotowych i sytuacyjnych. Przypisywanie nieracjonalności osobom doznającym przemocy jest uproszczeniem prowadzącym do krzywdzących ocen i wtórnej wiktylizacji.
3. Odpowiedzialność prawną i moralną za stosowanie przemocy ponosi sprawca czynu. Stosowanie przemocy nie może być usprawiedliwiane prowokacją czy zachowaniem ofiary. Rozumienia psychologicznych mechanizmów uwikłania ofiar w relacje ze sprawcą, w tym zachowań przyczyniających się do podtrzymywania przemocy, nie należy utożsamiać z odpowiedzialnością za przemoc w związku.
4. Zjawisko przemocy domowej jest tolerowane i wzmacniane poprzez postawy oparte na stereotypach kulturowych, społecznych i obyczajowych (dotyczących między innymi: płci, ról społecznych, rasy, orientacji seksualnej), które przyczyniają się do wiktylizujących postaw wobec osób pokrzywdzonych.
5. Czynnikiem powstrzymującym przemoc jest nieuchronność kary. Kara powstrzymuje przemoc, jednak nie wyposaża człowieka w narzędzia zmiany i efektywnego radzenia sobie bez użycia przemocy. Może stanowić istotny czynnik motywujący do poszukiwania pomocy.
6. Priorytetem w działaniach związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie jest kwestia bezpieczeństwa. Przy dokonywaniu diagnozy, planowaniu i realizacji działań, szczególnie interwencyjnych i prawnych, należy ocenić realne poczucie bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych, a w przypadku jego braku podjąć działania na rzecz jego zapewnienia.
7. Naczelną zasadą w pomaganiu osobom doświadczającym przemocy, którym poczucie mocy zostało odebrane, jest wzmacnianie poczucia podmiotowości i wpływu. Istotnym jest, aby osoby korzystające z pomocy czuły się podmiotem, a więc autorami planowanych i realizowanych zmian. Istotną okazuje się elastyczność działań – od dyrektywnych (w sytuacji zagrożenia i utraty kontroli nad sytuacją oraz własnym zachowaniem) po działania

oparte na współpracy z poszanowaniem poziomu gotowości i tempa zmian osób pokrzywdzonych.

8. Przemoc domowa jest zjawiskiem wieloaspektowym, co pociąga za sobą konieczność zapewnienia osobom pokrzywdzonym pomocy o charakterze interdyscyplinarnym i kompleksowym. Działania pomocowe, szczególnie interwencyjne i prawne, powinny być planowane i realizowane w oparciu o współpracę służb, instytucji i organizacji pozarządowych, z wykorzystaniem ich uprawnień, możliwości i kompetencji. Ich efektem powinno być sformułowanie najbardziej adekwatnych, pożądanых form pomocy osobom znajdującym się w sytuacji kryzysu związanego z doświadczaniem przemocy w rodzinie. Planowanie działań i form pomocy powinno być akceptowane i możliwe do realizacji przez osobę doświadczającą przemocy. Pomoc powinna uwzględniać różne aspekty życia zarówno osób krzywdzonych, jak i sprawców przemocy. Wsparcie oraz pomoc psychologiczną, socjalną, materialną, medyczną i prawną powinna otrzymać cała rodzina. Formułą umożliwiającą realizację wymienionych działań jest praca metodą zespołu interdyscyplinarnego obejmująca:

- diagnozę sytuacji osób znajdujących się w sytuacji kryzysu związanego z przemocą w rodzinie,
- tworzenie wspólnego rozumienia sytuacji rodziny, wykorzystanie zasobów rodziny/osób,
- ustalanie priorytetów,
- planowanie działań i form pomocy,
- podział zadań i ich realizację, uwzględnienie woli, gotowości i bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych.

IV. Reguły uczestnictwa, plan pomocy dla osoby doznającej przemocy

1. Adresaci Programów.

Beneficjentami Programów są mieszkańcy województwa lubelskiego. Działania Programów w szczególności będą prowadzone na rzecz:

- osób doświadczających przemocy domowej, w tym m. in. dzieci i młodzieży, współmałżonków lub partnerów, a także osób starszych i niepełnosprawnych,
- świadków przemocy w rodzinie,
- osób podejmujących działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym m.in. pracowników socjalnych, kuratorów zawodowych, terapeutów, policjantów, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, nauczycieli, pracowników placówek leczenia odwykowego, pedagogów, psychologów, pracowników służby zdrowia, pracowników ośrodków interwencji kryzysowej,
- instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- społeczności lokalnych.

Bezpośredni odbiorcy Programu, czyli osoby doświadczające przemocy w rodzinie, stanowią grupę niejednorodną pod wieloma względami. Pomimo iż, wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie przeważają kobiety i dzieci, nie można marginalizować sytuacji, w których osobami doznającymi przemocy są mężczyźni.

2. Ramowy plan pomocy dla osoby doznającej przemocy. (Dotyczy pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych).

Wsparcie udzielane przez osoby pomagające to nie tylko pomoc psychologiczna, socjalna czy prawna, to także edukacja dotycząca zjawiska przemocy, informacja o przysługujących

prawach, o tym, że przemoc jest przestępstwem, o możliwościach i miejscach, gdzie można otrzymać pomoc. To wreszcie wysłuchanie, okazanie akceptacji, ciepła, zrozumienia, bez osądzania i bagatelizowania problemu. Dlatego rekomenduje się tworzenie „Indywidualnego planu pomocy dla osoby doznającej przemocy”. Plan pomocy powinien być opracowany we współpracy z osobą doznającą przemocy i uwzględniać jej potrzeby oraz brać pod uwagę jej zasoby (społeczne, ekonomiczne itp.) oraz zawierać jasno sprecyzowane, realistyczne cele i możliwość ich realizacji przez osobę uwikłaną w przemoc. Program powinien zawierać:

- jasno sprecyzowane, realistyczne cele,
- określone metody działania,
- określony czas pomocy.

Opracowanie Programu powinno uwzględniać podział zadań na poszczególnych członków zespołu interdyscyplinarnego lub inne podmioty zaangażowane we współpracę z klientem/rodziną. Plan można stworzyć w oparciu o wywiad strukturalizowany. Poniżej prezentowany jest przykładowy plan wywiadu, który można wykorzystać do tego celu.

Proponowana struktura wywiadu.

1. Struktura rodziny

Określenie struktury rodziny, określenie zasobów i deficytów poprzez konsultacje:

- medyczną - sprawdzenie stanu zdrowia, ocena kondycji fizycznej oraz ocena funkcjonowania w wymiarze zdrowia psychicznego z uwzględnieniem specyfiki doświadczania przemocy i problemu nadużywania środków psychoaktywnych lub uzależnienia,
- psychologiczną - obejmuje obszar poznawczy, emocjonalny,
- prawną - pozwala na ocenę sytuacji klienta oraz planowanie i monitorowanie podejmowanych przez niego kroków prawnych,
- socjalną - pozwala ocenić zasoby oraz deficyty w wymiarze ekonomicznym i społecznym.

2. Wykaz instytucji i osób zaangażowanych w pomoc

Należy wskazać jakie instytucje bądź osoby będą zaangażowane w pomoc, np.:

- Zespół Interdyscyplinarny,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie / Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Ośrodki Interwencji Kryzysowej,
- Komenda Miejska Policji,
- Prokuratura Rejonowa,
- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Placówki Oświatowe,
- Placówki Podstawowej Opieki Zdrowotnej,
- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne.

3. Opis sytuacji – ocena diagnostyczna rodziny

Należy dokonać dokładnej analizy sytuacji życiowej osoby doznającej przemocy.

4. Problemy współwystępujące w rodzinie dotkniętej problemem przemocy.

Należy ustalić problemy i sytuacje, które występują wraz z problemem przemocy, takie jak: bezrobocie, nadużywanie alkoholu, brak mieszkania, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych itp.

5. Zasoby osoby doznającej przemocy

Należy ustalić mocne strony, np.: stałe źródło dochodu, wsparcie i pomoc pracownika socjalnego, wsparcie dzieci i najbliższej rodziny, możliwość uzyskania dodatkowej pomocy finansowej z pomocy społecznej.

6. Cele pracy

Należy ustalić główne cele pracy z osobą doznającą przemocy, np. : zatrzymanie zjawiska przemocy, izolacja sprawcy, złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, możliwość złożenia pozwu o rozwód, powrót do równowagi psychicznej osoby doznającej przemocy poprzez udział w terapii, udział w grupie wsparcia.

7. Sposoby pracy z osobą doznającą przemocy

Należy ustalić sposób i metody pracy z osobą doznającą przemocy poprzez określenie zadań poszczególnych osób zaangażowanych w system pomocy osobie doznającej przemocy, np.:

a) zadania dla prawnika:

- pomoc w napisaniu pism urzędowych m.in.: pozwów, doniesień itp.,
- konsultacje prawne,
- informowanie o prawach osoby uwikłanej w przemoc i możliwość,

b) zadania dla psychologa i pedagoga:

- opieka i wsparcie psychologiczne dla rodziny,
- motywowanie osoby doznającej przemocy do podejmowania działań zmierzających do rozwiązania trudnej sytuacji,
- pomoc w powrocie do równowagi psychicznej,

c) zadania dla pracownika socjalnego:

- ocena sytuacji osoby doznającej przemocy i konsultacje ze specjalistami,
- monitorowanie sytuacji rodziny,
- kontakt z innymi instytucjami i organizacjami pomocnymi w rozwiązaniu trudnej sytuacji osoby,
- podejmowanie wszelkich działań zmierzających do rozwiązania trudnej sytuacji osoby, które w rezultacie mają spowodować jej usamodzielnienie,

d) zadania dla lekarza rodzinnego i pielęgniarki środowiskowej, rodzinnej:

- zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz.U. 2010 r. nr 201 poz. 1334, z późn. zm).

e) zadania dla pozostałych członków Zespołu Interdyscyplinarnego, w tym: przedstawiciela Policji, kuratora sądowego, przedstawiciela organizacji pozarządowej, lub podmiotów innych niż określone w art. 9a, ust. 3. Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy (Dz.U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.), działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zadania są ustalane zgodnie z kompetencjami pozostałych członków zespołu interdyscyplinarnego.

8. Monitoring sytuacji osoby doznającej przemocy

Należy wskazać instytucję bądź osobę odpowiedzialną za monitoring i koordynację działań służb w ustalonym okresie.

Załącznik 2. Ramowy Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie – wytyczne

I. Cele i rezultaty programów korekcyjno-edukacyjnych

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie prowadzone są w celu:

- powstrzymania osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy,
- rozwijania umiejętności samokontroli i współzycia w rodzinie,
- kształtowania umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie,
- uznania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- zdobycia i poszerzenia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie,
- zdobycia umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy,
- uzyskania informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Zakładane rezultaty:

- mniejsza liczba osób stosujących przemoc,
- wzrost liczby osób stosujących przemoc w rodzinie potrafiących kontrolować swoje agresywne zachowania,
- wzrost liczby osób stosujących przemoc w rodzinie mających umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez użycia przemocy w rodzinie,
- wzrost świadomości osób stosujących przemoc w rodzinie na temat stosowanych przez nich zachowań przemocowych,
- zwiększenie poziomu wiedzy osób stosujących przemoc w rodzinie na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie,
- wzrost liczby osób stosujących przemoc w rodzinie potrafiących komunikować się, i rozwiązywać konflikty w rodzinie bez stosowania przemocy,
- zwiększenie poziomu wiedzy o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Ze względu na aktualny poziom świadomości społecznej zjawisko przemocy w rodzinie nadal jest jeszcze postrzegane w kategorii indywidualnej odpowiedzialności, jako wewnętrzna sprawa konkretnej rodziny. W konsekwencji wpływa to na niską zgłaszalność przemocy w rodzinie do instytucji i podmiotów podejmujących działania interwencyjne i pomocowe. Przewiduje się, że wzrost wiedzy, świadomości dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie i zmniejszenie społecznej tolerancji dla aktów przemocy w rodzinie powinien spowodować wzrost liczby spraw i ujawnionych osób stosujących przemoc, a tym samym wzrost liczby programów dla osób stosujących przemoc. Szczególnie w odniesieniu do pierwszych lat wdrażania programów. Stanowić to będzie rezultat większej społecznej odpowiedzialności osób prywatnych i instytucji.

II. Założenia ogólne Programów

1. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie – zwane dalej Programami, powinny stanowić część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie każdego powiatu lub gminy oraz uzupełniać różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych wobec osób stosujących przemoc.

2. Programy powinny być kompleksowe, co oznacza uwzględnienie działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę zachowań i przekonań u osób stosujących przemoc. Osoby stosujące przemoc powinny w wyniku tych oddziaływań przeformułować swoje przekonania oraz nabyć wiedzę i umiejętności, które zmniejszą ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększą ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

3. Formy organizacji i realizacji oraz zawartość Programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie powinny przyjmować jako najwyższy priorytet zasadę ochrony bezpieczeństwa, autonomii i dobra osób doznających przemocy.

4. Uczestnictwo w Programie nie stanowi osobistej psychoterapii osoby stosującej przemoc, jest jedynie oddziaływaniem korygującym jej niepożądane i szkodliwe zachowania.

5. Realizacja Programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie powinna być prowadzona przez osoby, które:

- ukończyły studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej albo innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji,
- posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie,
- mają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

6. Przebieg i efekty Programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, powinny być objęte działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, a wyniki tych działań powinny być wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W tym celu rekomenduje się, aby Programy zawierały opis systemu umożliwiającego monitorowanie zachowania związanego z przemocą w rodzinie u osób uczestniczących w Programie, w trakcie trwania Programu i po jego zakończeniu. Monitoring powinien zawierać dane podmiotów realizujących program, liczbę osób przystępujących do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz liczbę osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych powinno być prowadzone przez okres 3 lat po ukończeniu Programu. Rekomenduje się, aby realizatorzy Programów utrzymywali kontakt z osobami, wobec których osoby stosujące przemoc, uczestniczące w Programie stosowały przemoc – formy tego kontaktu powinny chronić bezpieczeństwo osób doznających przemocy i dostarczać rzetelnych informacji o zachowaniu uczestników Programu wobec członków swej rodziny. Monitoring powinien być prowadzony w sposób

systematyczny. Program powinien zawierać procedury postępowania na wypadek powrotu osób stosujących przemoc do stosowania zachowań przemocowych.

III. Podstawowe wskazówki do tworzenia Programów.

1. Realizacja oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie jest jednym z elementów systemowego podejścia do problemu zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny współgrać z pozostałymi elementami systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Realizatorzy Programów powinni uwzględniać specyfikę grupy, z którą pracują, dostosować Program do potrzeb osób uczestniczących, uwzględniając jednocześnie diagnozę społeczną zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze, w którym Program jest realizowany.

2. Opracowując Program należy kierować się uniwersalnymi wskazówkami wynikającymi z dotychczasowej praktyki i wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie. W związku z powyższym, Program powinien odnosić się do następujących zagadnień:

- a) podstawowym priorytetem powinno być bezpieczeństwo osób doznających przemocy w rodzinie,
- b) należy promować wysokie standardy etyczne i pragmatyczne oparte na aktualnej wiedzy i badaniach,
- c) należy dbać o to, by Programy przyczyniały się do faktycznych zmian w przekonaniach i zachowaniach osób stosujących przemoc w rodzinie będących uczestnikami Programów oraz zwiększały ich poczucie odpowiedzialności za własne czyny,
- d) należy zachęcać do utrzymywania współpracy i komunikacji między osobami prowadzącymi Programy dla osób stosujących przemoc, a osobami prowadzącymi Programy i/lub placówki zajmujące się pomaganiem osobom doznającym przemocy w rodzinie na danym terenie.

3. Zawartość merytoryczna Programów powinna koncentrować się wokół następujących elementów;

- a) Program w części edukacyjnej powinien:
 - dostarczać informacji, umożliwiających uczestnikom zrozumienie dynamiki przemocy,
 - konfrontować wszystkie przekonania, przy pomocy których osoby stosujące przemoc usprawiedliwiają stosowanie przemocy i umniejszają stosowaną przez siebie przemoc,
 - uczyć osoby stosujące przemoc w jaki sposób ich zachowanie krzywdząco wpływa na członków rodziny i wzajemne relacje oraz przygotowywać ich do wzięcia pełnej odpowiedzialności moralnej i psychologicznej za swoje czyny, a także do rozpoczęcia pozytywnych zmian w ich relacjach osobistych;
- b) Osobom stosującym przemoc Program powinien stwarzać warunki do uczenia się, rozpoznawania i zmiany systemu przekonań i nastawień emocjonalnych, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Ponadto powinien promować wartości i postawy, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec wartości i postaw wspierających przemoc.
- c) Uczestnicy powinni otrzymać możliwość ćwiczenia konstruktywnych form myślenia i reagowania, służących skutecznej kontroli nad szkodliwymi zachowaniami oraz sprzyjających odpowiedzialnemu podejmowaniu decyzji w sytuacjach konfliktowych i utrzymywaniu egalitarnych relacji międzyludzkich bez przemocy.

4. Podstawowe treści edukacyjne powinny uwzględniać założone cele Programu, być dostosowane do czasu jego trwania i specyfiki uczestników.

5. Zajęcia prowadzone w ramach Programów powinny odbywać się w małych grupach – maksymalnie do 15 osób. Cykl korekcyjno-edukacyjny powinien obejmować od 60 do 120 godzin zajęć odbywających się w maksymalnie w cotygodniowych odstępach czasu. W praktyce długość cykli korekcyjno-edukacyjnych będzie uzależniona od rodzaju i specyfiki grupy uczestników.

6. Realizatorzy Programów powinni kierować się zasadą poufności i ochrony danych osobowych. Uzyskiwanie informacji od uczestników programu dotyczących ich życia osobistego powinno być objęte ochroną, z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo.

7. Należy dostosowywać formy pracy korekcyjnej do potrzeb uczestników. W tym zakresie rekomenduje się, aby podstawową formą pracy były spotkania grupowe, jednak pożądane jest prowadzenie również pracy indywidualnej. Rekomenduje się, aby na etapie konstruowania programu uwzględnić możliwość indywidualnych konsultacji dla osób stosujących przemoc.

IV. Reguły uczestnictwa w Programach dla osób stosujących przemoc

1. Nabór i selekcja uczestników.

Uczestnictwo w Programach dla osób stosujących przemoc powinno być dobrowolne, jednak praktyka pokazuje, że rzadko rozpoczyna się od spontanicznego poszukiwania pomocy przez kandydata. W zasadzie, w większości przypadków, podstawową lub bardzo istotną rolę w tej sprawie odgrywają różne formy nacisku, a nawet presji administracyjno-sądowej. Dlatego w oparciu o wytyczne Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie rekomenduje się poszukiwanie i wykorzystanie różnych okazji sytuacyjnych i instytucjonalnych do organizowania Programów i do naboru różnego typu kandydatów. Osobami stosującymi przemoc w rodzinie obok mężczyzn są również kobiety i choć jest to obecnie problem marginalny należy pamiętać, że podstawowym wymogiem Programów jest tworzenie i prowadzenie grup jednorodnych ze względu na płeć, jednak w sytuacji gdy liczba kobiet jest zbyt niska, by stworzyć odrębną grupę, dopuszczalne jest realizowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w grupach mieszanych. Programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie powinny być skierowane w szczególności do:

- a) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych, albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonywanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych,
- b) osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii,
- c) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Każdy z wymienionych wyżej typów Programów powinien zawierać:

- a) szczegółowe zasady selekcji i naboru uczestników, w tym rozpoznanie ich sytuacji rodzinnej i stanu psychicznego,
- b) reguły uczestnictwa w Programie uwzględniające formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności w zajęciach oraz bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach oraz w innych miejscach pobytu.

2. Wymogi diagnostyczne.

Realizatorzy Programów, powinni stworzyć własne standardy w zakresie metod pozyskiwania informacji o uczestnikach, tak aby każdy z uczestników korzystał z Programu na równych zasadach. Realizatorzy powinni zadbać o uzyskanie i opracowanie informacji o funkcjonowaniu każdego z uczestników i jego sytuacji życiowej oraz o specyfice przemocy, której był sprawcą. Rozpoznanie indywidualnej sytuacji powinno obejmować m.in. takie zagadnienia jak:

- rzeczywiste okoliczności skierowania do Programu,
- określenie czy uczestnik Programu aktualnie stosuje przemoc,
- najgroźniejsze i typowe formy oraz okoliczności zachowań przemocowych,
- aktualną sytuację rodzinną i zawodową,
- cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej,
- wcześniej przebyte terapie i ich rezultaty,
- aktualnie trwające terapie, leczenie psychiatryczne, zażywane leki.

W uzasadnionych przypadkach rekomenduje się stosowanie diagnozy pogłębionej.

2. Zasady uczestnictwa w Programie

Wszystkie kwestie dotyczące zasad przyjęcia, uczestnictwa i innych zagadnień związanych z Programem powinny być opracowane w formie dokumentu podpisywanego przez uczestników. Zasady te powinny obejmować w szczególności:

- a) z góry określone wymogi formalne dotyczące systematycznej obecności w zajęciach,
- b) obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
- c) zobowiązanie do powstrzymywania się od zachowań przemocowych, w kontaktach z członkami rodziny i z innymi ludźmi,
- d) w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzjami sądu ograniczającymi wolność osobistą, powinny przewidywać sankcje za uchylanie się od udziału w Programie,
- e) w przypadku osób stosujących przemoc w rodzinie, u których stwierdzono uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się je w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia.

Spis tabel i wykresów

Spis tabel:	Strona
Tabela 1. Infrastruktura instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie realizujących zdania w myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej	8
Tabela 2. Liczba zespołów interdyscyplinarnych, liczba grup roboczych funkcjonujących w latach 2012-2015	9
Tabela 3. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015	10
Tabela 4. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na rodzaje przemocy w latach 2012-2015	10
Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na osoby doświadczające przemocy w latach 2012-2015	11
Tabela 6. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wiek w latach 2012-2015	11
Tabela 7. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na płeć w latach 2012-2015	12
Tabela 8. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wykształcenie w latach 2012-2015	12
Tabela 9. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na wiek w latach 2012-2015	13
Tabela 10. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na płeć w latach 2012-2015	14
Tabela 11. Liczba programów realizowanych przez gminy w latach 2012-2015	15
Tabela 12. Liczba działań edukacyjnych i profilaktycznych realizowanych przez gminy w latach 2012-2015 wraz z liczbą uczestników	15
Tabela 13. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych w latach 2014-2015	16
Tabela 14. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2014-2015	17
Tabela 15. Charakterystyka osób biorących udział w programach terapeutycznych ze względu na wykształcenie w latach 2014-2015	17
Tabela 16. Liczba osób, liczba świadczeń i rodzin jakie objęto wsparciem w latach 2012-2015	19
Tabela 17. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015	20
Tabela 18. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia w latach 2012-2015	23
Tabela 19. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej w latach 2012-2015	23
Tabela 20. Liczba porad specjalistycznych względem osób skierowanych do ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2012-2015	24
Tabela 21. Liczba wypełnionych Kart A w podziale na rodzaj przemocy, podmiot wypełniający kartę oraz liczbę osób w latach 2012-2015	25

Tabela 22. Liczba rodzin objętych procedura NK, średni czas procedury oraz ilość przypadków wszczęcie procedury wobec tej samej rodziny w latach 2012-2015	26
Tabela 23. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015	26
Tabela 24. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na rodzaje przemocy w latach 2012-2015	27
Tabela 25. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na osoby doświadczające przemocy w latach 2012-2015	27
Tabela 26. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na wiek w latach 2012-2015	28
Tabela 27. Charakterystyka osób doświadczających przemocy ze względu na płeć w latach 2012-2015	28
Tabela 28. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na wiek w latach 2012-2015	29
Tabela 29. Charakterystyka osób stosujących przemoc w rodzinie ze względu na płeć w latach 2012-2015	30
Tabela 30. Liczba programów realizowanych przez powiaty w latach 2012-2015	31
Tabela 31. Liczba działań edukacyjnych i profilaktycznych realizowanych przez gminy w latach 2012-2015 wraz z liczbą uczestników	31
Tabela 32. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach korekcyjno-edukacyjnych w latach 2012-2015	32
Tabela 33. Liczba osób przystępujących i osób, które zakończyły udział w programach psychologiczno-terapeutycznych w latach 2014-2015	33
Tabela 34. Liczba działań podjętych w latach 2012-2015	35
Tabela 35. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015	35
Tabela 36. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia w latach 2012-2015	37
Tabela 37. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej w latach 2012-2015	37
Tabela 38. Liczba porad specjalistycznych względem osób skierowanych do ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2012-2015	38
Tabela 39. Liczba wypełnionych Kart A w podziale na rodzaj przemocy, podmiot wypełniający kartę oraz liczbę osób w latach 2012-2015	39
Tabela 40. Liczba rodzin objętych procedura NK, średni czas procedury oraz ilość przypadków wszczęcie procedury wobec tej samej rodziny w latach 2012-2015	40
Tabela 41. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w odniesieniu do całej populacji osób w latach 2012-2015	41
Tabela 42. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w podziale na rodzaje przemocy w latach 2012-2015	41
Tabela 43. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015	42
Tabela 44. Charakterystyka osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 w podziale na wiek	42

Tabela 45. Charakterystyka osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 w podziale na wykształcenie	43
Tabela 46. Liczba osób umieszczonych w ośrodkach w latach 2012-2015 z uwzględnieniem rodzaju wsparcia	43
Tabela 47. Liczba osób i porad z uwzględnieniem rodzajów poradnictwa udzielonych w latach 2012-2015	44
Tabela 48. Liczba osób, które otrzymały indywidualne diagnozy w latach 2012-2015	45
Tabela 49. Liczba grup terapeutycznych lub grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w latach 2012-2015	45
Tabela 50. Liczba osób korzystających z całodobowego pobytu w latach 2012-2015	45
Tabela 51. Liczba wypełnionych formularzy NK wg danych KW Policji w Lublinie	46
Tabela 52. Liczba wypełnionych formularzy NK karta A w latach 2010 - 2015 z podziałem na powiaty wg danych KWP w Lublinie	47
Tabela 53. Liczba osób dotkniętych przemocą	48
Tabela 54. Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej	48
Tabela 55. Liczba przestępstw z art. 207 i 190 kodeksu karnego	48
Tabela 56. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy	49
Tabela 57. Liczba spraw dotyczących przemocy w rodzinie i liczba spraw zakończonych aktami oskarżenia	50
Tabela 58. Liczba spraw, z tytułu przemocy w rodzinie, w tym liczba spraw zakończonych wyrokiem skazującym oraz spraw, w których orzeczono eksmisję sprawcy	51
Tabela 59. Działania gmin i powiatów w zakresie profilaktyki i edukacji społecznej w latach 2014- 2015	52
Tabela 60. Działania gmin i powiatów w zakresie ochrony i pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie latach 2014-2015	53
Tabela 61. Działania gmin i powiatów w zakresie prowadzenia oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie w latach 2014-2015	55
Tabela 62. Największe trudności przy współpracy międzyinstytucjonalnej	63
Tabela 63. Największe korzyści przy współpracy międzyinstytucjonalnej	67
Tabela 64. Realizacja celów Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2016 za lata 2014-2016	79
Tabela 65. Realizacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 za lata 2017-2019	80

Spis wykresów:	Strona
Wykres 1. Problemy, które współwystępują wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie w latach 2012-2015	13
Wykres 2. Formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012-2015	18
Wykres 3. Skład zespołów interdyscyplinarnych w latach 2012-2015	21
Wykres 4. Problemy, które współwystępują wśród osób doświadczających przemocy w rodzinie w latach 2012-2015	29
Wykres 5. Sposoby monitorowania uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych	32
Wykres 6. Formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012-2015	34
Wykres 7. Specjaliści zatrudnieni w podmiotach pomocy społecznej	57
Wykres 8. Najbardziej skuteczne formy wsparcia oferowane przez ośrodki pomocy społecznej	58
Wykres 9. Działania jakie należy podjąć wg respondentów aby lepiej wspierać osoby doznające przemocy w rodzinie	58
Wykres 10. Specjaliści jakich brakuje w regionie wg respondentów	59
Wykres 11. Specjaliści zatrudnieni w podmiotach pomocy społecznej	59
Wykres 12 . Najbardziej skuteczne formy wsparcia wg badanych	61
Wykres 13. Działania jakie należy podjąć wg respondentów, aby lepiej wspierać osoby doznające przemocy w rodzinie	62
Wykres 14. Specjaliści jakich brakuje w powiecie wg respondentów	62
Wykres 15 .Opinia na temat skutecznych form przeciwdziałania przemocy w rodzinie	64
Wykres 16. Działania jakie należy podjąć wg NGO aby lepiej wspierać osoby doznające przemocy w rodzinie	66
Wykres 17. Co ułatwia realizację zadań ustawowych	68